

Η ΚΟΛΑΣΙΣ ΤΟΥ ΔΑΝΤΟΥ

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΕΜΜΕΤΡΩΣ,

ΚΑΙ ΜΕ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΞΗΓΗΤΙΚΑΣ, ΙΣΤΟΡΙΚΑΣ

ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΣ ΑΝΑΠΤΥΧΘΕΙΣΑ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΕΝΤΕ ΠΡΩΤΑ ΆΣΜΑΤΑ,

ΎΠΟ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΒΕΡΓΩΤΗ.

Π. Ηρακλείου

ΕΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «Η ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ.»

1865.

123720

ΤΩ^τ

ΙΩΑΝΝΗ^τ ΜΕΝΑΓΙΑ^τ,

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ,

ΤΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ ΚΑΙ
ΤΑΣ ΩΡΑΙΑΣ ΤΕΧΝΑΣ,

ΣΧΟΛΑΡΧΗ^τ ΔΕ

ΤΟΥ ΕΝΤΑΥΘΑ ΛΥΚΕΙΟΥ,

ΤΑΣ ΜΙΚΡΑΣ ΤΑΥΤΑΣ

ΤΩΝ ΕΥΤΕΛΩΝ ΤΟΥ ΚΟΠΩΝ

ΑΠΑΡΧΑΣ

ΥΠΟΛΗΨΕΩΣ ΚΑΙ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ

ΑΝΑΤΙΘΕΣΙΝ

Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΑΣ.

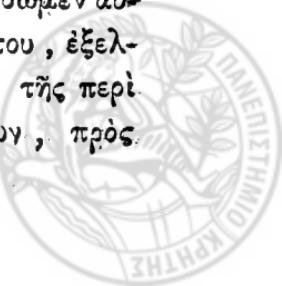
ΔΡΕΣΔΑ.

---

① Δάντης εἶναι εἰς ἐκ τῆς περικλεοῦς χορείχς τοῦ Όμήρου, τοῦ Βιργιλίου, τοῦ Σαικσπήρου. Ἐκ τῆς μεγαλουργοῦ αὐτοῦ φαντασίας τρεῖς κόσμοι προηλθον, ἡ Κόλασις, τὸ Καθαρτήρισν, καὶ ὁ Παράδεισος, οἵτινες πρόκεινται ως δείγματα τῶν ὑψηλοτέρων πτήσεων τῆς ἀγθρωπίνης διανοίας. Πρὸς τί νὰ ἔνδιατριψωμεν εἰς ἐπαίνους τῆς Θεσπεσίας Κωμῳδίας τοῦ ποιητοῦ; οἱ αἰῶνες τῷ ἐπλεξαν τὸν ἀμφάντινον τῆς δόξης σέφανον, καὶ οἱ αἰῶνες μᾶς ἀπαλλάττουσι τοιούτου ἔργου.

Ἐξαλλοί, φοβεραί, σπαραξικάρδιοι σκηναὶ τοῦ ὑποχθονίου κόσμου, παριστῶσαι τὸν πονηρὸν καὶ κακοῦργον βασανιζόμενον, κατασπαραττόμενον, στρεβλούμενον, ἐκδηλούμεναι δὲ ὅφους γοργοῦ, ἐνεργητικοῦ καὶ δραστικοῦ μέχρις ἐσχάτης ἐνίστε τραχικότητος, ταῦτα διακρίνουσι τὴν Κόλασιν. Η Κόλασις εἶναι τῆς Τέχνης ἀπαράμιλλον προιόν. Οὕτω διὰ πολυειδῶν μὲν γνώσεων διαποικιλλόμενον, ἀμα δὲ ὃν οίσνεὶ ζῶσα εἰκὼν τοῦ ἐπαξίως ὑπὸ τῆς Θείας Δίκης τιμωρουμένου ἐγκλήματος, τὸ ποίημα εἶναι πρὸς τούτοις καὶ τοῦ νοὸς διδαχτικὸν καὶ τῆς καρδίας διαπλαστικὸν, καὶ ως ἐκ τούτου λίαν περισπούδαστον.

Ἐκ τῶν ἀρετῶν τοιούτου ἔπους θελχθέντες, ὁρμηθέντες δὲ ἀμα καὶ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ κοινωνήσωμεν αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς ἀγεύστους τῆς Ἰταλικῆς διαλέκτου, ἐξελληνίσαμεν ἐμμέτρως τὰ πέντε πρῶτα ἄσματα τῆς περίης ὁ λόγος Κολάσεως, τῶν ὃποίον μόνων, πρὸς τὸ παρὸν, τὴν δημοσίευσιν ἀγγέλλομεν.

Τὸ κείμενον τῆς μεταφράσεως θέλουσι παρακολουθεῖ
ἔξηγητικαὶ, ἱστορικαὶ καὶ φιλολογικαὶ σημειώσεις, θέ-
λει προταχθῆ ὁ βίος τοῦ ποιητοῦ, καὶ ὅλιγα τινὰ περὶ
ποιήσεως, εἰς δὲ τὸ τέλος προστεθῆ ἀλφαριθμητικὸς τῶν πε-
ριεχομένων πίναξ.

Βεβαίως ἐπρεπεν εἰς ἄλλον ν' ἀφήσωμεν τὴν πρωτο-
βουλίαν τῆς μεταφράσεως τηλικούτου ἔπους, μήπως,
διὰ τῆς ἡμετέρας μεταγλωττίσεως, ἐπισφραγίσωμεν τὴν
ἀλήθειαν τῆς ρήσεως

traduttore traditore.

Τὴν τόλμην ἡμῶν ἀναγνωρίζομεν· ἀλλὰ καὶ ἐὰν φω-
ραθῶμεν παραμορφόνοντές που τὴν Κ δλ α σιν τοῦ Ἰτα-
λοῦ ποιητοῦ, πλὴν καὶ κατὰ τοῦτο δὲν θὰ ἡμεθα ἀλυσι-
τελεῖς, καθότι θέλομεν χινήσει δεξιώτερόν τινα κάλαμον
εἰς ἐπισκευὴν καὶ ἀνόρθωσιν τοῦ ἀκρωτηριασθέντος ἀρι-
στοτεχνήματος.

Τὸ ὅλον τοῦ συγγράμματος, συγχείμενον ἐκ φύλλων
τυπογραφικῶν ἔξ περίπου, καὶ τυπούμενον ἐπὶ ἔχλεκτοῦ
χάρτου, τιμᾶται σελλινίου ἑνὸς ἥμισυ.

Ἐν Ἀργοστολίῳ Κεφαλληνίᾳ, τῇ 29 Οκτωβρίου 1864. E. E.

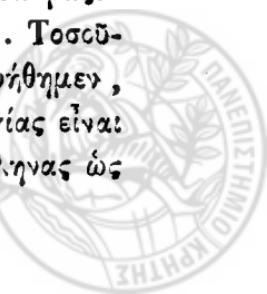
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΣ.

Ἐκ τῶν προνομιούχων ἔκεινων ὄντων, τὰ δποῖς ὀνομάζονται. Ποιηταὶ, εἰς εἶναι καὶ δ. Δάντης.

Τὴν Κόλασίν του πρὸ πολλοῦ διεξερχόμενοι, εἰς πολλὰ μέρη αὐτῆς ἐσταματήσαμεν, διὰ νὰ διδωμεν διὰ τοῦ σκότους τὰς εἰς τὸν ὑποχθόνιον ἔκεινον κόσμον διαδραματιζομένας αἰωνίως σκηνάς. Τοιαῦται ξέναι εἰς τὰ ὅμματά μας σκηναὶ, τοιαῦτα ξένα εἰς τὰς ἀκοάς μας ἀκούσματα συνησθάνθημεν βαθεῖαν νὰ ἐγχαράξωσιν εἰς τὸν νοῦν μας τὴν ἐντύπωσιν.

Ὑπὸ τοιαύτης κατεχόμενοι ἐντυπώσεως, ἐξ ἀκαθέκτου δέ τινος πρὸς τὴν Θεότητα Ποίησιν δρμῆς καὶ λατρείας ἐμφορούμενοι, πειθόμενοι δὲ ἀμα καὶ ἐκ τῆς ἰδέας, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ προγονικοῦ Παρνασσοῦ, οὐχ ἡτταν δὲ καὶ ἐκ τοῦ ξένου τὰ νάματα πρέπει νὰ συγχαταρέουσσι, διὰ νὰ ποτίσωσι τὸ νεόφυτον δένδρον τῆς νεωτέρος ἔθνικῆς ἡμῶν φιλολογίας, ἐκ τούτων λέγομεν δρμώμενοι συνησθάνθημεν γεννωμένην εἰς ἡμᾶς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κοινωνήσωμεν, καὶ διὰ τῆς ἡμετέρας γλώσσης, τὰ φοβερὰ τῆς Κολάσεως θεάματα, καὶ τὰ ξένα καὶ σπαραξικάρδια τοῦ σκοτεινοῦ ἔκεινου κόσμου ἀκούσματα. Τοσούτον δὲ μᾶλλον εἰς τὴν μεταγλώττισιν παρεκινήθημεν, καθ' ὃσον πατριάρχης μὲν τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας εἶναι ὁ Δάντης, ἀπρόσιτος δὲ ἡ ἑτέρου εἰς τοὺς "Ἐλληνας ὡς

“ἐπὶ πολὺ εἶναι ἡ γλῶσσα δι’ ᾧς ἴδρυθη τὸ θαυμάσιον τῆς
Κολάσεως δημιούργημα.

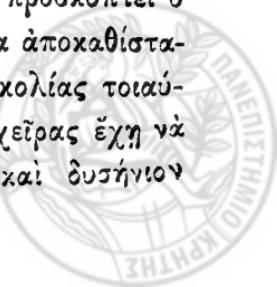
Τοσαῦται λοιπὸν ἀθρόαι συνέδραμον, αἱ αἵτιαι· εἴτινες
εἰς τὴν ἐπιχείρησιν μᾶς ὥθησαν, εἰς δὲ τὴν βιαίαν αὐτῶν
ώθησιν, καὶ Ἡρακλεῖς ἄν ἥμεθα, πῶς ν' ἀντισταθῶμεν,
ἀφοῦ μάλιστα ἐξ αὐτῶν μία ἦτο Θεότης, καὶ ἡ Θεότης
Ποίησις;

Ίσως φιλική τις ἐρώτησις ἤδύνατο νὰ μᾶς ἀπευθυνθῇ
τοιαύτῃ· πῶς δὲν κατεγινόμεθα μᾶλλον εἰς τὴν μετά-
φρασιν συγγράμματός τινος, θετικώτερον ἀντικείμενον
πραγματευομένου, οἷον ἐμπορικοῦ τινος βιβλίου; Ἡμεῖς
ἀσμένως θὰ ἀνεγνωρίζαμεν τὸ εὔνουν τῆς τοιαύτης ἐρώ-
τηματικῆς παρατίνεσεως, διότι, τῷ ὅντι, τίς δύναται ν'
ἀμφισβητήσῃ, ὅτι ἡ τέχνη τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν ποσοτή-
των, τὸ ἔργον τοῦ χερδαλεόφρονος Ἐρμοῦ, δὲν εἶναι ἡ
ὑψηλοτέρα καὶ λυρικωτέρα Ποίησις;

Ἄλλ' ἂς πιστεύσωσιν, ὅτι ὑπάρχουσιν ὄρμαι ἀκατα-
μάχητοι, ὄρμαι αἵτινες, ὡς νήματα ἑτερόχρονα, διαπο-
κίλλουσι καθ' ὅλον τὸ μῆκος τὸ ὑφασμα τῆς εἰμιχρομένης
μᾶς. Οἱ τοιαύτας ὄρμας νὰ νικήσωσι μὴ δυνάμενοι ἂς
σεβασθῶσιν αὐτὰς καὶ εἰς ἡμᾶς· ἂς καταχρίνωσι δὲ αὐ-
τὰς οἱ ἐπιτήδειοι νὰ προσαρτῶσιν ἵστια καὶ πηδάλια εἰς
τὰς κλίσεις τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας.

Απεξεδύθημεν λοιπὸν νὰ διαδράμωμεν τὸ πλήρες τρχ-
χυτήτων στάδιον τοῦ μεταφραστοῦ.

Εἶναι παρὰ πάντων ὁμολογούμεναι αἱ ἄκανθαι καὶ οἱ
τρίβολοι εἰς τοὺς ὅποίους ἀνὰ πᾶν βῆμα προσκόπτει ὁ
μεταφράζων· δυσκολωτέρα δὲ καὶ βραδυτέρα ἀποκαθίστα-
ται ἡ πορεία του ὅταν μάλιστα, ἐνῷ εἰς δυσκολίας τοιαύ-
τας περιπλέχονται οἱ πόδες του, μὲ τὰς χειρας ἔχῃ νὰ
παλαίη πρὸς ἀμόρφωτον καὶ ἀτίθισσον καὶ δυσήγιον

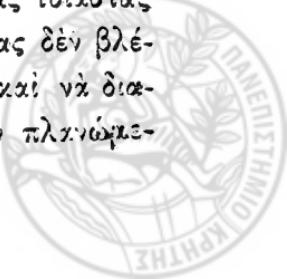
γρίωσσαν. Διὰ τοιούτων λοιπὸν στενοχωριῶν καὶ πρόσκομμάτων διαχομίζων ὁ μεταγλωττιστὴς τὰς καλλονὰς καὶ τὰς χάριτες τοῦ πρωτούπου, δυσκόλως δύναται νὰ έιστηρήσῃ αὐτᾶς σώας καὶ ἀκεραίους. Διὰ τοῦτο δικαίως ἡδὺκατό τις πάσαν συγγραφῆς τινος μετάφρασιν νὰ παρέχεται πρὸς τάπητα ἐκ τοῦ ἀνάπταιν μέρους θεωρούμενον, πρὸς ἄρωμα μεταγγίζομενον καὶ ἔξατμιζόμενον, πρὸς μηχανὴν λεπτοφυῆ καὶ εὑθραυστὸν, ἐκ τῆς μεταφράσεως, δι’ ἀδεξίων μικλιστα χειρῶν ἐνεργουμένης, ἔξαρθρουμένην καὶ παραλυσομένην. Ωςε ἐλλόγως ἐρέθη, στὶς εὔχολωτεροῖς νὰ συγγράψῃ τις εἶναι, παρὰ μετ’ εύδοξη μήσεως νὰ μεταφέρεται.

Κατὰ τὸ διάφορον δὲ εἶδος καὶ τὴν μορφὴν τοῦ πρωτούπου ἀντικειμένου ὑπάρχουσι, καὶ βαθμοὶ δυσκολίας διάφοροι. Τὸ νὰ μεταγλωττίσῃ τις ἀπὸ πεζὸν λόγον εἰς πεζὸν εἶναι βεβαίως ἐκ τῶν δυσκόλων, ἀπαιτουμένης εἰς τὴν περίστασιν ταύτην κυρίως τῆς ἐνεργείας τοῦ ὄρθου λόγου· δυσχερές ὅμως τόσον ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι τὸ ἐργον δσον τὸ νὰ μεταφέρῃ τις ποιητικὸν λόγον εἰς πεζόν· δυσχερέστερον δὲ εἰς ἔμμετρον λόγον τὸν πεζὸν, ὅπου, πρὸς τὸν ὄρθον λόγον, προσαπαιτεῖται καί τις βαθμὸς αἰσθήματος καὶ φαντασίας. Παρὰ πάντα ὅμως τραχὺ καὶ ἀκανθῶδες εἶναι τὸ νὰ διοχετεύσωμεν ἰδέας ἀπὸ ἔμμετρον φρέσιν καὶ ποιητικὴν εἰς φρέσιν ἐπίσης ποιητικὴν καὶ ἔμμετρον· τοῦτο δὲ καθ’ ὅσον, ἐκτὸς τοῦ δτι ὁ λόγος ἀνάγκη νὰ ἥνxi εἰς τὴν ἀνωτάτην αὐτοῦ ἔντασιν, ὅπως ἐποπτεύῃ τὸ ἐργον ὡς ἄγρυπνος διευθυντής, χρεία εἶναι προσέτι νὰ θερμαίνεται καποτε ἐκ τῆς περιχυνομένης τοῦ αἰσθήματος ἀτμοσφαίρης, καὶ νὰ ἐπισκιάζεται ἐνίστε οὐ πὸ τὰς ἀναπτυσσομένας ποικιλογρόους πτέρυγχς τῆς ἀγκυπτερουμένης φαντασίας.

Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον αἱ δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι αὗται πρέπει νὰ συντρέχωσι καὶ σκοπίμως νὰ διευθύνωνται, καθ' ὅσον τὸ μεταφραζόμονον εἶναι ἐκ τῶν ἀριστοτεχνημάτων, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπέροχος μὲν εἶναι ἡ ἔννοιά του, πρωτότυπος δὲ καὶ ἴδιαζουσα ἡ ἔκφρασις αὐτοῦ, τὰ ὅποια καὶ τὰ δύο ὡς τοιχύτα πρέπει πολλάκις νὰ τηρῶνται ἀνέπικφα καὶ μετ' ἀκριβείας θρησκευτικῆς.

Καὶ τῷ ὄντι, πῶς δὲν εἶναι δύσκολον τὸ ἔργον, ποίᾳ δ' ἐκ τοῦ ἄλλου ἡ ἐγγύη ὅτι τὸ ἀριστούργημα δὲν θὰ νοσήσῃ ἀπὸ μὲν τὰς ἀγκάλας τῆς φιλῆς μητρικῆς του γλώσσης βιαίως ἀποσπάψενον, δεὸν μυρίων δὲ σκοτεινῶν στενωμάτων ποδηγετούμενον, εἰς ξένον καὶ ἄφιλον κλίμα μεταφερόμενον, καὶ εἰς γλῶτταν μητρικὴν παραδίδομενον, ποίᾳ ἐρωτῶμεν ἡ ἐγγύη, ὅτι ὁ νέος ἀπὸ θὰ τὸ ζωογονήσῃ καὶ θὰ τὸ προστατεύσῃ ὁ νέος οὐρανός;

"Αλλ' ἵσως τις, ἐπαιρόμενος, ὅτι μᾶς ἀπεκάλυψε δῆθεν χρυπτομένους, εἴπῃ ὅτι ὑπερβολικὰς παριστῶμεν τὰς δύσκολίας, διὰ νὰ μεγαλύνωμεν τῆς μεταφράσεώς μας τὸ ἔργον — ὅχι, ἡμεῖς οὔτε δημιουργοῦμεν δύσκολίας, οὔτε τὰς δύσκολίας μεγαλοποιοῦμεν, ἀλλὰ τὰς πραγματικὰς καὶ ὑπαρχούσας δύσκολίας εἰς τὸ ὑπάρχον καὶ πραγματικὸν αὐτῶν μέγεθος καὶ σχῆμα παριστῶμεν, ὅχι τὸ ἔργον μας διὰ νὰ μεγαλύνωμεν, ἀλλὰ τὴν μικρότητά του διὰ νὰ δικαιολογήσωμεν· μετροῦμεν τὸ πλάτος τοῦ χάσματος διὰ νὰ μὴ καταχριθῶμεν διὰ τὴν πτῶσιν, ἀριθμοῦμεν τὰς ἐναντίας δυνάμεις, δεὸν νὰ μὴ μᾶς μεμφθῶσι διὰ τὴν ἡπτάν μας." Οστις, ἐκ τοῦ ἄλλου, τὰς τοιχύτας παρὰ πάντων πάντοτε βεβαιουμένας δύσκολίας δὲν βλέπει, δωματὸν νὰ ἤγει ὁ ἕνδειρχέστατος, καὶ νὰ διακρίνῃ ὡς μὴ ὑπάρχον ὅτι πάντες ὡς ὑπάρχον πληγώμε-

χρι τυχὸν βλέπουν· ἀλλὰ διὸ τί νὰ μὴν ἦγαι δυνατὸν
αὐτὸς νὰ ἔναι καὶ ἀσπάλαξ;

· Απέναντι λοιπὸν τοῦ στενῶματος τῆς μεταφράσεως
ἔσταθημεν, ἐκύφαμεν καὶ εἰδαμεν τὸ σκότεινὸν τῆς ὁδοῦ,
καὶ ὅσας ἐσυγχώρει τὸ σκότος δυσκολίας νὰ ἴδωμεν· καὶ
ἡμεῖς, ἀρχάριοι ἀναβάται, ὡς ἐχν ἥμεθα ἐξηγημένοι
ἴππεῖς, ἀπεφασίσαμεν νὰ διεξέλθωμεν τῷ στένωμα, νὰ δι-
εξέλθωμεν ἔδαφος ἀνώμαλον ἐρρύθρως καλπάζοντες ἐπὶ
τοῦ λόγου ἔφιπποι. Ἀλλ’ ἀφοῦ ἀπαξ ἀπεφασίσαμεν ἔπρε-
πε καὶ νὰ διαβῶμεν καὶ ἀπέναντι μυρίων προσκομμάτων·
εὗτω λοιπόν.

entrai per lo cammino alto e silvestro.

· Αλλ’ ἐφροντίζαμεν ἄραγε περὶ τῶν ἔφοδίων·

· Ο Δάντης, ἔτοιμαζόμενος νὰ καταβῇ εἰς τὸν "Ἄδην",
σταματᾷ καὶ βλέπει πέριξ του νύκτα καὶ σκότος καὶ ἐργ-
μίαν φοβερὰν περιώνουσαν ἑαυτὸν, ἔμπροσθέν του τὸ ἀ-
ποτρόπαιον ζόφος τοῦ θεανάτου καὶ τὰς αἰώνιας βασάνους
τῶν κακούργων, ὅπιςθέν του μακρυνομένας καὶ χανομέ-
νας διαχρίνει τὰς σκιὰς τῆς ζωῆς, καίτοι δὲ εὔσταλής
σταδιοδόρομος καταλαμβάνεται ὑπὲ φόβου καὶ φρίκιασίς
τις διατρέχει τὸ δέρμα του. Ἀλλὰ τί τὸ ἐκ τῆς ἐλλει-
ψεως ἐνὸς ἀστέρος σκότος καὶ ἡ ἐρημία πρὸς τὴν αἰώ-
νιαν δύναμιν τῆς Μεγαλοφυΐας; Ο Δάντης ἀνατείνει τὰς
γεῖρας, καὶ ἐπικαλεῖται τὴν Μοῦσαν καὶ τὴν Μεγαλο-
φυΐαν, καὶ ἡ Μεγαλοφυΐα καὶ ἡ Μοῦσα καταβάνουσι
Βιογήτριαι ἀπὸ τὸν Ἐλικῶνα ἢ ἀπὸ τὸν οὐρανόν. — Με-
γαλοφυΐαν καὶ Μοῦσαν ἔχων ἀντιληπτρίας, τὸν Βιργί-
νιον ἔχων ὁδηγήτορα, δορυφόρον δὲ τὴν Ποίησιν, πῶς
νὰ μὴ κινήσῃ μετὰ θάρρους καὶ ἐλπίδος τὸν πόδα διὰ
τὴν εἰς "Άδου κάθοδον";

Καὶ ἡμεῖς βλέπομεν πέριξ σκότος καὶ πέριξ ἐρημίαν

νοσῦμεν, πλὴν ποτὲ καὶ θοιηθήτωι δυνάμεις; — Ιερῶν
Θράσος καὶ πτέρυγες κηροκολλήτοι.

Μὲ κηροκολλήτους πτέρυγας καὶ μὲ Θράσος ικάριον
ἀπεφασίσαμεν ν' ἀγτιπλάκισμαν πρὸς τὰ τραχέα καὶ δει-
νὰ τῆς Κολάσσεως προσκόμικτα, πρὸς τὸ ἀμόρφωτον
καὶ ἐνιαχοῦ πενιχρὸν τῆς γλώσσης, πρὸς τὰς ἀμφιτα-
λαντεύσεις καὶ τὰ ἀναχαιτίσμικτα τοῦ μεταφροκτοῦ, πρὸς
σβέσμικτα, πρὸς βινήμικτα, πρὸς ἡμιονικὰ τοῦ μέτρου
πείσμικτα. Παρεδόθημεν δύως εἰς τὸν δρόμον, μὲ τὴν
ἔλπιδα, ἀπατηλὴν ἵσως, ὅτι ἡ ἴερὰ τοῦ Ποιητοῦ σκιά,
κηδομένη τοῦ ἔργου τῆς, προπορεύεται, καὶ μὲ τὴν ἰδέ-
αν, ἀτείαν βεβαίως, ὅτι ἵνδαλμά τι Μούσης μᾶς συνοδεύει,
ἄν οὐκὶ δὶ' ἄλλο τούλαχιστον χάριν τῆς ὁποίας πρασφέ-
ρομεν εἰς αὐτὴν ἐνθέρμου λατρείας.

Εἶχαμεν λοιπὸν μεταφράσει τὰ πέντε πρῶτα ἀσματα, τὴν δὲ μετάφρασιν εἰς γλῶσσαν λογίαν εἶχαμεν κάμει.

Ίδου ἡ ἀρχὴ τοῦ Α'. τῶν ἀσμάτων ἀνεπεξέργαστος
ἀκόμη·

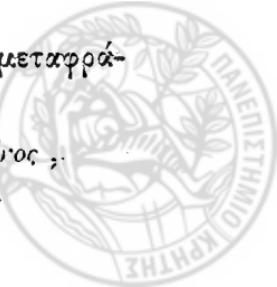
Κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ τοῦ βίου μας εὑρέθητ
εἰς δάσος σκοτεινότατος, κ' ἡ τρίβος η εὐθεῖα
εἴχε τε λειωτική ἀραιοσθή ἀπὸ τὰ δημιατά μον.

Πόσοορ μοὶ εἶναι φεῦ! πικρὸς τὸ ήτο τὰ ιστορήσω
τὸ σκοτεινὸν καὶ ἄγριον καὶ φρικαλέον δάσος.

Οπότερας η ἀράμυρης τὸ δάσος μοὶ ἀραι. λαττη,
φθόνος φυγρὸς τὰ μέλη μους εὐθὺς μοῦ περιγέρεε·
τοσοῦτος εἶναι ἀπαλσιορ, τόσορ φρικῶδες εἶναι,
ὅσορ σκ. θηρά, ὅσορ φρικτὴ θαράτου ἀγωνία.

Ίδου καὶ ἡ ἀρχὴ δοκιμίου δυοικοκαταλήκτου μεταφρά-
σεως ἀνεπεξεργάστου καὶ αὐτῆς·

Κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ τοῦ βίου μας γθασμένος,
εἰς δάσος σκοτεινόρατος εἰρέθητ π. λαρημένος.

Πόσορ γοὶ εἴραι φεῦ! πικρὸς, πικρότατος ῥ' ἀργίσω
ἀλυρηφάρ διήγησιν, δι' ἣς ρὰ ζωγραφήσω

ἄγνοιος δάσος καὶ τραχύ καὶ δάσος φρικαλέον.

Καὶ φίττων εἰς τὸ παρελθόν τὸ βλέμμα μου δρομαῖον
αἰσθάνομαι τὸ φάσμα τού στὸν νοῦν ρὰ ζωταρεύῃ,
καὶ τρόμος τὴν καρδίαν μου καὶ φρίκην κυριεύει.
καὶ εἴραι ὁ τρόμος μόνον σφοδρός, ή φρίκη μου εἴραι τύση,
καθὼς ἀντεῖχε θάρατος τὸ αἷμά μου παγώσει.

Α.Ι.Ι. εἰς τὸ δάσος τὸ φρικτὸν τὸ ἀγαθὸν εὐρῆκα,
ἀγοράζοντὸν δρόμον τὸν εὐθὺν παρεκτραπεῖς ἀγῆκα.

Νὰ εἴπω πάλιν ἀπορῶ στὸ δάσος πῶς εἰσῆλθον,
τοσοῦτος ὄπρος, λίθαργος στὴν πλάνην μοὶ ἐπῆλθον.

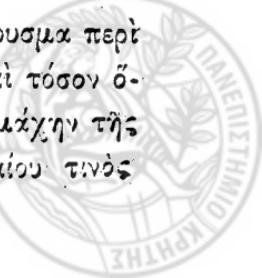
κ. τ. λ.

Τελειωμένην εἶχαμεν τὴν εἰς τὴν λογίαν γλῶσσαν
ἔμμετρον μετάφρασιν, καὶ ἡρχίσαμεν νὰ ἔκτείνωμεν τὴν
χεῖρα διὰ νὰ τὴν κτενίσωμεν καὶ, τὸ τατὰ δύναμιν, καλ-
λωπίσωμεν, ὅταν ἐξαίφνης μᾶς ἐπέρχεται ἡ ἴδεα περὶ
τοῦ ζητήματος τῆς γλώσσης· ἀλλὰ μᾶς ἐπῆλθε, τὸ λε-
γόμενον, κατόπιν ἑορτῆς.

Ἄκτενιστον λοιπὸν καὶ ἀνιπτὸν ἀφίνομεν τὴν τοιαύτην
μετάφρασιν, καὶ ἐπὶ τοῦ βραχίονος στηρίξαντες τὸ μέ-
τωπον, νὰ σκεπτώμεθα ἡρχίσαμεν ποία ἡ τὴν ὅποιαν
πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεν γλῶσσα.

Ἄς μᾶς συγχωρηθῇ νὰ φρονῶμεν ἐλευθέρως, καὶ ἐλευ-
θέρως τὸ φρόνηρά μας νὰ ἐκφράσωμεν. Νομίζομεν ὅτι τὸ
περὶ γλώσσης ζήτημα ἀκόμη δὲν ἐλύθη ὁριστικῶς.
Οἱ μὲν τείνουσιν εἰς τὸν ἀκρατον-ἀττικισμὸν, οἱ δὲ τῆς δη-
μοτικῆς καὶ καθομιλουμένης γλώσσης εἴναι θιασῶται. —

Ἡ χορεία τῶν λογίων εἰς τὸ ξένον τοῦτο ἀκουσμα περὶ
μὴ λύσεως τοῦ ζητήματος ἥθελαν ἐκπλαγῆ, καὶ τόσον ὅ-
σον ὁ Οὐελιγκτὼν αὐτὸς ἐξαν, εὐθὺς μετὰ τὴν μάχην τῆς
Ούατερλὼ, ἐπὶ τοῦ πεδίου, ἤκουε παρὰ σπουδαίου τινὸς

στρατηγοῦ του, ὅτι τὴν ὁ ποίαν ἐνίκησαν νέοι ηγετεῖς δὲν ενίκησαν. Ἀφοῦ οὐδεὶς ἀναλάβει ἐκ τῆς ἔκπλήξεως τῶν λογίων ὁ χορὸς, μὲν μεθίζεται θρησκευτικῶς καὶ ἀγερωγίας θὰ μῆς ἀπήντα, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἡδης χρόνου λελυμένων τυγχάνει τὸ τῆς γλώσσης ζήτημα καὶ μάλιστα ἐπιταχμένως. Δὲν ἀντιλέγομεν, ἀλλ' αἱ μῆν ἀντείπωσι καὶ αὐτοῖ, ὅτι τὸ ἔλυταν θασιλικῶς πως ὡς ἄλλοτε τὸν Γόρδιον δεῖμάν δέ γεγκτός — ἔκσψην δηλ. τὸ ζήτημα, δὲν τὸ ἔλυσαν.

Οἱ λόγιοι ἔχουν καλὴν καρδίαν καὶ κυριεύουσανται ἀπὸ ἐν αἰσθημα φιλάνθρωπον καὶ χριστιανικὸν — θέλουν, ἀντὶ πάσης θυσίας, νόμαστησαι τὴν γένεσιν, — τὴν γλώσσαν τοῦ Πλάτωνος. Καὶ τῷ ὕντι ποῖος δοκίων προσπαθειῶν ἀξίαν δὲν θὰ ἐνόμιζε τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ἐναρμονίου καὶ θεσπεσίας ἐκείνης γλώσσης, τὴν ὁποίαν μόνοι οἱ Θεοί, ἀν πότε κατέβαιναν ἐπὶ τῆς γῆς, θὲν εὑρισκαν νὰ συνδικαλεχθῶσιν; Ἄλλα φεῦ! η γλώσσα τοῦ Πλάτωνος ἐτέχφη ὑπὸ τὴν κόνιν τῶν αἰώνων ὁμοῦ μὲ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην τῆς Ἑλλαδὸς ἐποχῆν. Χρόνοι ἔκτοτε παρῆλθον πελλοὶ καὶ νέχ ἐγεννήθησαν ξῆθη, ἔθιμα, θρησκεία, περιστάσεις, καὶ ἐπομένως τρόπος τοῦ θεωρεῖν τὰ πράγματα νέος, καὶ νέος τοῦ συλλογίζεσθαι τρόπος. Ἐντεῦθεν νέχ γλώσσα — Ἄλλα καθεισὶς ἔχει τὰς ίδεας του. — Τῶν λογίων ὁ χορὸς αἰσθάνεται τινὰ εὐχαρίστησιν νὰ νομίζῃ, ὅτι πᾶν ὅτι δὲν ἐλαλήθη, η δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ ἐλαλήθη παρὰ τοῦ Πλάτωνος δὲν εἶναι γλώσσα: *de gustibus non disputandum*. Διὰ τοῦτο τὴν σημερινὴν γλώσσαν, ζῶσαν νεανίδα, σύρουν εἰς τοὺς τάφους τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημοσθένους διὰ νὰ τὴν θάψωσι ζῶσαν, δπως ἀπὸ τοὺς νεκροὺς λάβῃ ζωήν. Παρόδοξος ὑγιεινὴ μέθοδος! Ἐνίστε σταματοῦν ἀπὸ τοῦ νὰ τὴν σύ-

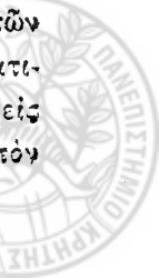

ρωσι, καὶ εἰς τὰς ἑναντίους των αἰτιάσεις τῶν διαβατῶν ἀκουόντων τὰς ἐλεεινὰς τῆς γλώσσης των φωνὰς (διότι ὁ συρμὸς γίνεται διὰ τῆς βιάς) ἀπαντῶσι, χρατοῦντες αὐτὴν δεμένην μὲ σχοινία, ὅτι προσπελάζουσιν αὐτὴν πρὸς τὴν φίλην μητέρα.

Σύμφωνα μὲ ταῦτα ἔχουσιν οἱ τοιοῦτοι λόγιοι ὡς γλώσσης γνώμονα καὶ ὡς σύνθημα πᾶν ὅ, τι δὲ γένος εἴται οὐ πὸ τῶν πολλῶν, καὶ ἰχνηλαχτοῦσιν ὡς φκύλοι κυνηγετικοί, εἰς τὰς πλέον χρυπτὰς καὶ παρθένουσιν γωνίας τοῦ λεξικοῦ τὰς δυσνοήτους λέξεις καὶ φράσεις. Οἱ λόγιοι οὗτοι γράφωντες κάμνουν μετάφρασίν τινα ἀπὸ τὴν γλῶσσαν καθ' ἣν διανοοῦνται εἰς ἄλλην τινὰ γλῶσσαν. Ἡ ἄλλη τις αὕτη γλῶσσα δὲν εἶναι οὔτε ἀρχαία οὔτε νεωτέρα, οὔτε ζῶσα οὔτε νεκρὰ, εἴναι συνθηματικὴ, ἥτις οὔτε λαλεῖται οὔτε ἐλαλήθη οὔτε ποτὲ θὰ λαληθῇ οὔτε ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἴδεους λογίους.

‘Ημεῖς, ἀν καὶ δὲν παραδεχώμεθα τῶν λογίων τὴν ἀρχὴν, τὴν σεβόμεθα ὅμως ὡς μίαν οἰανδήποτε ἀρχὴν, καθότι ἐξ ἄλλου τὸ πρόσωπον τοῦ λογίου εἴναι σεβαστόν. ’Ας μὴ παραδεχθῶσι καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρχὴν μας, ἃς τὴν σεβασθῶσι ὅμως ὡς μίαν οἰανδήποτε ἀρχὴν.

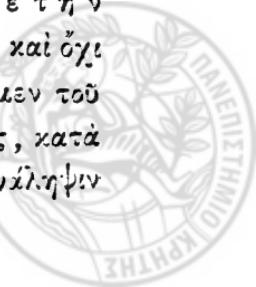
Πιστεύομεν, ὅτι μᾶς συγχωρεῖται νὰ θεωρῶμεν τὴν γλῶσσαν κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς· κατὰ τὴν γένεσιν καὶ τὸν προορισμόν της. Ἀρχὴ καὶ γένεσις αὐτῆς εἴναι ὁ λαὸς, εἴναι ὁ τοιοῦτος ἢ τοιοῦτος ἐθνικὸς βίος· τέλος καὶ σκοπὸς καὶ προορισμὸς αὐτῆς εἴναι ἡ ὅσον τὸ δυνκτὸν εὔκολωτέρα διαχοίνωσις τῶν ἴδεων, πρὸς τὸν ἀμεσον καὶ κατώτερον σκοπὸν τῆς ἐκφράσεως τῶν ἀναγκῶν μας, καὶ πρὸς τὸν ἀνώτερον τὸν τῆς πνευματικῆς ἡμῶν διαιλορφώσεως. — “Ἐγει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τὸν λαὸν, καθὼς καὶ ὁ χρρακτὴρ αὐτοῦ ἐν γένει εἰς αὐτὸν

ἔχει τὴν ἀρχήν. Καθ' οίκνδήποτε δὲ ἀνάγκην ὁ Ἐλλήν π. χ. εἶναι γενναῖος, φιλόπρωτος, ἐπιχειρηματίας, κατὰ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην λέγει κάμνω καὶ ὅχι πράττω ἡ ποιῶ — λέγει διὰ νὰ καὶ σπανιώτατα ἵνα ἡ ὄπως, λέγει σκύλος, χάνω, τρώγω κ. τ. λ.

Οἱ λόγιοι δὲ οἵτινες ἐπιχειροῦν τὴν ἀλλοίωσιν τῆς γλῶσσης του, τί τὸ ἔμποδιον νὰ ἐπιχειρήσωσιν καρποφορωτέραν ἐπιχείρισιν — τὴν διύλισιν καὶ λαγάρισιν τοῦ χαρακτῆρος μερίδος τινὸς τῶν Ἐλλήνων, τοῦ ὅποιου μεγίστην ἔχομεν σήμερον τὴν ἀνάγκην;

"Αν τόλμημα δὲν εἶναι πᾶν φρόνημα, φρονοῦμεν λοιπὸν ὅτι ἡ γραφομένη ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον πρέπει εἰς τὴν λαλουμένην γλῶσσαν νὰ πλησιάζῃ. — Διὰ τοῦτο τί τὸ ἔμποδίζον νὰ μεταχειρίζωμεθα τὸ εἰλικρινὲς καὶ ὑπηρετικὸν καὶ πολύχρηστον κάμνω ἀντὶ τοῦ πράττω ἡ ποιῶ; Ποίου ἀδικήματος εἶναι ἔνοχοι, καὶ διατί τοσοῦτον ἀξιομίσητοι αἱ λέξεις χάνω — τρώγω — σταματῶ — περισσότερον — ὀλιγώτερον — δικτὶ εἰς τὰς παραθέσεις νὰ μὴ λέγωμεν, εἶναι δὲ λιγώτερον καλὸς, παρὸτε εἶναι ἡ τον καλὸς, καὶ νὰ συμπίπτη οὕτω μὲ τὸ ὑποχτικὸν ἥτον; Δικτὶ ἐπίσης εἰς τὰς παραθέσεις νὰ μὴ κάμνωμεν χρῆσιν τοῦ παρὰ ἀντὶ τοῦ, ἡ, συμπίπτοντος μὲ τὸ διαζευκτικὸν, ἡ — διὰ τί ἵνα καὶ ὅχι διὰ νὰ — διατί μετὰ καὶ ὅχι μὲ δικτὶ ἵνα ὦσι, διατί εἰσὶ διατί δείκνυμι, τίθημι; διατί τισὶ διατί ἀτε δικτὶ ἐπὶ τῇ διαφορᾷ ὅτι, καὶ ὅχι μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, διατί ἐμποιῶ αἴσθησιν, καὶ ὅχι προξενῶ ἐντύπωσιν; Δικτὶ νὰ μὴν ἀφαιρῶμεν τοῦ παραιειμένου τοὺς διπλασιασμοὺς εἰς τὰς μετοχὰς, κατὰ τὴν καθομιλουμένην, ἀπορεύγοντες οὕτω ἐπανάληψιν

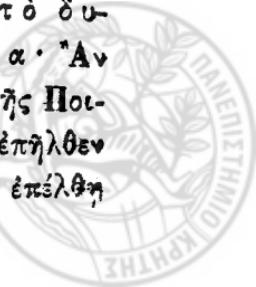
τῶν αὐτῶν συλλαβῶν καὶ μακρότητα λέξεων καὶ ἀηδίας. Διατί λ. χ. παραπεποιημένος καὶ ὅχι παραποιημένος, δικτί παρακεκινημένος καὶ ὅχι παρακινημένος. Μή γάρ δὲν εἶναι χαριέστερα τὰ τῆς συνηθείας; Διατί νὰ μὴ λέγωμεν ἐτρεχα ἐτρεχαν, καὶ ὅχι ἐτρεχον, δικτί εἰ πον, εἰ πον καὶ ὅχι εἰ πα, εἰ παν, δικρινομένου μάλισα οὕτω τοῦ ἀ. ἐνικοῦ προσώπου ἀπὸ τὸ γ'. πληθυντικὸν; Δικτί νὰ μὴ λέγωμεν, ἀντὶ βλέπουσι, τὸ βλέπουν, τὸ ὄποιον καὶ συντομώτερον εἶναι, καὶ δὲν προξενεῖ κακοφωνίαν ἢ κατάληξις ὅταν συμπέσῃ μὲν ὑποτακτίχην τῆς αὐτῆς καταλήξεως, οἷον ἐπιθυμοῦσι νὰ τρώγωσι; Δικτί νὰ μὴ παρχείπωμεν πολλάχις, κατὰ τὴν συνήθειαν, τὰς χρονικὰς αὔξησεις, διατί νὰ μὴ θέτωμεν τὴν συλλαβικὴν αὔξησιν ἔξωθεν εἰς τὰ σύγθετα, διατί νὰ μὴ διατηρῶμεν τὴν τῆς συνηθείας ἐπιφρηματικὴν κατάληξην εἰς αἱ ποχαιρετίζοντες τὴν εἰς ως; Διατί νὰ μὴ λέγωμεν σαρᾶντα, πενήντα — ὁ γδογνταετὴς ἀντὶ τῶν μακροχόρμων καὶ ἀνυποφόρων τεσσαράκοντα, ὁ γδογκοντούτης; 'Αλλ' ἵσως παρουσιασθῇ αἰσιωτέρα περίστασις διὰ ν' ἀναπτύξωμεν, τολμήσαντες, τὰς περὶ γλώσσης οίχεδηποτε ἰδέας μας.

'Εκ τοῦ ἄλλου αἱ λέξεις δὲν ἔχουν αὐτοτελῆ τινα ἀξίαν. Εἰς λόγιος θὰ ὠλιγοθύμει ἀπέναντι τῶν καλλονῶν ἐνὸς λ. χ. ἀπχρεμφάτου, — ἡμεῖς ὅχι. "Ισως μᾶς εἴπη ὁ λόγιος, ὅτι τὸ ἀπχρέμφατον ἔξευγενίσθη ἀπὸ τὸν Πλάτωνα. Τότε θὰ τὸν εὐχαριστοῦμεν ὅτι ἐπρόσθεσεν ἐν ἐπιχείρημα εἰς τὰ ἴδια μας, διότι διὰ τοῦ λόγου του θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι κιθίρα, ἥτις περιμένει δικτύους καὶ τέχνην, καὶ ἐκπέμπει ἀρμονίας ἢ παραχορδίσεις κατὰ τὴν ἐπιτριβείστητα τοῦ κρούοντος. Τοῦτο σκεφθεῖς

οἱ Πλάτων δὲν ἥθελησε νὰ μιμηθῇ τοὺς στημερινούς λογίους, καὶ νὰ πλησιάσῃ τῆς ἐποχῆς του τὴν γλῶσσαν εἰς ἔκεινην τοῦ Ὁμήρου, οὔτε εἰς τὴν τοῦ Πλάτωνος ὁ Ηλούταρχος. Διὰ τοῦτο οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι ἀφῆσαν ὑγείαν εἰς τὴν τοῦ Βεργελίου γλῶσσαν, καὶ οἱ Ἀγγλοὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Σαξώνων. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἐὰν σῆμερον ἀνεφαίνετο δεύτερος τις Πλάτων ἀνώτερος τοῦ θείου ἔκεινου, καὶ συνήρμοζε τὰς λέξεις τῆς στημερινῆς γλῶσσης εἰς ἀρμονικωτέρας πάρα ἔκεινος σειράς, καὶ διὰ τῶν σειρῶν συνεκρότει πλέγμα ἐντὸς τοῦ ὅποιου ν' ἀποθησαυρίσῃ κειμήλια ἐννοιῶν καὶ ἴδεων πολυτιμότερα τῶν τῆς μεγαλοφύτας ἔκεινης, πῶς διὰ τούτου δὲν θὰ ἐλάμβανεν ἡ σημερινῆ μας γλῶσσα ἀξίαν ἀνωτέραν τῆς παλαιᾶς; Διατί δὲ νὰ μὴ θαρρῶμεν, ὅτι τὸ ἔδαφος ἔκεινο, τὸ ὅποιον παρήγαγεν ἐσχάτως ἐνδοξοτέρους τῶν παλαιῶν ηρωας, διατί νὰ μὴ θαρρῶμεν, ὅτι καὶ φωστήρας ἐφχριλλους τουλάχιστον ἔκεινων θέλει παραγάγει;

Ταῦτα περὶ γλῶσσης, προκειμένου περὶ πεζολογίας. Προκειμένου δὲ περὶ ποιήσεως τί; — Ἐπρεπε νὰ ἔχωμεν τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλέως, μετακομισθεῖσαν ὑπὸ τῆς Θειδίος καὶ κατασκευασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου, νὰ τὴν προτάξωμεν, διὰ νὰ μὴ κατατοξευθῶμεν ὑπὸ τῶν λογίων, ἐκφράζοντες, ως ἐλεύθεροι Ἑλλήνες, τὸ φρόνημά μας.

Ἄλλ' οἱ λόγιοι εἶναι τόσω τρυφεροὶ καὶ μαλακὰ τὰ έέλη των, ὥστε μιὰ παλάμη θὰ ἤρκει ως ἀσπίς. Λέγομεν λοιπὸν, ὅτι γλῶσσα τῆς Ποιήσεως, καθ' ἡμᾶς, πρέπει νὰ ἦναι ἐν γένει ἡ γλῶσσα ἡ δσον τὸ δυνατὸν εἰς τὸ ἔθνος καταληπτοτέρα. Ἀν τοιαύτη ἦναι ἡ δημοτική, ἀς ἦναι γλῶσσα τῆς Ποιήσεως ἡ δημοτική. Ἡ ἴδειν αὕτη δὲν μᾶς ἐπῆλθεν ως ἐπέργεται πᾶσα γιμαιρική, ἴδεα· ἡ ἴδειν αὕτη θὰ ἐπέλθῃ

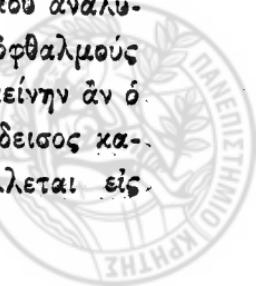

εἰς πάντα (ἄχι-ῶμως λόγιον) ὅστις θεωρήσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς Ποιήσεως εἰς τὴν κοινωνίαν.

‘Η Ποίησις εἶναι ἡ εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀντανάκλασις τῆς ἀτελοῦς καὶ τελείας τινὸς φύσεως.· Καθὼς δὲ ὁ οὐρανὸς ὅπου εὑρῃ ἐπιφάνειαν ὑδάτων καὶ γαλήνην ἀντανακλᾶται, οὕτω καὶ ἡ φύσις ὅπου εὑρῃ φαντασίαν διὰ νὰ τὴν χωρήσῃ καὶ αἴσθησιν ζωηρὰν καὶ πρόθυμον νὰ τὴν δεχθῇ, ἔκει καταπίπτει καὶ ἀναδίδει τὰ χρώματά της τὰ λεῖα, ἐνίστε δὲ μάλιστα καὶ στιλπνότερα. — Η φαντασία νὰ πλατυνθῇ, νὰ κανονισθῇ, νὰ τελειοποιηθῇ· τὸ αἴσθημα νὰ λεπτυνθῇ, νὰ ἐξευγενισθῇ, ν' ἀγιασθῇ δύναται· ἀλλ' αἴσθημα καὶ φαντασία νὰ δημιουργηθῶσι δὲν εἶναι δυνατόν.

‘Ο μέγας λοιπὸν καθηγητὴς ἡ φύσις διδάσκει τὴν Ποιησιν ἐν ὑπαίθρῳ, οὖσα δὲ πάντοτε γενναία διδάσκει δωρεάν. ‘Ακροατὴς καὶ θεατὴς αὐτῆς εἶναι ὁ ἀνθρωπός, ὁ λαός.

Εἶναι γὺξ σεληνοφώτιστος τῆς ἀνοίξεως, τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡ φύσις δεικνύει εἰς τὸ τέκνον της, τὸν ἀνθρώπον, τὰ καίλη καὶ τὴν φιλοστοργίαν της. ‘Ολοι κοιμῶνται εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἡ φύσις εύρισκει ἄγρυπνον ἐπὶ ἐνὸς βράχου ἐν τέκνον της — ἔνα βοσκόν. ‘Ο βοσκὸς θεωρεῖ τὴν φύσιν κοιμωμένην ὑπὸ τὴν χρυσῆν σινδόνα τοῦ φωτὸς τῆς σελήνης, δεσφραίνεται τὴν ἀναπνοήν της — τὸ ἀπὸ τὸ δάσος ἐρχόμενον ἄρωμα, καὶ ἀκροαῖται τὸν Μοζάρτον τοῦ δάσους — τὴν ἀηδόνα, ἥτις νανούριζει τὴν φύστιν ὄπεια μαγεία! — ἡ καρδία τοῦ βοσκοῦ ἀναλύεται, καὶ τὸ ἀνάλυμα, ἐκχύνεται ἀπὸ τοὺς ὄφθαλμούς του, καὶ ὄνθομαζεται δάκρυ. — Τὴν ὥραν ἔκεινην ἀν ὁ βοσκὸς δὲν ἀγέρῃ εἰς τὸν παράδεισον, ὁ παράδεισος κατέβη εἰς τὴν ψυχήν του — ‘Ο βοσκὸς μεταβίλλεται εἰς-

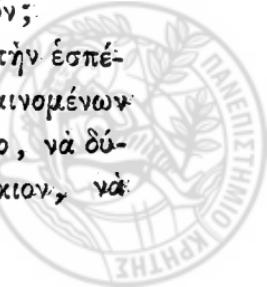

πλάσμα μὲ πτέρυγας, ρεταβαλλεται εἰς κύκνον. Δεν
μαντεύομεν τί θὰ λαλήσῃ τὴν ὥραν ἔκεινην δὲ κύκνος, δ-
τι δῆμως λαλήσῃ θὰ ἦναι ποίησις. Ἰδοὺ δὲ ποιητής ἄνθρω-
πος, δὲ ποιητής λαὸς. — Όταν ἡ φύσις δεῖξῃ κατὰ ἔξο-
χὴν τὰ καλλητῆς καὶ τὴν φιλοστοργίαν τῆς εἰς τοῦτο
ἡ ἔκεινο τὸ τέχνον τῆς, ἴδους ἡ Μεγαλοφυρώ· ἴδους
τότε δὲ Ἑλληνικὸς λαὸς εἰς τὸν "Ομηρον", δὲ Ἰταλικὸς
εἰς τὸν Δάντην, δὲ Ἀγγλικὸς εἰς τὸν Σαϊκσπήρον.
Ο ἄνθρωπος, δὲ λαὸς γεννᾶται ὅθεν ποιητής· ἐγτεῦθεν
τὰ δημοτικὰ φύσματα ὑπὸ τοῦ λαοῦ συντεθέντα. Διὰ τοῦτο
τοιούτοις φυσιολόγοι λέγουν, διὰ διὰ νὰ ἦναι τις τοιοῦτος
πρέπει νὰ ἦναι poeta natus.

Οὕτω λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος, δὲ λαὸς εἶναι ποιητής ἐκ
φύσεως. Οὐδεὶς δῆμως ἐγεννήθη ἐκ φύσεως γνωρίζων
τὸ Ψωμαϊκὸν Δίκαιον, ἡ δυνάμενος νὰ περιγράψῃ τὴν
κατασκευὴν τοῦ διθαλμοῦ, ἡ νὰ μᾶς εἴπῃ ποτάκις δὲ λί-
ος εἶναι μεγαλείτερος τῆς γῆς.

Ἐνῷ δέ ἀρχὴ τῆς Πομπεώς εἶναι δὲ λαὸς, καὶ σκο-
πὸς αὐτῆς δὲ λαὸς εἶναι. Η Ποίησις, περιλαμβάνουσα τὴν
τριάδα τῶν διευθύνσεων τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, τὸ
αἰσθητικὸν, τὸ νοητικὸν καὶ τὸ θρικὸν, εἶναι μοχλὸς προ-
όδου καὶ πολιτισμοῦ ἵσχυρότατος, κατὰ τοὺς φιλοσο-
φοῦντας. Άλλα πτῶς δύναται δὲ μοχλὸς οὗτος ν' ἀνυψό-
νη τοὺς λαοὺς, ἐὰν δὲν εἶναι πλησίον καὶ μεταξὺ αὐτῶν;
Πῶς δύναται ἡ Ποίησις νὰ πολιτεύῃ, νὰ ἐξευγενίζῃ, νὰ
προάγῃ ἔνα λαὸν ἀν οἱ λόγοι, αἱ φωναί της δὲν ἦναι
φωναὶ καὶ λόγοι ἐννοούμενοι ἀπὸ αὐτὸν τὸν λαόν;

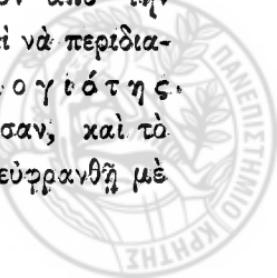
Μήπως δὲ ποιητής περιγράφει τὴν αὔγητην ἢ τὴν ἐσπέ-
ραν, διὰ νὰ ἔξασφαλίσῃ τὰ χρώματα τῶν φαινομένων
τούτων τῆς φύσεως, ὥστε, ἀν ποτὲ ἡφανίζοντο, νὰ δύ-
ναται λόγιος τις, ἀνατρέχων εἰς τη ἀρχαιοφυλάκιαν, νὰ

πληροφορήται περὶ τοῦ ὁποία ποτὲ ἦτον ἡ αὔγῃ ἢ ἡ ἐσπέρα; Μήπως ἡ Ποίησις εἶναι διὰ νὰ συρράψῃ τις λόγιος πεντακοσίους στίχους, νὰ στεφθῇ διὰ τὴν ἀπτικήν του γλῶσσαν, νὰ λάβῃ ὅληγας δραχμὰς, καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ μὲ ἀναπαυμένην τὴν συνείδησιν, ὅτι ἔξεπλήρωσε τῆς Ποίησεως τὸν σκοπὸν τὸν ὑψηλόν; — "Οχι, ὁ ποιητὴς περιγράφει τὴν αὔγῃ καὶ τὴν ἐσπέραν διὰ νὰ πληριώσῃ τὸν ἄνθρωπον, τὸν λαὸν εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως καὶ τοῦ Δημιουργοῦ. Διηγεῖται εἰς τὸ ἔμμον του τὰ λαμπρὰ τῶν προγόνων του ἀνδραγαθήματα, διὰ νὰ τὰ ἔνθουσιᾳ, καὶ εἰς νέαν δόξαν νὰ τὸ παρορμᾶ.

"Ἀλλῶς τε ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ καὶ Ποίησις εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ ἀήρ εἶναι διὰ τοὺς πνεύμανας, ἡ δὲ Ποίησις διὰ τὸ πνεῦμα. Καθὼς δ' ἔχει ἀνάγκην νὰ εἰσπνέῃ καὶ νὰ δέχεται αὐτὴν, ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην κινεῖται καὶ νὰ τὴν ἔκπνέῃ καὶ νὰ τὴν ἔκχει δὲ λαός. Τὸ παιδίον θέλει ἐν τραγούδιον διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐθυμίαν του, ὁ βασικὸς εἰς τὸ βουνὸν θέλει ἐν βουκολικὸν διὰ νὰ διασκεδάζῃ μὲ τὰ πρόβατά του εἰς τὴν ἐρημίαν, ἐν ἀσμα διὰ συντροφίαν ὁ ὁδοιπόρος, ἐν ἐμβατήριον ὁ πολεμιστὴς ἀλλὰ πῶς νὰ γίνῃ ὁ διαμοιρασμὸς οὗτος ἀφοῦ ἡ γλῶσσα εἶναι ἀπλησίαστος;

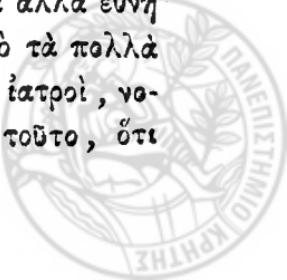
"Ο ποιητὴς ἔντος τοῦ ἀγαστηρίου του δέχεται εἰς τὰς ἀγκάλας του τὴν Ἐμπνευσιν, καὶ τεκνοποιεῖ τὸ τέκνον των δινομάζεται Τραγούδιον. Τὸ Τραγούδιον τεῦτο μὲ εὐχὰς δὲ ποιητὴς στέλλει ἔξω διὰ νὰ εῦρῃ τὸν λαὸν καὶ νὰ περιδιαβάσῃ. Ἀλλὰ τὸ Τραγούδιον ἐκβαῖνον ἀπὸ τὴν θύραν πῶς νὰ ὑποδεχθῇ δὲ διαβάτης λαός, καὶ νὰ περιδιαβάσῃ εὕθυμος μὲ αὐτὸ, ἀφοῦ ἡ τροφός του Λογιότης τὸ ἐδίδαξεν ἀλληγα παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ γλῶσσαν, καὶ τὰ κατέστησεν ἀπλησίαστον; Πῶς ὁ λαός νὰ εὐθραυνθῇ μὲ

αὐτὸς εἰς συμπόσια καὶ πενηγύρεις, πῶς εἰς τὰς ἑορτὰς μὲ αὐτὸν νὰ συγχορεύσῃ, πῶς διὰ τὴν μάζην μὲ αὐτὸν νὰ ἐνθουσιασθῇ, πῶς ἐπὶ τέλους νὰ συζήσῃ μὲ αὐτὸν, ἀφοῦ εἶναι ἀλλόφυλον, ἀλλόγλωσσον, ἀσυμπαθὴς καὶ σκυθρωπόν;

Ἄφοῦ λοιπὸν ἡ Ποίησις εἰς τὸν λαὸν λαλεῖ διὰ νὰ τὸν μορφώσῃ καὶ τὸν ἔξευγενίσῃ καὶ τὸν πολιτίσῃ, πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς τὸ στόμα τὴν γλῶσσαν τὴν ὅποιαν αὐτὸς ὁ λαὸς λαλεῖ καὶ ἐννοεῖ. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ ποιητικὰ καλλιτεχνήματα τῶν ἀλλών ἔθνῶν είναι γραμμένα εἰς τὴν ἀπὸ τὸ ἔθνος λαλουμένην γλῶσσαν. Τὸν Σχίλλερον, καθ' ὃσον ἀποβλέπει εἰς τὴν γλῶσσαν, ἐννοεῖ καὶ ὁ γεωργὸς Γερμανὸς, τοῦ Βαΐρωνος τὰς ποιήσεις, αἰσθάνεται καὶ ὁ τεχνίτης Ἀγγλος. Οὐ περάτης Βενετὸς ἐντὸς τῆς λέμβου του κάμνει δύο ἔργασίας, κωπηλατεῖ καὶ πραγουδᾷ τοῦ Τάσσου τὴν Ἀπελευθερωμένην Ἱερουσαλήμ. Ἄλλ' ἔρωτῶμεν ποῖος λόγιος ἔρροντισε ποτὲ διὰ τὸν πτωχὸν Ἐλληνα περάτην, καὶ διὰ τοῦτο ποῖον λόγιον ποῖος περάτης πότε ἐνθυμήθη; Καὶ νομίζετε, Κύριοι λόγιοι, σεῖς οἱ χρατοῦντες τὰ πηδάλια τῆς ἐθνικῆς φιλολογίας, ὅτι δὲν εἶναι αἰσχυς διὰ τὸ ἔθνος, ὅτι ποτὲ ὥραῖον καὶ ὑψηλὸν παρήγαγεν ἡ ἀνθρωπίνη δικαιοία — τὸν Ὁμηρον, τοῦτον τὸ ἔθνος, ἐπέχον τόπον ὑποστηρίγματος, νὰ χρατῇ ἀνοικτὸν καὶ ἐστραμμένον πρὸς τᾶλλα ἔθνη, διὸ νὰ τὸν ἀναγινώσκωσιν εἰς τὴν γλῶσσάν των, αὐτὸς δὲ νὰ χασμάται μὴ ἐννοοῦν τὰ ἀκουόμενα.

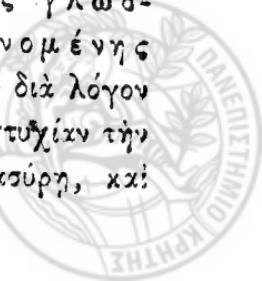
Διὸ τοῦτο ἐν ἀπὸ τὰ αἴτια διὰ τὰ ὅποια τὰ ἄλλα ἔθνη προσδεύουν εἶναι, ὅτι ἔχουν γλῶσσαν καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ αἴτια διὰ τὰ ὅποια, ὡς λέγουν οἱ θεράποντες ἰατροί, νοσεῖ δυστυχῶς τὸ ἔθνος σήμερον, ἐν εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι

δὲν ἔχει γλῶσσαν, καὶ δὲν ἔχει διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι δὲν θέλει μία δεκάς, μία εἰκάς λογίων.

Τὸ περίεργὸν εἶναι, ὅτι οἱ λόγιοι λαλοῦν περὶ διαφέρων προσεγγίσεων τῆς γλώσσης. Τινὲς λέγουν, ὅτι πλησιάζουν τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν τοῦ Πλάτωνος, ἀλλοι εἰς τὴν τοῦ Ξένοφῶντος, ώς ἂν ἐπρόκειτο νὰ δριλῶσι περὶ εὐαγγώγου τινὸς ὑποζυγίου διὰ σχοινίου συρομένου. — Διὰ τὰς προσεγγίσεις ταύτας ὄνομάζονται κακλιεργήται τῆς γλώσσης, καὶ ἀπὸ ποίους ὄνομάζονται; — ἐννοεῖται, ἀπὸ τὴν λογιότητά των· ἀλλ’ ἀπατῶνται· κακῶς ἐκλαμβάνουν τὴν ἔργασίαν των· σκάπτουν ναὶ, πλὴν σκάπτουν ὑπὸ τὴν σκιὰν χυπαρίσσων γῆν κοιμητηρίου, καὶ σκάπτουν διὰ νὰ ἀνοίξωσι τάφον διὰ τὴν γλῶσσαν· εἶναι λοιπὸν τῆς γλώσσης ὅχι κακλιεργήται, ἀλλὰ νεκροθάπται. Δὲν δισχυρίζομεθα ὅτι ἡ πρᾶξις των εἶναι καταλογιστέα· κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρέπει νὰ ὑπάρχωσι λόγοι διὰ τοὺς ὅποιους ἡ πρᾶξις των δύναται νὰ διακρατηθῇ ώς ἀκαταλόγητος.

Ἐξελέξαμεν λοιπὸν τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν διὰ τὴν μετάφρασιν. Εἰς δὲ τὸν ἔρωτῶντα πῶς δὲν παρεδέχθημεν αὐτὴν καὶ εἰς τὸ πεζὸν, ἡθέλαμεν ἀπαντήσει, ὅτι τοῦτο διὰ τρεῖς ἔγινε λόγους· πρῶτον, διότι καὶ οἱ πρόγονοι ἡμῶν παρεδέχοντο κάποιαν διαφορὰν μεταξὺ πεζοῦ καὶ ποιητικοῦ λόγου· δεύτερον διότι ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὅτι πρέπει νὰ γίνεται διάχρισις, καὶ νὰ ὑπάρχῃ τις διαφορὰ μεταξὺ κυρίως νοουμένης γλώσσης (πεζοῦ λόγου), καὶ κυρίως αἰσθανομένης γλώσσης (λόγου ποιητικοῦ)· καὶ τρίτον διὰ λόγου συρμοῦ (mode). Ο συρμὸς δὲν ἔχει κατὰ δυστυχίαν τὴν ἴδιότητα νὰ στηριχταίη, ἀλλὰ νὰ συμπαρασύρῃ, καὶ

χδ'.

συμπαρέσυρε καὶ ἡμᾶς. Κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἡ τὴν ὅποιαν μεταχειρίζομεθα γλῶσσα ὁμοιάζει νεάνιδα ἀποστρεφομένην, τίς οἶδε διὰ ποίους λόγους, τὸ χρινολίνον, ἀλλ' ἀναγκαῖομένην νὰ τὸ φορῇ, διότι αὐτὸ μὲν εἶναι τοῦ συρμοῦ, αὐτὴ δὲ ζῆ εἰς τὴν κοινωνίαν.

Κατὰ παράδαξόν τινα σύμπτωσιν καὶ ὁ Δάντης εύρεθη εἰς τὴν αὐτὴν μὲν ἡμᾶς ἀμφιταλάντευσιν περὶ γλώσσης. Κατ' ἀρχὰς ἔγραφε λατινιστὶ χυρίως, πεζῶς καὶ ἐμέτρως, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Θείαν Κωμῳδίαν διὰ λατινικῶν στίχων ἤρχισε τῶν ἑξῆς.

*Ultima regna canam fluido contermina mundo,
spiritibus quae lata patent, quae proemia solvunt
pro meritis cuicunque suis.*

Ἄκολούθως ἐσκέψθη, ὅτι δύναται μὲν νὰ δημιουργῇ Κολάσετς καὶ Παραδείσους, ὅχι ὅμως καὶ νὰ ἀνασταίνῃ νεκροὺς, — τὴν γλῶσσαν τοῦ Βιργιλίου. διὰ τοῦτο ἔκτισε τοὺς κόσμους του διὰ τοῦ ὑλικοῦ τῆς γλώσσης τῆς λαλουμένης καὶ ζώσης.

Περὶ τῆς γλώσσης ταῦτα. Περὶ δὲ τῆς μεταφράσεως ἴδοù τί φρονοῦμεν. 'Ο Μεταφραστής, περὶ ἀριστοτεχνημάτων μάλιστα προκειμένου, εἶναι μεταγγιστής. 'Εμπροσθέν του δύο ἔχει ἀγγεῖχ, δύο γλώσσας. 'Ἐντὸς τοῦ ἑνὸς ἀγγείου ὑπάργει τὸ ἄρωμα, καὶ πρόκειται εἰς μετάγγισιν. 'Αν ἀπὸ τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο ἀγγεῖον χυθῇ τὸ ἄρωμα ὅλον χωρὶς νὰ ἀπατμισθῇ, χωρὶς νὰ χυθῇ ἕξω ῥανίς, χωρὶς νὰ συντριφθῇ κανὲν ἀγγεῖον, ἡ μετάγγισις, ἡ μετάφρασις ἔγινεν ἐντελής.

Καθ' ἡμᾶς ὁ μεταφραστής πρέπει νὰ ἔχῃ πρὸ διθαλμῶν καὶ τὴν ἀντικειμενικὴν ἔννοιαν τοῦ ἀριστοτεχνήματος καὶ τὴν ὑποκειμενικὴν ἐντύπωσιν τοῦ διὰ τὸν ὅποιον μεταχρήζει. πρέπει δηλ. ἐ-

νῷ διασώζει ἀκρίβως, τὴν ἔννοιαν τοῦ ἔργου, ἐκ τοῦ ἀλητοῦ νὰ κάμην ὥστε καὶ διὰ τῶν νέων ἐκφράσεων, αἵτινες περιενδύουν τὴν αὐτὸν ἔκφρασιν, νὰ προξενῆται ἡ αὐτὴ ὡς καὶ διὰ τῆς πρωτοτύπου ἐκφράσεως ἐντύπωσις. Μάλιστα διὰ τοῦ το, τοῦ πρωτοτύπου τινὰς ἔννοίχις, καὶ τινὰς ἐκφράσεις, αἵτινες ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ τὰ χαρακτηριζικὰ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ ἀριστοτέχνου, φρονοῦμεν, ὅτι μὲ θρησκευτικὴν ἀκρίβειαν ὁ μεταφραστὴς νὰ δικτυρῇ πρέπει τὰς αὐτὰς καὶ εἰς τὴν μεταγλώτισιν· εἰς κοινοὺς δὲ τόπους, εἰς ἔννοιας ὀλιγάτερον ἀξιολόγους, εἰς ἐκφράσεις ὅχι ἴδιαζούσας, δύναται ὁ μεταφραστὴς ν' ἀπομακρύνηται εἰς μικράν τιναὶ ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ πρωτότυπον δύναται νὰ μεταθέτῃ ἐσκεμμένως ἔννοιας, νὰ τροποποιῇ κατάτι, νὰ προσθέτῃ ὄλιγον, ν' ἀφαιρῇ ὄλιγον, κατὶ νὰ συμπτύσσῃ, κατὶ ν' ἀναπτύσσῃ· καὶ ταῦτα ἀποβλέπων πάντοτε εἰς τὴν διάσωσιν τῆς χυρίας ἔννοιας καὶ εἰς τὴν ταυτότητα τῆς ἐντυπώσεως. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ καλλιτεχνικὴ μετάφρασις πρέπει, καθ' ἡμᾶς, νὰ ἔχῃ ἀπιστόντινα πιστότητα καὶ δουλικὴν τινὰ ἐλευθερίαν.

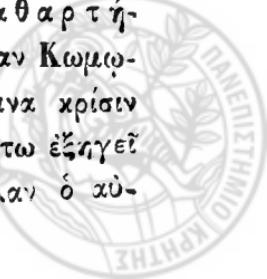
Εἶναι τινὲς οἱ ὅποιοι παραγνωρίζοντες τοῦ μεταφράσου τὸ καθήκον, ἀρπάζουσι, μεταγλωτίζοντές τι ἔργον, ὃς εὔρημα τὴν περίστασιν διὰ νὰ ἐπιδείξωσι τὸ πνεύμα των, καὶ μὲ ἴδιας των ἴδεις νὰ πλουτίσωσι τὸ καλλιτέχνημα. Τούτων ἡ προθυμία εἶναι φιλότιμος μὲν, ἀλλὰ σπεύδουν παραπολύ. Ἡ ὥρα διὰ νὰ δείξωσι τὸ πνεύμα των εἶναι ἄλλη. Ἀλλως τε τῶν ὡς ἀνωτέρω, καθ' ἡμᾶς, ὅρων δὲν δύναται διὰ δικονομίχις τινὸς νὰ κανονισθῇ ἡ τίρησις, ἀλλ' ἐναπόκειται εἰς τὴν ὄρθιόσιν καὶ

κείται.

τὴν μάθησιν, εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ
μεταφραστοῦ.

Οὕτω λοιπὸν ἐτελειώσαμεν τὴν μετάφρασιν τῶν πέντε
πρώτων ἀσμάτων τῆς Κολάσεως. Τὸν ἀναγινώ-
σκοντα ὀλίγον θεοτάτων μέλλει ὅποιαν πάλην ἐπαλαίσα-
μεν διὰ νὰ περικλείσωμεν εἰς ἔρρυθμον φράσιν τὰς ἐννοή-
ας τοῦ Δάντου, καὶ διότους κόπους ὑπεφέραμεν. ἀλλὰ,
καὶ ἂν τὸν ἔμελλε, δυσκόλως θὰ τοὺς ἐβλεπε διὰ τῆς
μεταφράσεως. Τοῦτο συμβαίνει εἰς πᾶν τελειωμένον ἔρ-
γον. Πᾶν ἔργον, ἐνῷ διεξάγεται, ὁμοιάζει μὲν ὁδὸν χα-
ρασσομένην διὰ μέσου κοιλάδων καὶ ὁρέων. Οἱ μηχανι-
κὸς κάμνει καταμετρήσεις, ἀμφιταλαντεύεται, ἀποφασί-
ζει, ἀποπειρᾶται, διορθόνει, συμβιβάζει. Οἱ ἀρχιτέκτων
κινεῖ μηχανὰς, ἀφαιρεῖ λίθους ὑπερμεγέθεις, γεμίζει χά-
σματα πλατέα, στρώνει ἐπὶ τέλους καὶ ὁμαλύνει τὸν δρό-
μον. Δι’ αὐτοῦ ἐπανέρχεται ὅθεν ἡρχισε, καὶ ἐκεῖ στεκό-
μενος παρατηρεῖ, ὅτι εἶναι πλέον διὰ τὸν διαβάτην ἔτοι-
μος, στρεφόμενος δὲ ρίπτει ἐν βλέμμα εὔχαριστήσεως
ὅπισθεν του, καὶ ἀναχωρεῖ δι’ ἄλλο ἔργον παρακολουθού-
μενος ἀπὸ τὰς μηχανάς του. Εἰσέρχεται ὁ διαβάτης καὶ,
ὅδεύων εύκόλως ἐπὶ τῆς ὁμαλότητος, οὐδὲ βάλλει κατὰ
νοῦν τὰ προσκόμματα καὶ τοὺς κόπους τοῦ ἀρχιτέκτονος,
ἄλλὰ διαβαίνων ἀπολαύει τῆς θέας τῶν ποικίλων τῆς
φύσεως σχημῶν.

Ταῦτα περὶ τῆς μεταφράσεως. Περὶ δὲ τοῦ μεταφρα-
σθέντος ἔργου τὰ ἔξτις ὀλίγα μόνον ἔχομεν νὰ εἰπωμεν.
Ἡ δὴ τριλογία, ἦτοι ἡ Κόλασις, τὸ Καθαρτή-
ριον καὶ ὁ Παράδεισος, ὧνομάσθησαν Κωμῳ-
δία ἀπὸ αὐτὸν τὸν Δάντην κατὰ φιλολογικήν τινα κρίσιν
τῆς ἐποχῆς καθ’ ἣν ἐγράψη, καὶ τὴν ὅποιαν οὕτω ἐξηγεῖ
διὰ μιὰς ἐπιστολῆς του εἰς τὸν Κχυδελλασκάλαν ὁ κύ-
ρος τοῦ Λαζαρίδης.

τὸς ποιητῆς· καὶ μωδία ὄνομάζεται ἡ σύνθεσις ἡ ἔχουσα τραχεῖαν τὴν ἀρχὴν δμαλὸν δὲ καὶ εὐχάριστον τὸ τέλος — Διὰ τοῦτο ὥνομάσθη Κωμωδία τὸ ὅλον ποίημα, διότι ἀρχίζει μὲ τὴν φοβερὰν Κόλασιν καὶ τελείνει μὲ τὸν Παράδεισον. Ταῦτα λέγει ὁ Δάντης δικαιολογῶν τὴν ὑπόκιν ἔδωκεν εἰς τὸ ποίημά του ὄνομασίαν. Οἱ Χρόνοις ἀκοκούθως, ἀναγνωρίσας τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς χάριτας τοῦ ἔργου, ἐξεθείασεν αὐτὸν, καὶ τῷ ἀπένειμε τὸ παράσημον τῆς Θειότητος, Θείαν ἀνακηρύξας τὴν Κωμωδίαν.

Ολόκληρος ἐν γένει ἡ Θεία Κωμωδία εἶναι ποίημα πρωτότυπον, καθὸ ἐπαξίως πραγματευόμενον πᾶν δ, τι ἀπουδαῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν — τὰς τύχας αὐτῆς μετὰ θύνατον· καὶ διὰ τοῦτο περιτπούδαστον εἶναι εἰς ἔκαστον, ὅστις ἀδιάφορος δὲν εἴναι περὶ τῆς δευτέρας ἐκείνης ὑπάρξεως. Οἱ Ἀλφιέρης τοσοῦτον ἐθέλγετο εἰς τὰς καλλονὰς τῶν τριῶν τούτων κόσμων, ὡςε ὁ ἴδιος δικογραφεῖ, ὅτι θέλων ποτὲ νὰ σχηματίσῃ ἀπὸ αὐτῶν ἀνθολόγιον, ἀνεπαισθήτως ὀλόκληρον ἀντέγραψε τὸ σύνθεμα.

Ἐκ τῶν τριῶν κόσμων διαχρίνεται ἡ Κόλασις διά τε τὸ καταπληκτικὸν καὶ ἐνδιαφέρον τῶν σκηνῶν καὶ παραστάσεων, καὶ διὰ τὸ συνεσφιγμένον καὶ ἐνεργητικὸν, καὶ εἰς τινὰ μέρη ἀλληγορικὸν καὶ μυστηριῶδες, τοῦ ὕφους. Διὸ τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ ποιήματος ἐνθουσιώδης τις θυμαστῆς τοῦ Δάντου ἦθελεν ἵσως εἰπεῖ περὶ αὐτοῦ τὸν στίχον ἐκείνον τοῦ Ὁδίδιου·

Quidquid

Corpore contigere fulvum vertatur in aurum. (1)

---

(1) Βιβλ. ΙΑ. σ. 102.

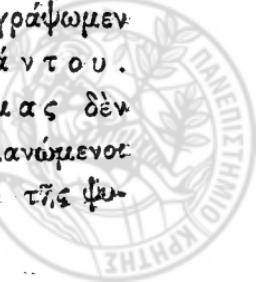

κή.

‘Η Κόλασις δὲν εἶναι δὲ ἐπίγειος οὗτος κόσμος, ὅπου ἡ κακία θριαμβεύει, καὶ κατάπιεται ἡ ἀρετὴ, ὅπου ἡ τοσαύτη ἀνωμαλία καὶ ἀταξία τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων βασιλεύει, καὶ ἡ ὁποία παρίσταται ὡς ακοτεινὸν προβλήματος καὶ αἰνίγματος φάσματος βασανίζον τοὺς ἐγκεφάλους τῶν φιλοσόφων. ‘Η Κόλασις εἶναι δὲ κόσμος, ὅπου οὐδεμίχ ηθικὴ ἀνωμαλία. Ο δκνηρὸς βασινίζεται, ὁ ἀκόλκοστος κολάζεται, τιμωρεῖται ἡ ἀπιστος γυνή· ἡ τιμωρία των εἴναι αἰώνιος καὶ βαρεῖχ ἀναλόγως μὲ τὸ ἔγκλημά των. Τῆς ἑλπίδος ὁ φυγός, δυτικὴ καὶ τὴν ἐσχάτην δυστυχίαν συνοδεύει εἰς τὸν ἐπίγειον κόσμον, πολὺ μακρὰν εἴναι ἀπὸ τοῦ θανάτου τὰ βασιλεικά.

Τοῦ κόσμου τούτου τὰ πρόθυρα καὶ διὰ τῆς ἡμετέρας γλώσσης νὰ περιγράψωμεν ηθελήσαμεν. Άφοῦ λοιπὸν μετερράπτωμεν τὰ πέντε πρῶτα ἄτματα ἐπροτάξαμεν ἐπεγραρήκας, ἡ Κόλασις τοῦ Δάντου. Άλλα τοῦ Δάντου ἔχεινου εἴναι ἀράγε ἡ Κόλασις, ἡ εἶναι Κόλασις τις· ἡ μήν ἐραρμόζεται καὶ εἰς τὴν μετάφρασίν μας δ, τι εἶπαν περὶ τῆς εἰς τὸ Ἀγγλικὸν μεταφράσεως τοῦ Ὁμήρου, δτι δ ἀναγνώσας τὸν Πάπην (Pope) δὲν ἀνέγνωσε τὸν “Ομηρον”; Ο φιλαρμονικὸς δὲ ἔκεινος χριτικὸς, δυτικὸς μεταφράστης τῶν χιλιάδων στίχων τῆς Θείας Κωρωδίας ἔκατὸν πενήντα μόνον εὗρεν ἀρμονικούς, πόσους ἀράγε τοιαύτους μεταξὺ τῶν στίχων μας θὰ εἴη;

“Οπως δήποτε ἡμεθα ἥγαγκασμένοις νὰ ἐπιγράψωμεν τὴν μετάφρασίν μας, ‘Η Κόλασις τοῦ Δάντου. Βέβαιοι τὰς ἀτελείας τῆς Κολάσεώς μας δὲν δύναμεθα ἡμεῖς ὅλας εὐχρινῶς νὰ ἴδωμεν πλανάμενος ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν. Η φιλαυτία εἶναι αἰσθῆμα τῆς φυ-

χῆς, ἀλλ' εἶναι καὶ φρεστές, εἶναι ὕελος ἀπὸ ἐκείνους τῶν μικροσκοπίων, διὸ τῶν ὄποιων βλέπει τις τὸν ψύλλον (ἢ τὴν ψύλλαν τῶν λογίων). εἰς τὸ μέγεθος ἐνὸς χοίρου, εἶναι ὕελος τηλεσκοπίου, διὸ τοῦ ὄποιου βλέπων τις θαυμοῦται ἀπὸ σύρανδον φωτὸς πορατηρῶν ἀόρατον τι εἰς τὸν γυμνὸν δρθαλμὸν ἀστέριον. Οὐ νέλος οὗτος ἀοράτως πως, κατὰ φυχολογικόν τινα νόμον, παρεντίθεται μεταξὺ τῶν δρθαλμῶν καὶ τοῦ ἔργου μας, τὸ σποῦδον τότε, μικρὰ πυρολαμπίς, μεταμορφοῦται παραδόξως εἰς φωτεινὸν τινὰ ἐῶν τὴν ἔσπερην ἀστέρον. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ὁ ἐπιτετραμένος τὸν ἀνατυρμὸν τοῦ τοιούτου φεγγοῦ· ὁ ἐπιτετραμένος οὗτος εἶναι γυνή τις ἀδέκατος καὶ ἀκαμπτος, εἶναι ἡ Κοινὴ Γνώμη, ἀλλ' ἡ Φωτισμένη Κοινὴ Γνώμη. Αὕτη χρήτει ἐν νῆσοι· κόπος δὲν ἀπαιτεῖται ν̄ ἀνασύρῃ τὸν φεγγόν· τὸν ἀνέσυρε, καὶ ἴδού ὁ κολοσσὸς ἐξέλειψε, καὶ νάνος τὸν ἀντικατέστησε, νάνος μόλις ἀρατὸς ως ἐκ τῆς ἀποτόμου μεταβάσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ τὸ γιγαντῶδες σχῆμα εἰς τὸ μικροσκοπικόν. Τότε βλέπει ὁ ἔργατης ὄποιον καὶ οἱ ἄλλοι βλέπουσι τὸ ἔργον.

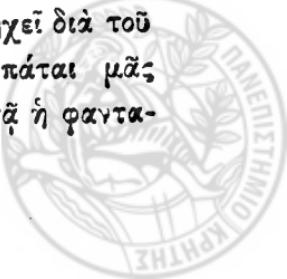
Τελειωμένον λοιπὸν τὸ σίνονδήποτε ἔργον μας ως σκάφος τε ἀπολύμονεν καὶ ἐγκαταλείπομεν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κυμάτων τῆς Κοινῆς Γνώμης. Οὐ εἰδόμενων τίποτε δὲν κρίνει θεάζον τῆς προσοχῆς του· θὰ τὸ ἀξιώητη ἐνὸς βλέμματος, θὰ τὸ καταμετρήσῃ καθ' ὅλας τὰς διαστάσεις, καὶ θὰ ἀνεύρῃ σας ἔχει ἐλλείψεις, καὶ ἂν ἔχῃ καὶ ἀρετὰς δὲν θὰ ἐντραπῶσιν ἐνώπιον του νὰ φανώσιν — Ο ἐπιεικῆς χριτῆς ἐνδέχεται νὰ μεμφθῇ τὴν τολμην, ἀλλὰ θὰ δικαιολογήσῃ τοῦ ἔργου τὰ πταίσματα ως ἐκ τῶν πολλῶν ἀπαντηθεισῶν δυτικολιῶν. Ο φιλοπρόοδος ίσως ἀλλο δὲν εὔρῃ γὰ ἐπαινέση εἰμὴ τὴν καλὴν τοῦ μεταφρά-

λ'.

στοῦ πρόθεσιν. Ο δὲ σχολαστικὸς; Ἐάν δὲν εἶχμεν τὴν ἴδιότητα νὰ μὴ φρίττωμεν τόσον συχνὰ γέθελαμεν φρίξει φανταξόμενοι, τοὺς σπαραγμοὺς καὶ τὰς βασινους τὰς ὁποίχς θὰ ὑποστῇ ἡ μετάφρασις παρὰ τῶν σχολαστικῶν. Οὔτε αἱ ἀκόλαστοι, οὔτε οἱ φονεῖς, οὔτε οἱ προδόται τόσον σκληρὰ βασανίζονται εἰς τὴν έδη τῆς Κολασεως τοῦ Δάντου. Ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον ἐλλειψὶς ἡ ἡ πλεόνασις ἐνὸς ν δὲν εἶναι ἀσήμαντον πρᾶγμα δι' αὐτοὺς· εἶναι ἐπιτήδειοι ν ἀνεγείρωσιν ἐπ' αὐτοῦ κολοσσιαῖον οἰκοδόμημα μαρτυροῦν τὴν ἀμύθειαν τοῦ μεταφραστοῦ. Ὁπως δήποτε πρέπει νὰ ὑποστῇ τοὺς τοιούτους σπαραγμοὺς ἡ μεταγλώττισις.

Ἀσήμαντον ὃν τὸ ἔργον μης, ώς πᾶν πρῶτον ἔργον, ἥδυνατο νὰ λείψῃ χωρὶς νὰ ὑποστῇ τὸ ἔθνος ζημίαν τινὰ. Ἐὰν ὅμως τινὲς τῶν στίχων μης, παριστῶντες τὰς τιμωρίας τῶν δκνηρῶν, ἥθελαν κινήσει τὴν ἀδρίνειαν ρίζθυμου τινὸς, καὶ τὸν παρορμήσει εἰς ὠφέλιμόν τινα πρᾶξιν· ἐὰν τὰ δάκρους τῆς Φραγκίσκης ἥθελαν κινήσει τὸν οἰκτὸν συζύγου τινὸς, διὸ νὰ τῆς σερεώσωσι τὴν κλονούμενην τυχὸν πίσιν πρὸς τὸν ὁμόζυγόν της, τχῦτα θὰ ἥταν ἀρκοῦσα τῶν κόπων μας ἀμοιβή. Τῶν εὐτελῶν κόπων μικρὰ πρέπει νὰ ἥναι τὰ ἐπίγειρα.

Ο πόθος μης, ἀωρος, βεβαίως καὶ τοῦ δυνατοῦ πολὺ μακράν, θὰ ἥτο νὰ συνδυάσωμεν κόπον μας τινὰ μὲ ὑπηρεσίαν τοῦ κολοσσοῦ ἔκείνου, δστις σύγχειται ἀπὸ πατρότητα καὶ μητρότητα, ἀπὸ δόξαν καὶ μεγαλεῖον, ἀπὸ ἀνχυμήσεις καὶ ἐλπίδας, καὶ δστις παντοῦ περιηχεῖ διὰ τοῦ δινόματος Η ατρίς. Εἰς ὡρας καθ' ἄς ἀπάται μᾶς πλαγῶσι, καὶ πραγματοποιούμενα μᾶς παριστᾷ ἡ φαντα-

σία τὰ τοιαῦτα ἀδύνατα, τοῦτο εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ τερπνά
μας ὀγειροπολήματα. (*)

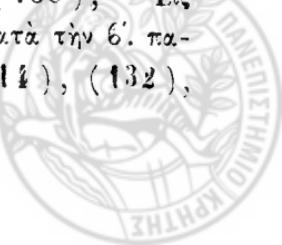
"Ἐγράψα ἐν Ἀργοστολίῳ Κεφαλληνίᾳ,

τῇ 8 Ιουλίου 1865 Ε. Ε.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΕΡΓΩΤΗΣ.

(*) Βοηθήματα εἰς τὴν μετάφρασιν εἰχαμεν κυρίως τὴν εἰς τὸ γαλλικὸν ἄξιόλογον μεταγλώττισιν τῆς Θείας Κωμιδίας ὑπὸ τοῦ Ἀρτωδίου Δεμοντόρη (Artaud de Montor) κατὰ τὴν τρίτην ἔκδοσιν (1859). — Τὰ σχέλια τοῦ Βοναβεντούρα Δομβάρδη καὶ τὰ τοῦ Βρουνώνη Βιάγκη . — Ἡ μετάφρασις εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κειμένου δύσκολα μᾶς ἐποδηγεῖταις τὰ δὲ σχόλια εἰς μέρη σχοτεινὰ μᾶς ἔχειραγώγησαν . Καὶ ἡμεῖς δὲ ἐκρίναμεν νὰ προσθέσουμεν τινὰς ιδιαῖς μᾶς σημειώσεις, τὰς ὅποιας ἐπειδὴ δὲν ἐφροντίσαμεν νὰ διακρίνωμεν διά τινος σημείου ἀπὸ τὰς ἄλλας ὑποδεικνύομεν ἐνταῦθα, διὰ ν' ἀπαλλάξωμεν πάσης περὶ αὐτῶν εὐθύνης τοὺς ἀνωμνηθέντας ὑπομνηματιστὰς εἶναι δὲ αἱ ἔξης εἰς τὸ Α'. ἀσμα (3), (8), (28) ἐν μέρει, (35), 38), (45), (66), (93), (112), (132), (139 — 141), (142) — εἰς τὸ Β'. ἀσμα αἱ (3), (8), (25), (30), (57 — 58), (141) — εἰς τὸ Γ'. αἱ (1) κατὰ τὴν 6'. παράγραφον, (18), (70) (84), (101), 117), (138) — Εἰς τὸ Δ'. αἱ (19), (42), (78), (84), (103), (121), (133), (136), (150), (151), (153), (154), (155), (156), — Εἰς τὸ Ε'. αἱ (5), (60), (63), (90 — 91) κατὰ τὴν 6'. παράγραφον , (96 — 97), (103), (108), (111), (132), (152), (156), (163).

*Πᾶν ἀρτίτυπος, μὴ φέροι τὴν ιδιόχειρον τοῦ μεταγραστοῦ
ὑπογραφὴν, θεωρεῖται ὡς κλοπιμαῖος.*

Εθελοντής

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΗΕΡΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ.

Νέας περὶ τῆς Τέχνης ἀρχὰς οἱ ἀριστόδοις δὲν εἶμεθι
ν ἀναγορεύσωμεν. Ὁλίγος εἴναι ὅθεν φόβος, ὅτι διὸ τῆς
μικρᾶς μας τυχόντος διατριβῆς ἐνδέχεται νὰ κλονήσωμεν
τῆς Τέχνης τὰς καταξιθῆτείς τις ὑπὸ τοῦ Σταχυειρίτου καὶ
τοῦ Πλάτωνος βάσεις, ἢ νὰ διατείσωμεν τὰ ἐπ' αὐτῶν
ἀνεγερθέντα οἰκοδομήματα τῶν Σχελλιγγίων καὶ Ἐγέ-
λων.

Δὲν δικαιοούμεθα νὰ πολεμήσωμεν ἢ νὰ ὑποστηρίξωμεν
τὰς ἀρχὰς, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Τέχνης εἴναι ἡ μίμησις
τῆς φύσεως, ἢ ἡ ἔχφρασις, ἢ ἡ ἡθικὴ βελτίω-
σις. Ἐντκῦθα θὰ προσπαθήσωμεν μόνον νὰ ἐκθέσωμεν
εἰς τινὰ συνάρτησιν τὰς ὁποίας ἐλάβαμεν ἐντυπώσεις ἐκ
τῆς θέας τῶν θελγήτρων τόσον ὥραιας θεότητος — τῆς
Ποιήσεως.

Ο ἄνθρωπος, μερὶς ὧν τῆς ἀπείρου Ἀληθείας καὶ τῆς
ἀπείρου Ἀγαθότητος καὶ τῆς ἀπείρου Καλλονῆς, κατά τι-
να νόμον ἔλξεως, τείνει πάντοτε πρὸς τὸ Ἀπειρον. Δια-
βάτης εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, ἔνος εἰς τὸ πανδογεῖον τοῦ
κόσμου ὁ ἄνθρωπος παντοῦ περιστρέφει τὰ βλέμματα διὰ
νὰ ἴδῃ ἀπολεσθεῖσαν τινὰ μητέρα — τὴν Εὐδαιμονίαν —
Τρέχει καὶ ἀσθμακίνων φθύνει ἐμπροσθεν σκιᾶς τινος. Ι-
σως ἡ σκιὰ αὕτη εἴναι ἡ σκιὰ τῆς μορφῆς τῆς Εὐδαιμο-
νίας καταπίπτουσα εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ο ἄ-
νθρωπος εἴναι εὔπιετος καὶ νομίζει ὅτι βλέπει τὴν εὐδαι-
μονίαν ἐμπροσθέν του, ἀνοίγει τὰς ἡγεῖτας του νὰ τὴν

δεχθῇ, ἀλλ' ἀπὸ τὰς κλεισμένας ἀγκάλας του διχφεύγει ἀπατηλήτις σκιὰ, ητις δὲν γῆτον ἡ Εὐδαιμονία, διότι αὐτῇ δὲν κατοικεῖ εἰμὴ ἐκεῖ ὅπου καὶ τὸ Ἀπειρον κατοικεῖ.

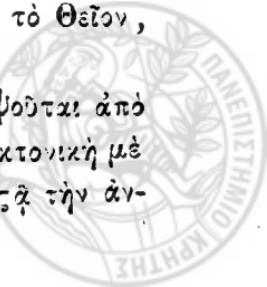
Πόσον ἀπέραντος καὶ ποικίλη εἶναι ἡ φύσις, καὶ πόσον ἐξ ἄλλου μικρὰ καὶ εὐθραστος ἡ εἰς στενὸν στῆθος περικεκλεισμένη καρδία τοῦ ἀνθρώπου! Καὶ ὅμως τὸ Πᾶν εἰς αὐτὴν χωρεῖ, ἀλλὰ τὸ Ήν δὲν πληροῖ αὐτήν.

Πεπλανημένον βλέπων ἔχυτὸν ὁ ἀνθρωπός ἀπὸ διαφόρους σκιάς, πέριξ του βλέπων ἀτελείας, ἐλλείψεις, ἐλαττώματα, τείγων δὲ πάντοτε πρὸς τὴν Ἀπειρον Τελειότητα, μετέχων δὲ καὶ τῆς δημιουργικῆς τοῦ Θείου δυνάμεως, ἐπιχειρεῖ νὰ πλάσῃ ώραιότερον καὶ τελειότερόν τινα κόσμον, καὶ εὐγαριστεῖται νὰ ἴστη ἔστω καὶ εἰς ὀνειροπολήματα καὶ κατὰ φαντασίαν τὰς μορφὰς ἐκείνας, τὰς ὅποίς ματαίως ἐδίωξεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν Εὐδαιμονίαν ἐκείνην ν' ἀπολαύσῃ, τὴν ὅποιαν ματαίως εἰς τὴν ὑφήλιον ἔζητησεν.

Εἰς τὸν τελειότερόν τινα τοῦτον κόσμον διὰ ν' ἀναβῆ ἀπαιτεῖται κλίμακτις. Η κλίμακας αὗτη εἶναι πεντάθαμος καὶ ὀνομάζεται Καλλιτεχνία. Αἱ πέντε βχομίδες εἶναι αἱ πέντε Ωραῖαι Τέχναι, ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ Γλυπτικὴ, ἡ Ζωγραφικὴ ἡ Μουσικὴ καὶ ἡ Ησίησις.

Η Ἀρχιτεκτονικὴ, ὡς πρώτη βαθμῖς, μετέχει καὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ὑψους, θεραπεύει ἀνάγκην τινὰ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν τῆς κατοικίας, ἀλλὰ καὶ ὑπῆρχετεῖ ὑψηλότερόν τινα σκοπὸν, ἀνεγείρει ναὸν διὰ τὸ Θεῖον, κιττεῖ τὸν Παρθενῶνα, τὸν Ναὸν τοῦ Θησέως.

Η Γλυπτικὴ, ὡς δευτέρα βαθμῖς, ἀνυψώνει ἀπὸ τὴν γῆν, συγέχεται ὀλιγάτερον παρὰ ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ μὲ τὴν οὐρην, καὶ πληριεῖται εἰς τὸ πνεῦμα. Παρισά τὴν ἀν-

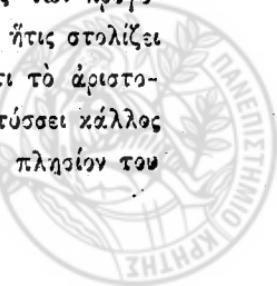
Θρωπίνην μορφὴν τελειοτέρων τῆς πραγματικότητος, ἀποπειρᾶται νὰ παραστήσῃ τὴν Θεότητα· πλάττει τὴν Ἀφροδίτην (*) διὰ νὰ τὴν προσκυνῶσιν οἱ αἰῶνες, παριστᾶ δὲ καὶ τὸν Δία περιβεβλημένον μεγαλοπρέπειαν καὶ δόξαν.

Ἄπαλλαχτομένη τοῦ βαρέος ὑλικοῦ τῆς Γλυπτικῆς ἡ Ζωγραφικὴ περιορίζει τὸν χώρον τῆς εἰς δύο δικτάσεις, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, εἰς τὸν Ἰστόν. Ἐχούσα δὲ ὡς μέσα τὰ χρώματα μὲ τοὺς διαφόρους συνδυασμούς; αὐτῶν, ἔχει καὶ ποικιλίχν πλατυτέραν, καὶ εὐρύτερον ἐπομένως κύκλον ἐνέργειας διὰ τὴν φαντασίαν τῆς. Ἀπὸ τῆς βαθμίδος ταύτης εἶδεν εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ Ραφαὴλ τὰς ὥραίας καὶ θείας μόρφας, τὰς ὅποιας ἔδιασε διὰ τῆς Τέχνης νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὴν γῆν.

Αἰσθητήριον δὶ’ οὐ ἀντιλαμβανόμεθα τῶν παραγαγῶν τῶν τριῶν τούτων τεχνῶν εἶναι ἡ Ὁρασία. Τύπος δὲ εἰς τὸν ὄποιον ἀναπτύσσουν αἱ αὐταὶ τέχναι τὴν ἐνέργειάν των εἶναι ὁ Τόπος.

Πνευματικώτερον ἀλόμη εἶναι τὸ στοιχεῖον τῆς Μουσικῆς, δὲ Ἡχος, καὶ τὸ ἀντίστοιχον αἰσθητήριον, ἡ Ἀκοή. Αὐλος δὲ εἶναι ὁ τύπος ὃπου ἔκτυλίσσονται αἱ παραγωγαὶ αὐτῆς, δὲ Χρόνος. Αἱ τρεῖς προηγούμεναι τέχναι διὰ τῆς συγχρόνου παρασκέψεως τῶν σημείων των ἔχουν τι ἀδρανὲς καὶ ἀβύχον· διὰ δὲ τῆς διαδοχῆς

(*) Ἐν ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς γλυπτικῆς τῶν προγράνων μας εἶναι ἡ Ἀρροδίτη τῶν Μεδίκων καλουμένη, ἢτις στολίζει σήμερον τὸ Μουσεῖον τῆς Φλωρεντίας. Λέγουν δὲ τὸ ἀριστοτέχνημα ἐκεῖνο φαίνεται, δὲ ἀναδίδει καὶ ἀναπτύσσει κάλλος καὶ ζωὴν, ἀτινα καταγοητεύουν καὶ δειμεύουν πλησίον του τὸν θεατήν.

λς'.

καὶ κινήσεως τῆς Μουσίκης ἡ Τέχνη ἀρχίζεται λαμβάνη στοιχείον τι ζωῆς, ἀρχίζει νὰ ἐμψυχοῦται. Διὰ τῶν ἔρρυθμων δὲ καὶ ἐναρμόνιων καὶ μελωδιῶν αὐτῆς κινήσεων ὡς δὲ ἑρόδου καὶ ἀφαρπαγῆς συγκινεῖ καὶ συγκλονεῖ τὴν ψυχὴν, τὴν καθιστᾷ ἐπιλήγμονα τῶν ἐπιγείων, καὶ τὴν μεταφέρει ὡς ἐπὶ πτερύγων εἰς χώρας ριχτῶν, δῆν εἶναι μυκρὸν ἡ ὁδύνη καὶ ἡ λύπη.

Ἐνῷ δὲ Ἡ χος ἐπειεργεῖ ἀμέσως ἐπὶ τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι ὅμως καὶ πολὺ ἐκ φραστικός. Οἱ λόγοι δὲν ἔναντίας είναι τὸ περιληπτικώτατον καὶ τὸ ἐκφραστικώτατον τῶν σημείων, καὶ διὰ τοῦτο ἀπειρος εἶναι ἡ ἔκτασις τῆς ἐνεργείας τῆς Ποιήσεως, τῆς ὅποιας μέσον εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος. Καθὼς δὲ ὁ λόγος εἶναι πτερόεις οὕτω καὶ τὸ ὑλικὸν τῆς Ποιήσεως δργανον εἶναι τι πτερόεν. τῆς χηνὸς εἶναι τὸ πτερόν. Ἡ Ποίησις ἐκφράζει κατ' ἔξοχὴν τὸ Θραῖνον δὲ αἰσθητῶν μορφῶν. Ἡ Ποίησις εἶναι τὸ ἀέτωμα τοῦ ἀρχιτεκτονήματος τῆς Καλλιτεχνίας. Εἶναι ὁ ἀνθοφόρος κλάδος τοῦ ἀειθαλοῦς δένδρου τῶν Θραίνων Τεχνῶν. Εἰς δὲ τὸ ἀνθος τοῦτο περικλείει τοὺς σπόρους, περικλείει ἐν δυνάμει τὸ δένδρον δλον. — Ἡ Ποίησις εἰς ἔχετὴν συγκεφαλαιοῖς δλας τὰς ἄλλας τέχνας, καὶ τὰς ὑπερτερεῖ.

Ἡ Ἄρχιτεκτονικὴ ἀνεγεέρει τὸν Παρθενῶνα, ἀνυψόνει πυραμίδας· ἄλλ' εἶναι περιωρισμένα μέχρι τινὸς αἱ διαστάσεις τῶν ἔργων τῆς. Ἡ Ποίησις κτεῖται Κόλασιν, Καθαρτήριον, Παράδεισον, καὶ περιπλέον κατοικίζει τοὺς κόσμους τούτους ἀπὸ κακούργους, ἀπὸ πταίστας, ἀπὸ εὐφραινομένους

Ἡ Γλυπτικὴ παριστᾶ μορφὰς ἀνθρωπίνους καὶ θείας καὶ συμπλέγματα μορφῶν, ἄλλ' ἀνευ τινὸς κινήσεως. Ἰδοὺ ἡ Ἄρση δίτη τῶν Μεδίκων. Οποία

καλλονή! Όποια γοητεία! ἀλλά οὐδεμία χίνησις. Ιδού τὸ σύμπλεγμα τοῦ Λαοχόοντος. Όποια ὁδόνης ἔχφρασις! ἀλλ' οὐδεμία διαδοχή· τελεῖς ἀδράνεια, τελεία στασιμότης. Εξ ἀλλου καὶ τῶν ἔργων τῆς Γλυπτικῆς αἱ διαστάσεις εἶναι μῆλλον ἡ ἥττον περιωρισμέναι.

Ιδού ὅμως ἡ Ποίησις παριστῶσα τὸν Δία ὡς ἥθελε τὸν παραστήσει καὶ ἡ Γλυπτικὴ, ἀλλὰ τὸν παριστᾶν νεύοντα καὶ κλονίζοντα τὸν Ὀλυμπὸν, τὸ ὄποῖον νὰ ποιήσῃ ἡ Γλυπτικὴ ἀδύνατελ.

"H, καὶ κναρέρησιν ἐπ' ὄφρεσ τεῦσε Κροίων·

ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπεργάσαστο ἀράκτος

κρατὸς ἀπ' ἀθαράτου, μέγαρα δ' ἐλέλιξεν Ὁλυμπον" (*)

Ιδού ἡ Ποίησις μὲ πόσην ἐνεργείας ἐλευθερίαν παριστᾶ τὸν ἀνδριάντα οὗτως εἰπεῖν τοῦ Σατανᾶ μετὰ τὴν πτῶσιν του·

He above the rest
in shape and gesture proudly eminent
stood like a tower: his form had not yet lost
all her original brightness, nor appeared
less than archangel ruined: and the excess
of glory obscured: As when the sun, new risen,
looks through the horizontal misty air,
shorn of his beams; x. τ. λ. (**)

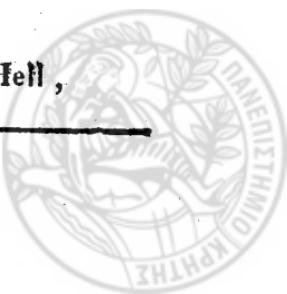
Αλλ' ἡ Ποίησις μᾶς δεικνύει καὶ τὰ ἔγκατα τοῦ Σατανᾶ, μᾶς δεικνύει τὴν μεχνίαν καὶ τὴν ἀπόγνωσίν του, κράζοντος.

Me miserable! which way shall I fly
infinite wrath and infinite despair?

Which way I fly is Hell, myself am Hell,

(*) Όμηρος: ΙΧ: Α. 528.

(**) Milton, Paradise Lost.

λή.

and in the lowest depth , & lower deep ,
still threatening to devour me , opens wide ,
to which the Hell I suffer seems a Heaven . (*)

Ἡ Ζωγραφικὴ δύναται νὰ περιστήσῃ κάλλιστα
μίαν τριχυμίαν : ἀλλ᾽ i pittori non voltan foglio : οὐδεμίκι
εἰς τὴν εἰκόνα διεδοχὴ , οὐδεμία βαθμολογία .

Ἡ Ποίησις εἶναι καὶ ζωγραφία , ut pictura poesis .
παριστᾶ τὴν τριχυμίαν γεννωμένην καὶ βαθυτρόπιον ἀνα-
πτυσσομένην , καθὼς καὶ εἰς τὴν φύσιν αὐτῆν , λέγουσα .

Ὦ εἰπών , σύντραγεν τρεπέλας , ἐτάραξε δὲ πότον
χεροὶ τρίαυραν ἐλών : πάσας δὲ ἀρθρόντρας ἀέλιας
παρτοῶν ἀρέψιον : σὸν δὲ τρεπέσσοι καὶ λυγίες
γαῖας ὁμοῦ καὶ πότον : ὄφρως δὲ οὐπαρόθερν ρύξ .
σὺν δὲ Εὔρυκτε Νότος τὸ ἔπειον , Ζέγυρδε τε δύσαις ,
καὶ Βορέης αἰθρηγερέτης , μέγα κῦμα καὶ λίρδων κ.τ.λ . (**)

Ιδού η γένεσις ἡ διαδοχὴ καὶ η κορύφωσις τῆς τριχυ-
μίας : ἀκροασθῆτε καὶ τὸν συριγμὸν τῶν ἀνέμων .

Σὺν δὲ Εὔροδῷ τε Νότοιο τὸ ἔπειον Ζέγυρδῳ τε δυΣαήσ .
Ἀκεύσατε τὸν Ὁδυσσέα βάλλοντα ἐπιφωνήματα φόδου ,
ἀκούσατε τὸν συντριβομένον ιστὸν , Ιδέτε τὸν Ὁδυσσέα
ῥιπτόμενον εἰς τὴν θάλασσαν — Ιδέτε τὴν φύσιν , αἰ-
σθανθῆτε τὴν ζωήν .

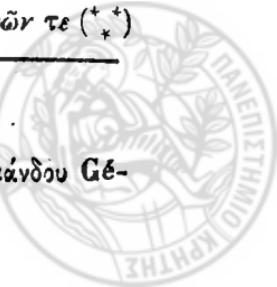
Ἡ Μουσικὴ μόνη δύναται νὰ ἐκφράσῃ τὸν ἥχον τῆς
βροντῆς — τὴν διὰ τῶν κλάδων γλυκέως πνέουσαν αὐ-
ραν , τὸ μαλαχῶς ρέον μέλι . ἀλλὰ μὴ δὲν δύναται καὶ
ἡ Ποίησις ; — Ακεύσατε τὴν βροντήν .

ΔειρὸΝ Δ' ἐΒΡόΝΤησε πατὴρ ἀΝΔΡῶν τε θεῶν τε (*)

(*) Milton , Paradise Lost .

(**) Όμήρος . Όδύσσεα . Ε'. ζ . 291 .

(* *) Όμηρος , Ιλ : Κ. ζ . 56 — Βλ : καὶ Σετωθριάνδου Gé-
nie du Christ : Caractère du Vrai Dieu .

Ίδους ή πνέουστα γλυκεῖα αὔρα

*Kαὶ δὲ τηλεθάορ, τὸ δέ τε προιαι δορέουσι
παρτοίων ἀρέμων, καὶ τε βρύει ἄρθει λευκῷ* (*)

όποια συνδρομὴ μελαχῶν καὶ γλυκέων φθόγγων! — Ίδους ή ως μέλι γλυκὺ ρέουσα όμιλία.

Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκῶν φέει αὐδή. (**)

Καὶ κατὰ τὴν συγχίνησιν δὲ ὑπερτερεῖ τὴν Μουσικὴν ἡ Ποίησις. Τί συγχινητικώτερον τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ τοῦ Ἐκτωρος καὶ τῆς Ἀνδρομάχης, τῶν ἐπεισοδίων τῆς Φραγκίσκης καὶ τοῦ Ούγολίνου;

Ἐνῷ δὲ ὑπερέχει τῶν ἀλλων ώραίων τεχνῶν, ὑπερτερεῖ καὶ τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας, καθότι αὗται μᾶλλον ἡ ἥττον ἀναφέρονται εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἀθλιότητας τῆς ζωῆς. Η Ἰατρικὴ, θείᾳ ἐπιστήμῃ, εἶδος Σωτῆρος ἐπὶ τῆς γῆς, περιφερομένη καὶ ζητοῦσα καὶ μοιράζουσα 'Υγείαν καὶ Ζωήν ἀλλ' ἐνθυμίζει τὸ φθερτὸν καὶ τὸ θυητὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως — Η Νομικὴ, ἀντιπρόσωπος τῆς Θείας Δικαιοσύνης, ὑπερχοσπίστρια τοῦ δικαίου ἀλλὰ ἐὰν θέλῃ ἡ ἐπιστήμη αὕτη νὰ ὑπάρχῃ πρέπει νὰ εὔχεται νὰ ὑπάρχωσι διενέξεις καὶ διαπληκτισμοὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων: ἐνῷ ή Ποίησις πραγματεύεται πᾶν δι τι Ωραίον, καὶ Εὐγενές καὶ Τύψηλόν.

Καὶ τῆς Ἰστορίας δὲ ὑπερτερεῖ ἡ Ποίησις: διότι ἐνῷ εἶναι μὲν καθ' ὅλου Ποίησίστις κατὰ τὸν Μακώλειην καὶ αὐτὴ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀλλού βλέπει τις εἰς αὐτὴν όμοιώματα εἰς σκελετοὺς τρόπων τινὰ ἔγροντας καὶ ψυγρούς. Οὐδεμία ζωὴ, οὐδεμία αἰσθητὴ καλλονὴ — Ἐκ τοῦ ἀλλού ἀποθησαυρίζει πχντοίαν ὑλὴν, μὲ τὴν ἐκλεκτὴν καὶ τὴν δυσειδῆ.

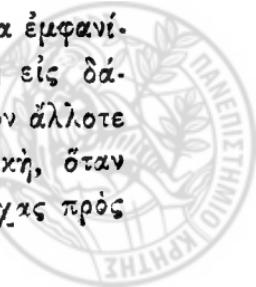
(*) Ιλίας. Βιβλ. ΙΖ'. σ. 55—56

(**) Ιλίας. Α. σ. 219.

Καὶ ὑπεράνω τῆς φωσφόρου Φιλόσοφίας ἀνυψόνει τὴν κορυφὴν ἡ Ποίησις. — Η Φιλοσοφία ζητεῖ παντοῦ διὰ τῆς λαμπήδος τῆς, καὶ τοὺς τούς δυτέρας, καὶ εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, καὶ εἰς τὸν πυθμένα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας τὸ ἀπολωλὸς αὐτῆς θυγάτριον — τὴν Ἀλήθειαν — ἀλλ᾽ ὁ κόσμος αὐτῆς εἶναι κόσμος σκιῶν ἀλλῶν, ἀνευ καλλονῆς, καὶ ἐνίστε τὰ οἰκοδομήματά της εἰς αἰώνα ἀνεγείρει καὶ κρημνίζει δὲπερχόμενος.

Η Ποίησις ὑπερτερεῖ λοιπὸν τὴν Ἐπιστήμην. Η Ποίησις δύναται νὰ περιλάβῃ εἰς τὰς ἀγκάλας της καὶ τὴν Θρησκείαν, καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερτηρεῖ αὐτήν: Ἐξ ἀλλού Ἐπιστήμη, Θρησκεία καὶ Ποίησις εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ τείνουν τέλος, εἰς τὸ Ἀπειρον· ἡ ἐπιστήμη τείνει εἰς τὴν ἀπειρον Ἀλήθειαν, ἡ Θρησκεία εἰς τὴν ἀπειρον Ἀγαθότητα, ἡ Ποίησις εἰς τὴν ἀπειρον Ὡραΐδητα, ἢτις, κατὰ τὸν Ηλατώνα, εἶναι τῆς Ἀληθείας ἡ ἔλλοχψίς. ἀλλὰ τὸ ἀπειρον εἶναι ἐν λοιπὸν δὲ Φιλόσοφος, δὲ Ερημίτης καὶ ὁ Ποιητὴς, συναπαντῶνται εἰς τοὺς πόθους τῶν.

Η Ποίησις λοιπὸν τείνει εἰς πᾶν δὲ τι ὥρχιον καὶ ὑψηλὸν καὶ εὐγενές. Ἐπειδὴ δὲ ποικίλαι εἶναι αἱ σκιαὶ τὰς ὅποιας ἐπιδιώκει, καὶ ἡ διάθεσις καὶ τὸ ἥθος αὐτῆς ποικιλλεῖ. Μελαγχολοῦσα καὶ θελκτικὴ ὑπὸ τὴν σκιὰν ἵτεας ψήλει τὰς ἀνχυνήσεις της, δραπετεύσασάν τινας εὔτυχίαν· δῆλη φαιδρὰ καὶ μειδιῶτα ἐκφράζει τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντός της· γοητευτικὴ καὶ γλυκεῖα ἐμφανίζεται διχρέουσα τὸν ἔρωτά της καὶ ἀναλυομένη εἰς δάκρυα καὶ ἀπατμίζομένη εἰς στεναγμούς. Πόσον ἄλλοτε ἐνθουθιώδης καὶ ἀρειμάνιος καὶ πόσον πειστικὴ, ὅταν ἔξεχνάπτει καὶ ὁδηγεῖ τοὺς λαούς εἰς τὰς μάχας πρὸς

ὑπεράσπισιν τῆς Πατρίδος, πρὸς ἀπόκτησιν τῆς Ἐλευθερίας. Πόσον ὑπερέφρανος ὅταν τὰς λαμπρὰς τῶν προγόνων πράξεις εἰς τοὺς ἀπογόνους διηγήσται! Πόσον πικρὰ καὶ ἐπίφερος ὅταν, νοήσασα τὴν κατάχρησιν, τὴν αὐθαιρεσίαν, τὸ ἐλάττωμα, πλήρης εἰρωνείας καὶ σερκασμοῦ ἐφοριᾷ διὰ νὰ τὰ καταδιώξῃ! Πόσω δὲ αὐτηρὰ καὶ δριμεῖχ ἐνίστε δὲν παρίσταται, ὥστε κάποτε ἄλλο κατερύγιον είμην τὸν τάφον νὰ μήν ἀρίνησίς τὸν καταδιώκομενον! (1)

Ἄλλ' ὁπόταν φορῇ τὸν κέθορον διὰ ν' ἀναβῇ ἐπὶ σκηνῆς νὰ παραστήσῃ τὰ διέφορχ πάθη τὰ ὅποια κατασπαράττουν τὴν ἀνθρωπίνην καρδίν, τὰς διαφόρους τύχας καὶ περιπετείας τὰς ὅποιας εἰς τὸ μέγα θέατρον τοῦ κόσμου διετρέχει ὁ θηράς, ὡς τότε μὲ πόσην σοβαρότητα, καὶ σπουδαιότητα δὲν ἀναλαμβάνει τὸν ὑψιστὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, καὶ ὅποιχ σπουδαιότατα περὶ τῆς εἰμαρμένης του ζητήματα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ θεατοῦ δὲν διεγείρει!

Τοσοῦτον ὑψηλὸν σκοπὸν τοσούτῳ διαφέροντα τῶν ἄλλων τεγνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἔχουσα ἡ Ποίησις, καὶ διαχειριμένον ἔχει τρόπον τοῦ θεωρεῖν τὰ πράγματα καὶ διανοεῖσθαι. — Αἱ ἄλλαι ἐπιστημονι, ὡς ἀναφερόμεναι μᾶλλον ἡ ἡττον εἰς τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως θεωροῦν τὰ πράγματα κατὰ τὰς σχέσεις τοῦ ὡφελίμου. Η Ποίησις, ἀπηλλαγμένη τῶν ἀτελειῶν καὶ ἀναγκῶν καὶ ἀθλιοτήτων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, θεωρεῖ τὰ ὄντα κατὰ τὰς ὑψίστας αὐτῶν σχέσεις, κατὰ τὰς σχέσεις τοῦ ὡραίου συνδυαζομένου μετὰ τοῦ ἀληθοῦς.

(1) Δέγεται ὅτι ὁ Ἀρχιλόχος ἔγραψε τόσον πικροὺς στίχους ἐναντίον μιᾶς οἰκουγενείας, ὡς τε ὀλόχιηρος ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν λύπην.

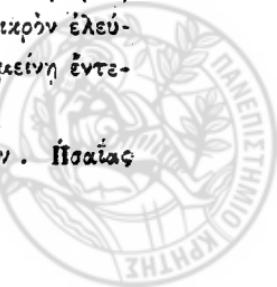

· Εἰς Ἀρχιτέκτων, βλέπων ὄγκον τινὰ μαρμάρου, εὐθὺς θὰ διενοεῖτο ὅτι ἔδύνατο νὰ τῷ χρησιμεύσῃ π. χ. ὡς ἀκρογωνιαῖς λίθος οίκοδομῆς τινος. · Ο Γεωλόγος θὰ ἐπροσπάθει νὰ ἔξυπεριθώσῃ πόσοι αἰῶνες ἐγρειάσθη νὰ παρέλθωσι διὰ νὰ συγκρατίσωσι τὸν ὄγκον ἐκείνον. · Αλλ' ἡ Μεγαλόνοσα, ἀδιαφοροῦσα διὰ τὰς οίκοδομὰς τῶν θυητῶν καὶ διὰ τὰ ἐντρυφήματα τῶν γεωλόγων, βλέπει ὑπὸ τὸν ὄγκον τοῦ μαρμάρου παράδοξόν τε — βλέπει σῶμά τι, ἀγαλμά, ἀγγελόμορρόν τι πλάσμα, βλέπει ζωήν. Τὸ ἀγαλμα τοῦτο μὲ τόσην εὔκολίχν δύναται νὰ ἔξεγχητῇ ἀπὸ τὸν ἀμορφοῦ ἐκείνον ὄγκον ἡ Μεγαλοφυῖα, μὲ διὰ τοῦ ὁστοῦ, συντρίβων διὰ τοῦ ράμφους τὸ κέλυφος τῶν ἀλών του, ἐξάγει γεοσούς. (1) · Ο Σχολαστικὸς ὑπὸ τῶν ὄγκων τοῦ σωροῦ τῶν ἱέξεων τί βλέπει; — Λέξεις, ἀπάρεμφατα καὶ μετόχας. — Ο Δάιντης τί βλέπει; Τρεῖς κόσμους, Παράδεισον, Κόλασιν καὶ Καθαρτήριον.

· Ο Ηοιοτῆς βλέπει τὸν φυσικὸν κόσμον ὑπὸ τὴν μειδιώσαν αὐτοῦ ὄψιν, βλέπει δὲ καὶ τὸν νοητὸν καὶ τὸν ἡθικὸν ὑπὸ περικαλλεῖς αἰσθητὰς μορφὰς, ὑπὸ πρόσωπων πεποιηταῖς καὶ ἐνεργοῦντα. τὴν θάλασσαν ὡς γυναικα πετά, ὥστε Ἀμφιτρίτην κόμιμωμένην, τὴν ἔρημον αἰσθανομένην καὶ ἀγαλλιωμένην (2), τὸν οὐρανὸν γελόσεντα,

(1) Ὁ περίφημος τῆς Ἰταλίας ζωγράφος Μιχαηλάγγελος ἔσυνεθίζει νὰ λέγῃ, ὅτι τὸ ἀγαλμα ὑπάρχει εἰς τὸν ὄγκον, ὡς ἡ ἐντὸς τοῦ ὄγκου λουριμένη γυνή· καὶ ὅτι πρέπει ὅσεν ν' ἀφαιρεθῇ πᾶν τὸ περιβάλλον σῶμα, καὶ νὰ προκύπτωσι κατὰ μικρὸν ἐλεύθερα τὰ ἄντα μέρη αὐτοῦ, μέχρις οὐ δύλον τὸ σῶμα μείνη ἐντελῶς ἐλεύθερον ἡ γυνίν.

(2) Ἀγαλλιάσθω ἔρημος· καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνων. Ποσαῖς κεράλε.

βλέπει τὰς ἀσράτους, τὰς ἀγέλους ήδέχει, τὰ πάθη τὰς δυνάμεις ὡς τόσας μερφής, ὡς τόσας Θεότητας πληρούσας καὶ καθωραῖζουσας τὸν κόσμον· πῶς οἱ Ἱεροφάνες ταῖς τοιαύτης Θεότητος νὰ μὴν ἦναι εὐγεούμενα παρὰ τῆς φύσεως ὅντα, πῶς νὰ μὴν ἐρίζωσι χῶραι διὰ τὴν γένητι σίντων, πῶς στενάζονται νὰ μὴν ἀποκαθίστανται αἱ πόλεις ἐκ τῆς συρρόης τῶν σοφῶν ἐπιποθούντων νὰ ἴδωσι τί· — ὅλιγα ὅστε ἀνακαλυφθέντα, ἀλλ' ὅστε ἀνήκοντα εἰς τὰς Ἱερὰς αὐτῶν σκιάδες;

Εἰς τοιοῦτον τοῦ θεωρεῖν τὰ διτα τρόπων τρόπων ίστοιτερος ἐκφράζεται ἀντιτοιχεῖ ἀνάλογος. Οὕτα δὲ ὑψηλὴ καὶ ὑπερήφανος ἡ Ποίησις ἀπαξιοὶ νὰ λαλῇ τὴν γλῶσσαν δι' ἣς κοινοποιοῦμεν τὰς ἀνίγκας μας. Μεταχειρίζεται ίδιαν πλήρη τρόπων καὶ σχημάτων διάλεκτον· διὰ τοῦτο, θεωροῦσα π. χ. τὴν δόξαν ὡς Θελλον τι καὶ ἀκμαῖον δένδρον, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ἔλλειψιν αὐτᾶς λαλεῖ, καὶ τε φυλλοβόλη της· (1) (= ἔπεισαν κατω ὅλα τὰ φύλλα της). ίδού μία εἰκών! ἐνσκρόνει τὴν δόρατον ίδεαν τῆς εἰς τὴν πατρίδα μεταβάσεως, καὶ ψύλλας, γεφύρωσε δ' Ἀτρείδαιςι νόστον. (= ἔστησε γέφυραν διὰ τὴν ἐπιτροφὴν τῶν Ἀτρειδῶν εἰς τὴν πατρίδα). (2) ίδού μίχ ζωγραφία! Θεωρεῖ τὸν ἥλιον, τὴν ἀκτίνα, τὸ φῶς, ὡς τι λαλοῦν, καὶ διὰ τοῦτο ἔδει, la dove il sole tace (= ἐκεῖ ὅπου ὁ ἥλιος σιωπᾷ). (3) — Luogo d' ogni luce muto (4) (= τόπος ἀπὸ πᾶν φῶς βωβός). Πλατύνει τὴν καρδίαν μέχρι τῆς

(1) Πίνδαρος. Ὄλύμπιο. Εἶδος ΙΒ'.

(2) Πίνδαρος. Πύθια. Εἶδος Η.

(3) Κόλασις. Σελ. 9 σ. 66.

(4) Κόλασις. Σελ. 62 σ. 30.

μδ.

ἐκτάσεως λίμνης, καὶ ὡς ἀνέμους ταράττοντας αὐτὴν παριστὰς ἡ τὸ πάθη (2). Βλέπει τὴν φροντίδα ὡς ἔγχος (3), τὸν παιᾶνά λάμποντα (4), παριστὰς διὰ τῆς ἀσπίδος τὸν ἀσπιστὴν, διὰ τῆς ἐπιπού τὸ ἐπιπεκύν. (5) Συνενόει τὰ ἀσυνδύαστα, καὶ ἀποτελεῖ ἐν κρᾶμα ἐννοίας λέγουσα, τεταρπώ μεθαγόοιο, (= νὰ χορτάσωμεν θρήνον). (6) — the joy of grief (= ἡ χαρὰ τῆς θλίψεως). (7) — dolci sospiri (8) (= γλυκεῖς στεναγμοί). Καὶ ἐν γένει ἀντέμνει τὰς ἐννοίας, λαμβάνει τὴν ἴδιότητα ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως, τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου, τὸ ἀποτέλεσμα ἀντὶ τοῦ αἰτίου, κατ' ἴδιους νόμους ἐνεργοῦσα, καὶ εἰς τὴν παράστασιν τοῦ ὡραίου ἀποδιέπουσα. ἐντεῦθεν τὰ διάφορα τοῦ λόγου σχήματα καὶ τρόποι, ἡ μεταφορὰ, ἡ συνήθης παρομοίωσις καὶ ἡ τόσῳ προσφιλήσεις τὴν Ποίησιν προσωποποίησις. Ἡθελεν εἰπεῖ τις ὅτι ἡ Θεότης αὕτη θέλει γὰρ φέρη μεταρρύθμισιν, ἀνιομόρφωσιν, ἀνατροπήν τινα εἰς τὴν γλώσσαν.

Ἄναλογος λοιπὸν μὲ τὴν ἐννοίαν εἶναι καὶ ἡ ἔχφρασις, ὁ λόγος. Σύμμεορφος δὲ μὲ τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ λόγου διασκευὴν καὶ διοργάνωσιν πρέπει νὰ ἦναι καὶ ἡ ἐξωτερικὴ αὐτοῦ μορφὴ καὶ κίνησις. Διὰ τοῦτο ἡ Ποίησις, ὡς ἐπὶ ἐπου, ἐρρύθμιως καὶ ἀρμονικῶς ἐπὶ τοῦ μέτρου ἐποχεῖται

---

(2) Κόλασις. Σελ. 5 σ. 22.

(3) Σοφοχλ.: Οἰδ: Τύραν σ. 469.

(4) Αὔτοῖς σ. 487.

(5) Σοφοχλ. Οἰδ: ἐπὶ Κόλ. 1516.

(6) Ὁμηρος.

(7) Ὀσσιάνος.

(8) Κόλασις. Σελ. 69 σ. 432.

πότε μὲν καλπάζουσα, ποτὲ δὲ τριποδίζουσα, καὶ ἄλλοτε τροχάζουσα.

Τοσοῦτον ἔξοχος καὶ ἀνθηρὰ Θεότης οὖσα ἡ Ποίησις ἀνθηρὸν καὶ ἔξοχον ἔχει καὶ πᾶν τὸ ἀπὸ αὐτὴν ἀπορρέον, καὶ πᾶν τὸ προερχόμενον ἀπὸ αὐτήν. Τί εὐειδὲς, τί θελητικὸν, τί χάριεν, — τί λαμπρὸν, τί πολύτιμον, τί μέγα, — τί εὐγενὲς, τί ψυχὴν τῆς; Ποία βαθεῖχ, ποία υψηλή, ποία θεσπεσίος ἴδεξ δὲν διαφωτίζει τὴν διάνοιαν αὐτῆς; Ποίον ἀγνὸν ποῖον γενναῖον, ποίον ἄγιον αἰεθημα τὴν εὐγενῆ αὐτῆς καρδίαν δὲν θεριάσινε; Ποῖοι πόθοι ἀκριβεῖς κατ ὑπέροχοι καὶ οὐράνιοι δὲν περικλείονται ἐντὸς τοῦ ἀγιαστηρίου ἔχεινου — τοῦ στήθους τῆς; Ὁποῖχε μορφῇ περικαλλεῖς καὶ θεῖχι, ματαίως εἰς τὴν γῆν διαπύρως ποθούμεναι, καὶ εἰς τοὺς οὐρχούς μόνον ἵσως ἀπκντώμεναι, δὲν πλάττονται ἀπὸ τὰς χειράς της, δὲν ἐμψυχοῦνται ἀπὸ τὴν πνοήν της; Ὁποία εὐδαιμονία, ὁποία μακαριότης, παράδεισος ὁποῖος δὲν διαμορφόνεται ἀπὸ τὴν φαντασίαν της; — Ὁποῖος χρόνος δὲν χάνει ἀπέναντι αὐτῆς τὴν δύναμίν του; ὁποία ἐποχὴ εἶναι ἀπλησίαστος εἰς αὐτήν, ὁποῖον μυστήριον εἰς αὐτήν ἀπρόσιτον, ὁποία πέραν τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων χώρα εἰς τοὺς πόδας της εἶναι ἄβατος;

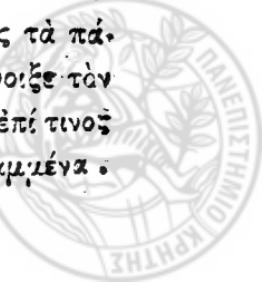
Πόσοι παρῆλθον χρόνοι μετὰ τὸν πόλεμον τῆς Τρωάδος! Αἱ φλόγες καὶ ὁ χρόνος μετέβαλλαν τὸ ἄλλοτε ἄπερήφανον Ἰλιον εἰς ἐρείπια, καὶ τὰς σχισμὰς τῶν ἐρεπίων μετέβαλλαν εἰς κατοικίας των ἵσως αἱ σεῦραι καὶ τὰ ἕρπετά. Ἀλλὰ τί δύναται ὁ χρόνος ἐνώπιον τῆς Ποίησεως; Θέλεις νὰ ἴδῃς, θέλεις ν' ἀκούσῃς τὸν πόλεμον τῆς Τρωάδος; Ἡ Ποίησις σὲ λαμβάνει ἀπὸ τὴν χειρα, διετρέχετε ὄρη καὶ θαλάσσας καὶ αἰώνας, καὶ σὲ ἀποθέτεις

ἐπὶ σκοπιὰς τινος. — Ατανίζεις, καὶ βλέπεις τείχη ὅψηλά,
καὶ κάτωθεν τῶν τειχῶν πλοῦτον καὶ στρατούς, βλέπεις
ἀρχηγοὺς ἐρίζοντας, βλέπεις νὰ παρατάσσωνται εἰς μά-
χας· ἀκουσε τὸν κρότον τῶν τρεχόντων ἀριάτων! Εἰς
τὸν ἀνυψούμενον καὶ κρύπτοντα αὐτὰ κονιορτόν! — Τί
εἶναι ὅλα αὐτὰ; εἶναι τὸ Ἰλιον, οἱ Ἀχαιοί, οἱ Ἀγαμέ-
μνενοί καὶ ὁ Ἀχιλλεύς, οἱ Τρῷες πρὸς τοὺς Δαναούς με-
χόμενοι. Ἀλλὰ ποία ἡ σκοπιὰ ἔκεινη; εἶναι ἡ Πλειδός.

Τόσον ποθοῦν τὴν Ἐδέρη καὶ τὴν αἰώνιαν μακροιότητα
ἔξι θητοῖ. Θέλεις νὰ ἴδῃς αὐτὴν, θέλεις αὐτὴν ν' ἀπο-
λαύσῃς; Ἡ Ποίησις σὲ λαμβάνει ἐντὸς ἀεροστατικῆς τι-
νος μηχανῆς, καὶ ἀφροπάζεσθε εἰς τοὺς αἰθέρας· ἀφίνετε
αὐτῷ τὸν αἰθέρα, καὶ ἀκόμη φέρεσθε πρὸς τὰ ἄνω. Τί εἴ-
ναι τὰ φωτεινὰ ἔκεινα σώματα, τὰ ὄποικα ἐμφανίζονται,
μεγεθύνονται, καὶ φαίνονται ως καταπίπτοντα καὶ κρυ-
πτόμενα γύρω σας; εἶναι οἱ ἀστέρες — Ἰδού τὸ φῶς τῆς
Ἐδέρη! ἀκουσε τῶν ἀγγέλων τὰς μιλωδίας! Δὲν ἀπο-
λαύεις τὴν εὐδαιμονίαν; — Ἀλλὰ ποία ἡ ἀεροστατική
ἔκεινη μηχανή; Δὲν εἶναι κάνεν πρᾶγμα μέγα· ὀλίγος
ζήτηται· καὶ τίνα σύμβολα ἐπ' αὐτοῦ· εἶναι ὁ Παρά-
δεισὸς τοῦ Δάντου.

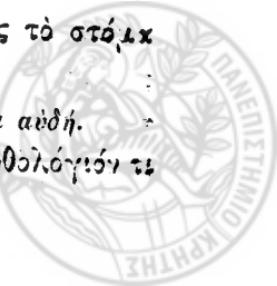
— Εἴτε εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη καρδία; Ὁλίγη σάρξ, ὀλίγη
ἐπιδερμίς, ὀλίγον αἷμα· καὶ ὅμως εἶναι πλήρης μυτ-
ρῶν, πλήρης πάθων, πλήρης αἰσθημάτων. Ποία θερμό-
της; Νείοις πυρὸς δύναται νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν καρδίαν
δτῶν ἀπὸ τὸ πάθος δικρανέγεται; Ποία τριχυμία νὰ παρ-
θῇ πρὸς αὐτὴν δύναται δτῶν τὰ ἐναντίως πνέοντα πά-
θη τὴν συνταράσσωσι; Καὶ ὅμως θέλεις νὰ ἴδῃς τὰ πά-
θη; τὰ μυστήρια, τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας; ἀνοίξε τὸν
Σφροκλέα, τὸν Σαικσπῆρον, καὶ θὰ τὰ ἴδῃς ως ἐπί τινος
γεωγραφικοῦ χάρτου ἐκτετυλιγμένα καὶ διαχειριζόμενα.

Αλλὰ τὰ πάντα ἔχουν ἐν κέντρον. Ή γῆ ἔχει εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς ἐν στρεπτοῖν, τὸ όποιον διὰ τῶν νημάτων τῆς ἔλξεως κρατεῖ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς βάρη : τὸ πλανητικὸν σύστημα κέντρον ἔχει τὸν ἥλιον, ὃστις συγκρατεῖ αὐτὸν, τὸ θερμακόντει καὶ τὸ ζωογονεῖ. Καὶ ὁ κόσμος τῶν διανοημάτων, τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν πόθων τῆς Ποιήσεως κέντρον ἔχει δύκον τενα ἀόρατον πυρὸς οὐρανίου — τὸν Ἐρωτα, ὃστις θερμακόντει ἄμα καὶ φωτίζει, ἀναλύει, συγκολλᾷ καὶ διεμορφόνει εἰς δργανισμὸν ; εἰς κόσμον τὴν πνευματικὴν τῆς Ποιήσεως ὑλην· τὸν Ἐρωτα, ἀλλὰ τὸν Ἐρωτα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀγίου Αύγουστίνου, δυνάμεις τοῦ ὅποιος ἀνθίζουν οἱ ἄρροι, καὶ πλησιάζουν ἀλλήλους οἱ ἀστέρες : τὸν Ἐρωτα ὅποις σύρει εἰς τὸ Ἀπειρον τὸν ἀναγωρητὴν διὰ τῆς Ἀρετῆς καὶ τῆς προσευχῆς, τὸν φιλόσοφον διὰ τῆς Ἀληθείας καὶ τῷ θεωριῶν, καὶ τὸν ποιητὴν διὰ τῆς Καλλονῆς καὶ τῶν πλαστουργημάτων. Ἀφαιρέτας τὴν Θέαιναν ταύτην καὶ τὸ ιερὸν αὐτῆς πῦρ ἀπὸ τὸν κύστρον, καὶ ἴδου ὁ κόσμος ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ κεκχλυμμένος ὑπὸ σκότους ὡς εἰς ἔκλειστὴν ἥλιον. Ἰδοὺ ἡ κονωνώνια μεταβεβλημένη εἰς ὁμάδα καστόρων, κτιζόντων κατοικίας διὰ νὰ κατοικῶσι, καὶ ζώντων διὰ νὰ τρώγωσι. — Ηοίος τότε θὰ ὑμήση τὸν Πλάστην, ποῖος θὰ περιγράψῃ τὴν φύσιν, καὶ τὰς λαμπρὰς τοῦ παρελθόντος πράξεις, ποῖος θὰ παρχατήσῃ ὡς οὐδὲν τοὺς κενδύγους καὶ τὸν θίνατον διὰ τὴν ἐλευθερίαν; Καὶ τότε ποῦ ἡ τόση τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εὑγένεια;

Πᾶν ἱοιπὸν εὐγενὲς, πᾶν ὡραῖον καὶ ὑψηλὸν διανοητικόν, ὑψηλὴν καὶ ὡραίαν καὶ εὐγενή ἔχει εἰς τὸ στόχον ἐκφρασιν ἡ Ηοίσις.

Τῆς καὶ ἀπὸ γέλωσης μέλιτος γέλυκίων ἔρει αἰδή. Θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι ἡ διάλεκτος αὐτῆς εἶναι ἀγθλόγράτις;

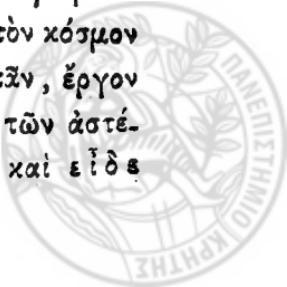

μῆ.

ἐκ τῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν οἱ θυγτοὶ λαλοῦν. — Ἀπὸ τὸ σόματης ἐκρέον ἄλλο δὲν ἀκούεις εἰμὴ χροκόπεπλον. ἡῶ καὶ γαλήνιον ἔσπέραν, οὐρανὸν σαπφείρινον καὶ ἀστέρας στίλβοντας; αἴρας γλυκείας καὶ ἔαρ ἀνθοφόρον, ὑπνους νηδύμους, φῶς χρυσοῦν τῆς σελήνης, γαλήνην ἀργυρᾶν, ὄνειρατα χρυσᾶ, χρυσοπερύγους ἐλπίδας, δόξαν καὶ μεγαλεῖον, ἀναμνήσεις καὶ ἀρμονίας, ἀγγέλους καὶ παραδείσους, νέκταρ καὶ ἀμβροσίαν.

Θεότης, τοιαύτη, ἀπηλλαγμένη τῆς ὅλης, καὶ ἐντὸς τῆς αἰθερίου ἀτμοσφαίρας τοῦ πνεύματος ζῶσα, πῶς εἰς φθορὰν νὰ ὑπόκηται εἶναι δυνατὸν, ἀφοῦ μὲ πᾶν ὅ, τι αἰώνιον καὶ ἀΐδιον συνοχὴν ἔχει καὶ συγγένειαν; Καὶ σῆμας τινὲς, παντὸς ὀργασμοῦ ἀμοιροί, καὶ εὔμοιροῦντες μόνον τῆς τάσεως νὰ βλέπωσι τὰ πάντα, μή ἐξιρουμένων οὐδὲν αὐτῶν τῶν ἰδίων, πέριξ των νὰ φθίνωσι καὶ ἀφανίζωνται, εἶνον ἐπ' ἐτχάτων μαρχινομένην καὶ ἐχλείπουσαν τὴν Ποίησιν. Τοὺς τοιούτους ἀταράχης ἀκροαόμεθι, δικαιούμενοι νὰ κατατάξωμεν αὐτοὺς μὲν εἰς τοὺς ἀπαστοδόξους καὶ χειριστόφρονκς, τὸ δὲ ὅραμά των εἰς τὰς διπτασίας, εἰς τοὺς ἀντικκτοπτριζμοὺς (mirages) ἔχεινους, τοὺς ὁποίους βλέπουν οἱ εἰς τὰς ἐρήμους περιπλανώμενοι.

Πῶς νὰ μαρχνθῇ καὶ νὰ ἐκλίπῃ δύναται ἡ Ποίησις. ἀφοῦ συνεγεννήθη μὲ τὴν φύσιν, καὶ ἀφοῦ μὲ τὴν φύσιν νὰ συναποθίνῃ ὥρκίσθη; Ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν κόσμον ἐστίθη, καὶ ἀναπαυόμενος ἐθεώρησε πέριξ τὸ πᾶν, ἔργον τῶν γειρῶν του, τοὺς οὐρανοὺς, τὴν ἀπειρον τῶν ἀστέρων πληγθὺν, καὶ τὰς ρυθμικὰς τούτων κιγήσεις, καὶ εἰδε-

τὰ πάντα ὅτι καὶ ίιαν. (1) Ιδού η πρώτη ἐντύπωσις ἡ ἐκ τῆς θέας τῶν θελγήτρων τῆς φύσεως εἰς τὸν νοῦν, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ Θεοῦ· ιδού η πρώτη ποιητικὴ ἔκφρασις· ιδού η ἀρχὴ τῆς Ποιήσεως ἀπὸ τὸν Ποιητὴν αὐτὸν τοῦ παντὸς ἀπορρέεσσατ. — Η Ποίησις εἶναι πνεῦμα τι περιπτάμενον μεταξὺ τοῦ ὄφθαλμου καὶ τοῦ ἀστερόεντος οὐρανοῦ, μεταξὺ τοῦ ὥτιου καὶ τῶν μελωδῶν τῆς ἀγδόνος, μεταξὺ τῆς ἐπιδερμίδος καὶ τῆς αὔρας, μεταξὺ τῆς καρδίας καὶ τῆς καλλιονῆς. Ήως λοιπὸν εἴναι δυνατὸν η Ποίησις νὰ μαρχανθῇ, πῶς νὰ ἔχειψη δύναται η Ποίησις, ἐνότω ὑπάρχει φύσις φαινομένη ὡραία καὶ ποικίλη, ἐνόσμῳ ὑπέρχει αἰσθησις ἀντιλαμβανομένη, καὶ καρδία αἰσθανομένη;

Η Ποίησις θέλει ἐκλείψει σταν καὶ φύσις καὶ αἰσθησις καὶ καρδία παύσωσι νὰ ὑπηρετῶσι τὸν ύψηλὸν αὐτῶν σκοπὸν, καὶ ἀφανιεῖθωσιν· ἡ, πρὶν τούτου, θὰ ἐκλείψῃ δι' ἔκεινους διὰ τοὺς ὅποίους ἐμαράνθη καὶ η φύσις, καὶ τῶν διοίων ἡμελύνθη καὶ η αἰσθησις, καὶ ἐπωρώθη καὶ η καρδία.

Η Ποίησις θὰ συνυπάρχῃ μὲ τὴν φύσιν· η ἡλικία τῆς θὰ ἦγανται η ἡλικία τῆς φύσεως, συνεχής αὐτῆς νεότης η συνεχής τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νεότης, καὶ τοκετοὶ αὐτῆς χαροποιοὶ η· Ἐμπνευσιασμός. Θὰ ζῆ καὶ θὰ ὑπάρχῃ μὲ τὴν φύσιν, διὰ νὰ παριστῇ, διὰ νὰ τελειοποιῇ αὐτὴν, διὰ νὰ ἐκπαιδεύῃ, διὰ νὰ ἐξευγενίζῃ τὰ ἔθνη, διὰ νὰ χειραγωγῇ τὰ ἔθνη εἰς τὴν ὁδὸν τῆς προόδου καὶ τῆς εὐημερίας.

Ἐγράψα ἐν Ἀργ. Κεφ. τῇ 17 Ιουλίου 1865 Ε. Ε.

Π. ΒΕΡΓΩΤΗΣ.

(1) Γένεσις Κεφ: Α. ἑδ. λά.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΔΑΝΤΟΥ.

Τὸ πό τὸν φλοιὸν τῆς ὑδρογείου σφιχίας, ἀποτελεῖ· μενον ἀπὸ τὰς ἡπείρους καὶ τὰς θυλάσσας, ἡ Γεωλογία παραδέχεται χρυπτομένους ὠκεανοὺς πυρός. Τὸ πῦρ τοῦτο, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, κατὰ καιροὺς ἕρχεται εἰς ἀναθρακισμὸν, καὶ ἀνχπτύσσεται, καὶ διέξοδον ζητεῖ. Εἰς δὲ τὴν ἔκρηξίν του τὸ πῦρ ἔξογκόνει καὶ διατρυπᾷ τινα ὅργη. Τὰ ὅρη ταῦτα, ὄνομαξόμενα πυρίπνοα, ἔξερεύγουν τότε φλόγας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ λάβαν εἰς τὰς ὑπωρείχας, διαδίδουν κλονισμὸν εἰς τὴν πέριξ γῆν, καὶ ἐνσπείρουν τὴν κατάπληξιν εἰς τοὺς θεωμένους λαούς.

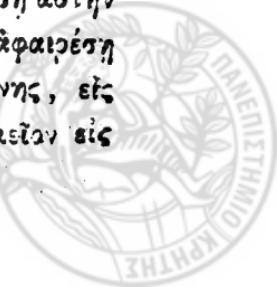
Ἄσ μᾶς συγχωρθῇ νὰ εἴπωμεν, δῆτα γαὶ τὸ ὑπὸ τὴν ὅλην διακεχυμένον καθολικὸν πνεῦμα λαμβάνει κατὰ ἐποχὰς φλογισμὸν τινα καὶ ζύμωσιν, καὶ βιάζεται εἰς ἔκρηξιν. Εἰς δὲ τὴν ἔκρηξιν καὶ διέξοδον ἔχει καὶ αὐτὸ τὰ ἡφαίστειά του, ὡς κρατήρας δὲ δὲν ἔχει τὰς ὑψηλὰς τῶν ὁρέων κορυφάς· ἔχει τις ὑψηλότερον — τὰς κορυφὰς τῆς Μεγαλοφυίας, τὴν ἀνθρωπίνην κεφαλὴν, ἐκ τῆς ὁποίας αὐτὸ τὸ πνεῦμα δισχέεται εἰς φλόγας αἰσθήματος καὶ σορίας, εἰς λάβαν ἔργων καὶ πράξεων, συνταράσσον τὰς χώρας, ἐπισύρον τὸν θαυμασμὸν τῆς δικδοχῆς τῶν αἰώνων καὶ τῶν γενεῶν. Τοιαῦτα πυρίπνοα, τοιούτοις κρατῆρες εἶναι ‘Ησαίαι καὶ ‘Ομηροι, ‘Αριστοτέλεις καὶ Πλάτωνες, Μεγάλοι ‘Αλέξανδροι καὶ Μεγάλοι Ναπολέοντες. ‘Ηθελεν εἰπεῖ τις, δῆτα αἱ πυρκαϊαὶ αὗται ἀπὸ τὴν κυβερνῶσαν τὸν κόσμον δύναμιν ἀνέπτουνται κατὰ τόπους

καὶ καριόνες, διὸ νὰ θερμαίνωσι τὴν κατ' ὄλίγον ψυχράνο-
μένην ἀνθρωπότητα, καὶ διὰ νὰ φωτίζωσι τὸ σκοτιόδενον
πνεῦμα τῶν θυητῶν.

Τοιοῦτον ἡράκιτειον, τοιοῦτος κρατήρα, πυρκαϊκή τοι-
αύτη εἶναι καὶ ὁ Δάντης.

Ο Δάντης ἐγεννήθη εἰς Φλωρεντίαν κατὰ τὸν Μάρ-
τιον τοῦ ἔτους 1265 ἀπὸ τὸν Ἀλδιγκέρον τῶν Ἀλδιγ-
κέρων καὶ ἀπὸ τὴν Καλήν (Bella). τὸ δὲ γένος του ἦτον
ἐπισήμον καὶ εὐπορον. Τὰ γενέθλιά του συναδεύθησαν
ἀπὸ αἰσίους οἰωνούς καὶ προγνωστικά, καθὼς συμβάνει:
εἰς ὅλους τοὺς ἐπισήμους ἀνδρας, οἵτινες γεννῶνται εἰς
αἰῶνας, καθ' οὓς ἡ πρόληψις ἐπικρατεῖ. Εἴς ἀπαλῶν δινύ-
χων δρρχνδός ἔμεινε πατρὸς, μὲν πολλὴν διμεις τὴν ἐπε-
μέλειαν ἀνετράρη καὶ ἐξεπειδεύθη περὶ τοῦ Βρούνε-
του Λατίνη, ἐδιδάχθη περὶ αὐτοῦ τὰ γράμματα
καὶ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τὸ νὰ γράψῃ γλαφυρῶς.
Δέν ἔμεινε δὲ καὶ ἵχνοι γραφίας καὶ μουσικῆς
ἄγευστος.

Ο Ερως ὑπηγόρευτε τοὺς πρώτους στίχους εἰς τὸν
Δάντην. Ἐννεκτὴς ἀκόμη ἐγνώρισε τὴν θυγατέρα τοῦ
Φόλκου Πορτινάρη ὀνομαζομένην Βεατρίκην, διομεκ
τοσάκις καὶ εἰς τὰς ποιήσεις καὶ εἰς τὰς πεζολογίας
του ἀπαντώμενον. Εἰς τὴν θέσην τῆς μορφῆς της ὁ Δάν-
της ἦτον εὐτυχῆς· ἀλλ' αἱ εὐτυχίαι εἶναι ἀγγεῖκ εὐθαρ-
στα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θραύσονται ταχέως· ἡ Βεατρίκη ἐτε-
λεύτησεν εἰς τὴν ἀνθηρὸν ἥλικιαν εἰκοσι ἐξ ἑτῶν (9 Ι-
ουνίου 1290 E. N.). Ο χρόνος ἴσχυσε ν' ἀφαρπάσῃ αὐτὴν
ἀπὸ τὸν κόσμον τούτον; ἀλλὰ δέν ἐδυτήθη ν' ἀφαιρέσῃ
ἀπὸ τοῦ Δάντου τὴν μνήμην καὶ τὴν εἰκόνα τὴν ἐκείνης, εἰς
τίμην τῆς ὅποιας ἀκύψιεσε τὸ μεγαλείτερον μνημεῖον εἰς
τὴν Θείαν Κωμῳδίαν.

Ἐρως εὐγενέστερος διέφλεγε διαχαέστερον τοῦ Δάντου τὴν χαρδίαν, ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως. Νέος Σωκράτης ἀπέθεσε τὸν φιλοσοφικὸν τρίβωνα διὰ γὰρ ἐνδυθῆ τὴν πανοπλίαν, καὶ εἰς τὰς πρώτας τάξεις μαχόμενος ἐφάνη ἐφ' ἵππου κατὰ τῶν Γιᾶστλινῶν τοῦ Ἀρέτσου, οἵτινες κατετροπώθησαν εἰς τὴν μίχην τοῦ Καυπικλδίνου. Τὸ παρελθὸν δὲ ἔτος κατὰ τῶν Πισσιών ἐπελέμησε.

Μετὰ τοικῦντα ἔργα καὶ ἀποχειρήσεις νὺν παραδοθῆ ἀπεφάσισσεν εἰς τὴν οἰκιακὴν εὐδαιμονίαν, καὶ συνέζευχθη μὲ τὴν Γκέμμαν τῶν Δονάτων, μαρτύριμοιρον γυναῖκα καὶ ἀθυρόστομον.

Ἐπιδοθεὶς ὅλος ὁ Ἀλιγκέρης εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ σκάφους τῆς πολιτείας, τοσοῦτον ἀνεδείχθη ἐπιτυχῆς καὶ ἐπιδέξιος, ὥστε εἰς τὰς σπουδαιοτέρχς τῶν ὑποθέσεων ἡ ἀπόφασίς του περιεμένετο, κατὰ τὸν Βοσκάκιον.

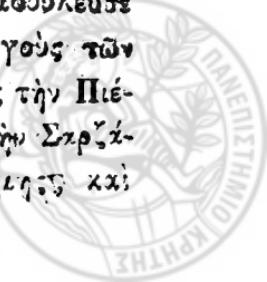
• Εἴς ἐκεῖνον τοῦ δημοσίου πᾶσα πίστις, εἰς ἐκεῖνον πᾶσα ἀλπὶς τοῦ δημοσίου, εἰς ἐκεῖνον τέλος θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα ἀνηργημέτρα ἐγράποντο. •

Εἰς ἡλικίαν τριῶντα πέντε ἐτῶν ἐξελέχθη Πρύτανις, τὸ δὲ ἀξέιδιμα τοῦτο δι' αὐτὸν δλέθριον ἀπέδη, καὶ ὡς πηγὴ ἡνοίχθη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὄλαι του ἀπέρριψαν αἱ συμφοραί.

Οἱ Γουέλφοι, οἵτινες, διωχθέντων τῶν Γιᾶς ελλήνων, ἔμειναν τῆς Φλωρεντίας κύριοι, δημορέθησαν μεταξὺ τῶν δύο τῶν Τσερχίων καὶ Δονάτων οἰκογενειῶν. Ήὗξησεν ἡ διαιρεσίς αὕτη ἐκ τῶν φατριῶν τῶν Λευκῶν καὶ τῶν Μαύρων⁽¹⁾, αἵτινες, ἀρχὴν λαβοῦσαι εἰς Πιεστοῖς μεταξὺ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ γέ-

(1) Οἱ Λευκοὶ καὶ οἱ Μαύροι μᾶς ἐνθυμίζουν τὸν Βερέζους καὶ Πραέτρους τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς.

νος τῶν Καγκελλαρίων, διὸ νὰ ὑποστηριχθῶ: προτέρων
μον εἰς τὰς δύο ρηθείσας τῆς Φλωρεντίας οἰκογενείς,
καὶ οἱ μὲν Λευκοὶ ἐτάχθησαν μὲ τοὺς Τσερχίσους, οἱ
δὲ Μαῦροι μὲ τοὺς Δονάτους. Αἱ διάφοροι αὗται φατρίαι
συνενωθεῖσαι ἐξέθεσαν εἰς ὅλην τὴν μανίαν τῶν ἐμφυλίων
πολέμων τὴν Φλωρεντίαν. Οἱ Μαῦροι, περικλεισθέντες
εἰς τὴν ἔκκλησίαν τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἀπεράθει-
σαν νὰ διαπραγματευθῶσι μὲ Βενεφίτιον τὸν Η·, ὃς
συμβουλεύεται Κάρολον τὸν τῆς Βαλεσίας, ἀδελφὸν Φρα-
ντίπου τοῦ Ὡραίου, παρ' ἐκείνου δι' ἀλλον σκοπὸν εἰς Ἰ-
ταλίαν προσκληθέντα, νὰ ἐλθῃ εἰς Φλωρεντίαν, καὶ κατα-
παύσῃ τὰς ταρχάς, καὶ διευθετήσῃ τὰ τῆς πολιτείας.
Παροξυνθέντες ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν ταύτην, οἱ Λευκοὶ συνέρ-
χονται, δράσουν τὰ ὄπλα, καὶ παρουσιασθέντες εἰς τοὺς
Πρυτάνεις (Priori) κατηγοροῦν τοὺς ἐναντίους, ὅτι εἰς
συνέλευσιν ἰδιωτικὴν νὰ βειλευθῶσιν ἐτόλμηταν περὶ τῶν
τῆς πολιτείας. Καὶ οἱ Μαῦροι λαμβάνουν τὰ ὄπλα καὶ
μὲ τοὺς Πρυτάνεις διαχέρωνται, ὅτι οἱ ἔθροι τῶν, χωρὶς
τὴν διαταγὴν τῶν ἀρχῶν, νὰ συνενωθῶσι καὶ ὄπλισθῶ-
σιν ἐτόλμηταν, καὶ κρινγάζοντες ἐπιμόνως ἀπαιτοῦν
τὴν τιμωρίαν τῶν διαταραχούντων τὴν κοινὴν ἡσυχίαν.
Η πόλις ἡ τον ὅλη εἰ: τὰ ὄπλα κατεπιτοῦντο. οἱ νόμοι
ἀπὸ τὰς φατρίας ἐξων ὑποπτοι καὶ ἐμφθεοι οἱ καλόι καὶ
ἄγαθοι πολιται. Οἱ Πρυτάνεις συγκεχυμένοι καὶ ἐβέβαιοι
ἐπεκαλέσθησαν τοῦ Δάκντου: τὴν συμβουλάρην. 'Ο Δάκντης
οχτὸν ἐκείνην τὴν περίστατην ἔδειξε τὴν ἀλλοίαν πρέπει νὰ
ἔχῃ ὁ ἀρχῶν σύνταξιν καὶ σταθερότητα. 'Επιμέρος λευκες
τοὺς συναδέλφους του νὰ ἐξερίσωσι τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν
δύο φατριῶν, καὶ οἱ Μαῦροι περιωρίσθησαν εἰς τὴν Πιέ-
βην πλησίον τῆς Περουγίας, οἱ δὲ Λευκοὶ εἰς τὴν Σαρδί-
ναν. Οὗτοι μετ' οὐ πολὺ ἔτυχοι τῆς συγγράψης καὶ

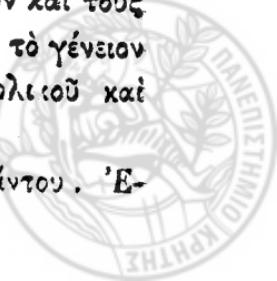
επανήλθον εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος, ὁ δὲ Δάντης κατηγορήθη παρὰ τῶν Μαύρων, ὅτι ὑπέρ μόνων τῶν Λευκῶν, τὰ τῶν ὄποίων ἐφρόνει, πρόνοιαν ἔλαβε, σκοπεύων νὰ μχται-ώσῃ τὴν ἀπόφασιν, δι' ἣς προσεκάλεστο εἰς Φλωρεντίαν ὁ Κάρολος τῆς Βαλεσίας.

Εἰτελθόντος ὥμως τοῦ Καρόλου εἰς Φλωρεντίαν, κατ' εἰςήγησιν Βονιφατίου τοῦ Η., θριαμβεύοντες οἱ Μαύροι, ἀφοῦ ἤρθη ἡ ἔξορία των, ἐπανῆλθον εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐρήμωσαν τὰς οἰκίας τῶν Λευκῶν. Τελῶν τότε πρεσβείαν πρὸς τὸν Ποντίφηκα ὁ Δάντης ἐκηρύχθη ἔξοριστος (27 Ιανουαρίου 1302 Ε. Ν.) ἐπὶ δύο ἔτη, καὶ κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον 8,000 λιρῶν, τῶν ὅποίων μὴ πληρωθέντων, ἐδημεύθη ἡ περιουσία του. Ὡμοτέρα δὲ ἀπόφασις ἀπηγγέλθη κατ' αὐτοῦ τὸν Μάρτιον τοῦ ἐπελθόντος ἔτους, καθ' ᾧ ζῶν ἔπρεπε νὰ καῇ ὁ Δάντης μὲ πολλοὺς ἄλλους, ἐὰν περιέπιπτεν εἰς χεῖρας τοῦ Κοινοῦ τῆς Φλωρεντίας.

Ο Δάντης, ἀθώος ἀπὸ τὰ εἰς αὐτὸν κατηγορηθέντα, ὑπέφερε γενναιοφρόνως τὴν ἔξορίαν, καὶ καρτερικῶς τὸν ἄρτον τῆς πυκρίας ἔφαγε. Περιεπλανήθη εἰς διαφόρους τῆς Ιταλίας πόλεις ἐπανερχόμενος πάντοτε εἰς τὴν Βερώναν, ἢτις ἦτον ὡσανεὶ τῶν ἐκδρομῶν του τὸ κέντρον. Εἰς τὴν Πολένταν δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1321 ἐτελεύτησεν, ὅτε καὶ τὰ δεικνυαθήματά του ἐτελεύτησαν.

Μέτριος ἦτον τὸ ἀνάστημα, κυρτὸς ὁπωσοῦν κατὰ τὸ γῆρας, πάντοτε δὲ σοβαρὸς τὸ βάδισμα καὶ μεγαλοπρεπῆς· μικρὸν εἶχε τὸ πρόσωπον, γρυπὴν τὴν ῥῖνα, τὰς σιαγόνας μεγάλας, τὸ κάτω χεῖλος προέχον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς μεγάλους πυκνὸν, μέλαν καὶ οὐλὸν τὸ γένειον καὶ τὴν κόμην· τὴν δὲ ὄψιν ἀνδρὸς μελαγχολεῖον καὶ σκεπτομένου.

Τοιοῦτος ἦτον ὁ βίος τοῦ μεγαλοφυοῦς Δάντου. Ε-

νές.

νώπιον Μεγαλονοίῶν τοιούτων νάνος φάίνεται! ἀπέναντι
γιγάντων ὁ πανδαμάτωρ Χρόνος. Ὁ Χρόνος καὶ οἱ αἰ-
ῶνες εἶναι σκότος, τὸ δποῖον ἐπερχόμενον καλύπτει καὶ
ἀφανίζει πᾶν σχῆμα καὶ πᾶσαν μορφὴν, ἀλλ' ἀναδεικνύει
λαμπροτέρους καὶ ζωηροτέρους τοὺς φωτεινοὺς φάρους,
οἵτινες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν δεικνύουσιν εἰς τοὺς ναύτας τῶν
Οχλασσῶν καὶ εἰς τοὺς ὁδοιπόρους τῶν ἡπείρων.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΑΝΤΗΝ.

Βυζαίνεις, καὶ Ἐρως Ἀρετῆς τὰ στήθια σου φλογίζει·
ἀξαίρεις, καὶ δὲ Ἐρως σου γιὰ τὴν Πατρίδ' ἀξαίρει·
γιὰ τὴν Πατρίδα Θάρατος γερραλοὺς δὲρ φοβίζει,
καὶ χύνεις ὅπου Κίρδυτος καὶ Χάρος σὲ προσμέρει.

Ἐγγέλτρωσες· πηδά.λια τῆς Πολιτείας πιάτε·
πλὴν ταῖς κορφαῖς πρώταις κτυπᾷς ὁ Φθόρος, πρώταις σπρώχεις
πότες μεγάλαις Ἀρεταῖς ή χώραις των χωρᾶτο; —
Ἡ Φιλωρεγτία ταῖς πύλαις τῆς ἀρούρει καὶ σὲ διώχει.

Φύγε! — τὸ γῶς του τὸ γλυκὸ καὶ ἀλλοῦ δὲ λιος χύνει·
θὰ βρίσκεται μιαν ἀκρη γῆς γιὰ τὰρ κατοικία σου·
σὲ ξέρους τίποις καύχημα τὸ πάτημά σου ἀς δίρη.

Σὸν κτίζει τὸν Παράδεισο: — ἀλουσε τόρομά θου
στὸ μέλλον πᾶς ἡχολογῷ, καὶ πόση δόξα χύνει!
Χάρον στὸν τόσο ἀλαλαγμὸ γιὰ ταύρεμέρα ὄστα σου.

---

21 Ιουλίου 1863.

Π. ΒΕΡΓΩΤΗΣ.

ΑΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ο Ποιητὴς παρεκπέπεται τῆς ὄδοῦ, καὶ ἀπολαμβάται εἰς
Ἐν σκοτεινὸν δάσος. Ἐκεῖ, θέλων ρ' ἀραβῇ λόφον τινὰ, ακατά^ρ
τρία ἄγρα θηγάλια, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐποδίεται τὰ προχωρήσῃ.
Τότε βλέπει ἐφαριζόμενον ἐρώπιον του τὸν Βιργίλιον, ὃστις
τῷ ὑπόσχεται τὰ τὸν ὄμηγήσῃ εἰς τὸν "Ἄδην καὶ εἰς τὸ Κα-
θαρτήριον· τῷ ἀραγγέλλει δὲ, ὅτι ἡ Βεατρίκη θὰ τὸν παδηγε-
τήσῃ εἰς τὴν πρὸς τὸν παράδεισον ἄροδον. Οἱ Σάρτης, ὁρολο-
γῶν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Βιργίλιον, ἀκολουθεῖ τὰ βήμα-
τά των.

A.

Στὸ μονοπάτι τῆς ζωῆς μισοστρατὶς φθασμένος,
μέσα σὲ δάσος σκοτεινὸς εύρεθη κα παντέρμος,
κι' ὁ ἴσχος δρόμος ἀφανος ἐγίνηκε ἀπ' ἐμπρός μου.

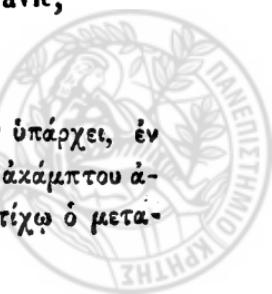
(1) *Μισοστρατὶς λέγων ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὸ 35ον. ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὅτε παριστᾶ ὅτι ἔγραψε τὸ ποίημα. Εἶναι δὲ τῷ δυτὶ τὸ ἡμισυ τῆς συνήθους ἡλικίας τὸ 35ον. ἔτος, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, καὶ κατὰ τὸν Ψαλμῳδὸν φάλλοντα, αἱ ημέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἐβδομήκοντα ἐτη χ. τ. Ι. (ψαλ. 90 ἑδαφ. 10.). Τοῦτο γνωρίζομεν καὶ ἔχ τῆς πείρας αὐτῆς. Εἰς τῶν δοκιμωτέρων σχολιαστῶν τοῦ Δάντου, ὁ Λομβάρδης θέλει, ὅτι ὁ πρώτος στίχος τοῦ ποιήματος εἶναι ἀπομίμησις τῶν λόγων ἐκείνων τοῦ Ἐξεχίου, Ἐγὼ εἶπα ἐν τῷ ὕψει (λατινοτὶ in dimidio) τῷ μερῷ μου, ἀπελεύσομαι ἐν πύλαις Ἀδου. (Ησαΐας ΛΗ'. ἑδαφ. 10.).*

(2) *Δάσος σκοτεινὸς ὄνομάζει μεταφορικῶς ὁ ποιητὴς τὴν σληνὴν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ κακῶν. Οἱ δράτιοι ὄνομάζεται δάσος τὴν ζωὴν ὡς πλήρη τραχυτήτων καὶ δυσκολιῶν.*

(3) *Η ὁδὸς τοῦ ἀληθοῦ, τοῦ δικαίου, τοῦ ὄρθου.
ίδου πῶς μετέφρασε τοὺς τρεῖς πρώτους τούτους στίχους ὁ Γάλλος Δεσχιάμπης.*

Quand j' étais à moitié du chemin de la vie,
La lumière à mes yeux tout à coup fut ravie,
Et je me retrouvaï dans un aître forêt,
Où mon ame perdue et désolée errait.

'Εχ τῶν τεσσάρων τούτων στίχων ὁ δεύτερος δὲν ὑπάρχει, ἐν ἐνοίᾳ, εἰς τὸ πρωτότυπον, ἀλλ' εἶναι γέννημα τῆς ἀκάμπτου ἀνάγκης τῆς ὁμοιοκαταληξίας — Ἐν τῷ τετάρτῳ στίχῳ ὁ μετα-

"Ἄχ ! τί λαγτάρα εἶναι γιὰ μὲ πικρὴ νὰ περιγράψω
5 Ἐκεὶο τὸ ἔρμο κι' ἄγριο, ἐκεὶο τὸ φρεκτὸ δάσος !

"Οταν ἐμπρὸς στὰ μάτια μου ὁ λογισμὸς τὸ φέρη,
τρομάζω, καὶ τὸ αἷμά μου σταῖς φλέβαις του παγόνες,
καὶ κρύος εἰν' ὁ πάγος μου σὰν πάγος τοῦ θανάτου.
'Αλλὰ στοῦ δάσους τὴν ἔρμια τὸ ἀγαθὸν εὑρῆκα.

10 Τὸ γῆρεμα τὸ ἀγαθὸ τ' ἡτανε θὲ νὰ γράψω,
καὶ τ' εἰδανε τὰ μάτια μου εἰς τὴν ἔρμιαν ἐκείνη.
Μούσιδύστηκ' ἡ ἐνθύμησῃ στὸ δάσος πῶς ἐμβῆκα.
Τόση μ' ἐπῆρε ἀναισθησία καὶ τότη ἀποκοίρυχα,
τὴν ὥρα πώξεμάχρυνα ἀπὸ τὸν ἵσιο δρόμο.

15 Καὶ, περπατῶντας, στὴν ποδιὰ ἑνὸς βουνοῦ εἶχα φθάσει,
κ' εἶχεν ἐκεῖ τὸ σῶσμά του ἐκεῖνο τὸ λαγκάδι,

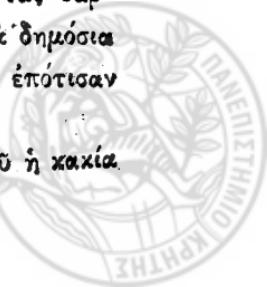
φραστής δὲν ἐδίστασε νὰ μεταβῇ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν ἀλληγοριμένην ἔννοιαν, τὴν ὅποιαν χυριολεκτικῶς καὶ ἀπροκαλύπτως ἥρμήνευσεν, ἀπογιννώτας οὕτω τὴν ἔκφρασιν ἀπὸ τῆς χάριτος τῆς μεταφορᾶς τοῦ πρωτοτύπου, διασπάσας δὲ καὶ τὴν ἐνότητα αὐτῆς, λαβούσσες ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου.

(8) Μετέφρασα οὕτω, διότι ἐθεώρησα, κατὰ τοὺς περισσοτέρους σχολιαστὰς, τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως *amara* τοῦ πρωτοτύπου ἀναφερομένην εἰς τὸ *rauga* μᾶλλον παρὰ εἰς τὸ *selva*.

(13) *Araucaria* καὶ ἀποκαλύμια εἶναι ὁ σκοτισμὸς τοῦ πνεύματος, ὁ ἐκ τῆς αφοδρότητος τῶν παθῶν προερχόμενος.

(14) Φανερόνει τὴν ἀποπλάνησίν του ἀπὸ τῆς εὐθείας ὅδοις μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἔρασμίας αὐτοῦ Βιατρίκης, ὅτε, ἀπὸ φεύδεις ἴδεις μελλούσης εύτυχίας ἀποτηθεὶς, παρεδόθη εἰς τὰς σαρκικὰς ἥδονὰς, κατὰ τὸν Βιαγιάλην, ἢ περιεπλέχθη εἰς τὰ δημόσια πράγματα, κατὰ τὸν Σκολάρην, τὰ ὅποια πολλὰς τὸν ἐπότισαν πικρίας.

(15) Τὸ ὄρος τῆς ἀρετῆς, ἥτις ἀρχίζει ἐκεῖθεν ὅπου ἡ κακία τελειόνει.

λαγκάδι ποῦ μώπάγωσε τὸ αἷμ' ἀπ' τὴν τρομάρα.

Κ' ἐσήκωσα τὰ μάτια μου κ' εἰδα τὸ κορφαδοῦν,

όποῦ τῶντυούσανε χρυσαῖς ἀκτίναις τοῦ πλανήτη,

20 ποῦ ὁδηγάει κάθε θυητὸ σ' ὅποιο τὸν εὔρη δρόμο.

Τότες ὀλίγο ἐσίγησε ἡ μαύρη ἀνεμοζάλη,

όποῦ τῇ λίμνῃ τῆς καρδιᾶς μώτάραξε μὲς βίᾳ,

τῇ νύχτᾳ, ποῦ ἐπέρασα μὲς τρόμο, μὲς λαχτάρα.

---

(20) Ἐννοεῖ τὸν ἥλιον· εἰς δὲ τὸν ἥλιον ἀλληγορεῖται, κατὰ τὸν Βιαγιόλην, ἡ σοφία, ἡ ἐπιστήμη, ἡ θρησκεία, αἵτινες παντοῦ καὶ πάντοτε διὰ τῆς λαμπάδος τῶν δεικνύουσι τὴν ἀλήθειαν.

(22) Αἱ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ μὴ συμφωνήσωμεν μὲ τοὺς σχολιαστὰς Βιαγιόλην, Ναγαλόττην καὶ Σκολάρην ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ρήσεως, λίμνη τῆς καρδιᾶς. Οἱ μὲν θέλει, ὅτι ὠνομάσθη παρὰ τοῦ ποιητοῦ λίμνη ἡ καρδία ὡς ἔστια τῶν ζωτικῶν πνευμάτων, οἱ δὲ, καθὸ δοχεῖον τοῦ αἵματος. Συμφωνοῦμεν μᾶλλον μὲ τὸν Λάμπην, ὅτι διὰ τοῦ λίμνη ἡθέλησεν ὁ Δάντης νὰ φανερώσῃ τὸ ταραχῶδες καὶ τρόπον τινὰ, πολυχύμαντον τοῦ πνεύματός του. Ἀναλόγως μεταχειρίζεται καὶ ἡ Ἑλληνικὴ τὰς λέξεις, θάλασσα, πέλαγος, πόντος, πρὸς δήλωσιν τῶν ἐννοιῶν τοῦ ταραχώδους, τοῦ πολυπληθοῦς, τοῦ ἀπέρου· οἶν· τοῦ διονύσου τὴν θάλασσαν. — Χρυσίον πόντος (= τὸ ἄμετρον πλήθος τοῦ χρυσίου). — τῆς θελας εὐσπλαγχνίας τὸ πέλαγος. Τοιαῦται ἐκφράσεις, οἰα ἡ ἀνωτέρω, λίμνη τῆς καρδιᾶς, καὶ διότι δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὰύτην ἡ ἔκεινην τὴν διάλεκτον, ἀλλ' εἰς τὴν γλώτσαν τῆς ποιήσεως, καὶ διότι ἀποτελοῦσι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς φυσιογνωμίας ἐκάστου ποιητοῦ, πρέπει, νομίζομεν, νὰ διατηρῶνται εἰς πᾶσαν μεταγλώττισιν ἀκέραιαι. Διὰ νὰ φυλάξωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ρῆσιν ἡμερχάσθημεν νὰ ἀναπτύξωμεν ὅπωσδου καὶ ἐπεκτείνωμεν τὴν μεταφορὰν, ὅπως καταστήσωμεν αὐτὴν μᾶλλον εὐάρμοστον εἰς τὴν δημοτικὴν μας γλώτσαν.

(23) Ός νύχτα θέλει νὰ παραστήσῃ τὸν καιρὸν, καθ' θυ ἀνενοήθη ὅτι ἡτού ἀποπλαγμένος εἰς τὸ δάσος τῶν παθῶν.

Κ' εἶδες ποτὲ στὸ πέλαιο κάνενα νὺ παλαίη
25 μὲ τὸ ἀγριωμένα κύρκτα, κινήσθε, μὲ τόσο ἀγῶνα,
φθάσῃ στὴν ἀκροπελαγίδη, καὶ τὴν στεριὰ πατήσῃ,
στρίφτει, θωρεῖ τὴν θάλκοσσα τὴν πειροκυματοῦσα
· ὅμοια κ' ἔμενα ἡ καρδιὰ, ποῦ ἐφεύγε κ' ἐπέτα,
δπίσω τῆς ἐγύρισε, μία μικτὶ νὰ βίῃ
30 στὸν τόπον ὅθε ζωντινὸς κάνενας δὲ γλυτρόνει.
Καὶ τὸ παραδαρμένο μου κορμὶ ἀφοῦ ἐπῆρε
τότες ὀλίγη ἀνάπτυψη, τὸ δρόιο δίν' ὅμερός μου,
κ' ἐπερπατοῦσα φρημος στὰ φρημα τὰ πλάγια.

---

(27) Ο Μαγαλόττης, ὄνομᾶς ὦν θαυμασίαν τὴν παρομοίωσιν
ταύτην, ἔχει καὶ ἡμᾶς συνθαυμαζάς του. Ο Βιαγιόλης παρατηρεῖ
τὴν ἐντεχνὸν κατασκευὴν τῶν στίχων τοῦ πρωτοτύπου, τοὺς δ-
ποίους δὲ δύναται τις, λέγει, τὸ ἀπαγγεῖλη, εἰμὶ μὲ τὴν ἀγα-
νιώδη ἐκείνην ἀρατροῦτη, τὴν ὥπολατ τὰ ἐκγράση προτίθεται δ-
ποιετής. Τὴν λεκτικὴν ταύτην ἀρετὴν καὶ εἰς τοὺς στίχους τῆς
μεταφράσεως ἔχει δὲν κατωρθώσαμεν νὰ μετοχευτεύσωμεν, ἐπρο-
σπαθήσαμεν τούλαχιστον.

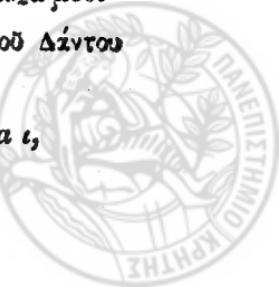
(28) ποῦ ἐφεύγε κ' ἐπέτα διὰ τούτων θέλει νὰ ἐκφράσῃ ὁ
ποιητὴς τὸ ἐπτούμενον καὶ περίφοβον αὐτοῦ — Τὸ πρωτότυπον
ἔχει· I' animo mio, che ancor fuggiva. Ή φήσις αὗτη εἶναι ἐ-
σχηματισμένη κατὰ τὴν Κικερώνειον ἐκείνην· refugit animus,
eaque reformidat dicens, quae καὶ τὸ λ. (Φιλιππ. ΙΔ. 9) — ἢ
κατὰ τὴν τοῦ Βιργιλίου, refugit animus (Αἰν. Β'. σ. 12) Οὐτώ
μᾶλλον ἀνεπτυγμένως εἴπε καὶ ὁ ἡμέτερος πριητὴς Βαλαωρίτης,

οὐαίσομαι, μάρα, σὺν πουλὶ φεύγει, πεταὶ ἡ καρδιά μου.

(Μνημός. Θ. Βάγιας). Πολὺ δὲ πρὸ τοῦ Βιργιλίου τοῦ Δάντου
καὶ τοῦ Βαλαωρίτου εἴπεν ὁ Εὔριπίδης ·

αῖ, αῖ, τὸ δράσω; καρδιά γὰρ οἴχεται,
γυραίκες, δύμα φαιδρὸν ὡς εἴδος τέκνων.

(Μιδ. σ. 1040.)

κ' ἔκει ποῦ ἐπερπάτουνα, στὸ κάθε πάτημά μου,
35 πλειὸν χαμηλὸν ἐζέμενε τὸ στέρεό μου πόδι.

Κι' ὅτι ἔκείνην τὴν πλαγιὰ κινάω καὶ ἀναισχώνω,
καὶ νὰ μιὰ λεοπάρδαλη ποῦχ' ἐλαφρὸ τὰ σῶμα,
γοργὸ γοργὸ περπάτημα, τὸ δέρμα πλουμιδάτα.
Διόλου δὲν ἐμάκραινε τὸ ζῶον ἀπ' ἐμπράς μου,

40 μάλιστα τόσο ἐμπόδιζε τὸ δρόμο π' ἀκλονθοῦσα,
πώγύρισα παλλαῖς φοραῖς, ὀπίσσω νὰ γυρίσω.

"Ωρα γλυκειὰ τῆς χαραυγῆς ἡταν ἔκειν' ἡ ὥρα,
κι' ὁ ἥλιος πρόβανε λαμπρὸς μαζῆ μ' ἔκειὰς τάστεριχ,
ποῦ τάχε συντροφιὰ γλυκειὰ, ὄπόταν τέτοια κάλλη

45 ἐσκόρπισε κ' ἐκίνησεν ὁ Ἔρωτας ὁ θεῖος,

---

(35) Πόσον γραφικῶς παριστᾶ ὁ ποιητὴς τὴν ατάσιν ἑαυτοῦ
ἐπὶ ἀνιψεροῦς τόπου ἀναβαίνοντας! Μεταγλωττίζοντες τὸ μέρος
τοῦτο ἔχρινομεν, ἀντὶ τῆς ὅχι τόσον ἔχφραστικῆς ἔννοιας τοῦ
se m p g e, νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸ, στὸ κάθε πάτημά μου, ὅπως
δηλώσωμεν τῶν βημάτων τὴν διαδοχήν.

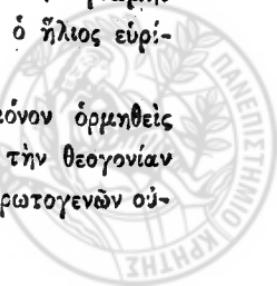
(37) Ός πρῶτον ἐμποδίσαν ἑαυτὸν παριστᾶ τὸ ἀκόλαστον
τοῦτο ζῶον ὁ ποιητὴς, ἐπειδὴ ἐκ τῶν παθῶν τὸ τῆς ἀκολασίας
πρῶτον χυριεύει τὸν ἀνθρώπον.

(38) Πώγύρισα — νὰ γυρίσω — διὰ τοῦ στίχων τούτου
ἐπροσπαθήσαμεν ν' ἀπομημθῶμεν τὴν παιδιὰν τῶν λέξεων τὴν
χαρίεσσαν τοῦ πρωτοτύπου ταύτην.

ch' i' sūi rēg rīlōgnar riū volte volto.

(43) Ἐκειὰ τὸ ἀστέρια, ἦτοι ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Κριοῦ. Διὰ
τῶν στίχων δὲ τούτων θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ ποιητὴς, ὅτι ἡ ὥρα
ἔκείνου τοῦ ἔτους ἦτον ἡ τοῦ ἕαρος διότι, κατὰ τὴν γνώμην
πολλῶν, ὅταν ἔκτισθῇ ὁ κόσμος ἦτον ἕαρ τότε δὲ ὁ ἥλιος εὐρί-
σκεται εἰς τὸ σημεῖον τοῦ Κριοῦ.

(45) Βεβαίως ἐκ τοῦ ἀπείρου αὐτοῦ ἔρωτος μόνον ὄρμηθείς
ἔκτισε τὸν κόσμον ὁ Θεός. Οὕτω καὶ ὁ Ἡσίοδος εἰς τὴν θεογονίαν
τοῦ θέτει τὸν Ἔρωτα ως μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων πρωτογενῶν οὐ-

κ' εἰς τὸ γαλάζιον οὐρανὸν τοὺς γύρους των ἀρχίσαν.

Κ' ἡ γλυκειὰ ὥρα τῆς αὐγῆς, τῆς ἄνοιξης τὰ κάλλη,
καὶ τοῦ θεριοῦ τ' ὥριόπλουμο, τ' ὀλόχαρό του δέρμα
μοῦ ἐγεννήσαν στὴν καρδιὰ παρηγοριαῖς κ' ἐλπίδαις.

-50 Κ' ὅτι ἀπλόναν τὰ χρυσᾶ φτερὰ γλυκειᾶς ἐλπίδας,
ἐτρόμηξα πώφανηκε λιοντάρι ἔσφν̄ ὁμπρός μου,
σὰν νάθελε ἀπάνου μους νὰ τρέξῃ, νὰ χουμήξῃ.
Ορθὸ εἶχε τὸ κεφάλι του καὶ λυσσιασμένη πεῖνα,
ποὺ λὲς ὄπως τὸ τρόμαζε καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀγέρας.

55 Κ' ἐφάνη καὶ μὰ λύκαινα σὰν νάχε φορτωμένη

σιῶν τοῦ κόσμου, ὡς μίαν τῶν τεσσάρων ἀρχικῶν τῆς δημιουρ-
γίας δυνάμεων, εἰς τὴν ὅποιαν ἄλλως τε ἀλληγορεῖται τὸ στοι-
χεῖον τοῦ πυρὸς καὶ τῆς θερμότητος καὶ τῆς ζωῆς.

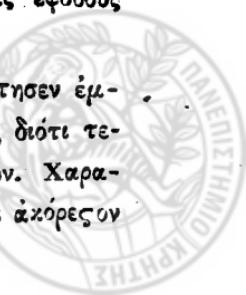
ἥτοι μὲν πρώτιστα χάος γένεται, αὐτὰρ ἔτειτα
Γαῖενέρυθρος, πάντων ἐδος ἀσφαλές αἰεὶ,
Τάρταρά τ' ἡρθευτα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης,
ἡδὲ ἜΡΟΣ, δις κάλλιστος ἐρ ἀβαράτοιοι θεοῖσι,
λυσιμελῆς πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀρθρώπων
δάμραται ἐρ στήθεοι ρόορ, καὶ ἐπίφρορα βουλίν.

(Θεογον. σ'. 116.)

Τὸ θαυμάσιον τοῦτο πῦρ, εἴτε Ἔρως εἶναι εἴτε Ἡλιος, διὰ
τῆς δαιμονίου αὐτοῦ ἰσχύος καὶ ἐνεργείας, θερμαίνει καὶ ζωγονεῖ
καὶ, διὰ τῆς μαγνητικῆς αὐτοῦ ἀλύσεως, συνέχει καὶ συσφίγγει
τὸν τε φυσικὸν καὶ ἡθικὸν κόσμον τοσοῦτον ἐναρμονίας.

(51) Γίπερνικήσας τὰς σαρκικὰς ὄφεζεις συναπαντᾷ τὴν ὑπε-
ρηφανίαν, τῆς ὁποίας ἔμδητη μα εἶναι ὁ λέων. διότι τὰς ἐφόδους
τῆς ἡδυπαθείας διαδέχονται αἱ τῆς ἀλαζονείας.

(55) Μετὰ τὴν Λεοπάρδαλιν καὶ τὸν λέοντα ἀπήντησεν ἐμ-
φράττουσαν τὴν ὁδὸν Λύκαιναν, ἦγουν τὴν φιλαργυρίαν, διότι τε-
λευταῖον τὸ ἐλάττωμα τοῦτο προσβάλλει τὸν ἄνθρωπον. Χαρα-
κτηρίσματα δὲ τῆς φιλαργυρίας εἶναι τὸ ἀπληστὸν καὶ ἀκόρεσον

πιθύμιαις πληθος κι' ὄρεξαις τὴν τόση της ἀχάμνια,
καὶ χώραις καὶ βχοῖλεια ἐρήμαξε μεγάλα.

Τὴν εἶδα, καὶ μώβαρυνε βαρὺ τὸ σῶμα βάρος,
καὶ πλειὰ ν' ἀναίδω τὸ θουνὸ μοῦ κόδουντ' ἡ ἐλπίδαις.

60 Κ' εἰδες ποτὲ φιλάργυρο τὰ πλεύτια νὰ σωριάζῃ,
κ' ἥλθε μιὰ ὥρα, μιὰ ριπή, καὶ τόσοι κέποι πᾶνε,
καὶ ὅλοι τοῦ νοῦ του οἱ λογισμοὶ μὲ δάκρυα τὸν ποτίζουν·
σὲ τέτοια ζάλην ἔβαλε τὸ νεῦ μου ἐκειὸ τὸ ζῶο,
π' ἀσίγητα ἐκευνιώτουνε, κι' ἀνάπαψη δὲν εἶχε,
Γέν κι' ὠρμοῦσε κατ' ἐπάνωμου μὲ βιὰ, κι' ἀπ' ὥρα σ' ὥρα
ἐκεῖ, π' ὅ γιασος σιωπᾷ, νὰ πέσω μ' ἀπωθεῦσε.

καὶ ἡ τρόπον τὰ ἴαγνότης αὐτῆς καὶ ἀθλιότης, ως ἐκ τῆς μὴ
ἀπολαύσεως τῶν ἀποκτωμένων καὶ σωρευδένων.

(57) Πελλοὶ βεβαίως ἔγειναν καὶ γίνονται, καθ' ἐκάστην,
θύματα τοῦ μισητοῦ τούτου ἐλαττώματος, οὐ μόνον οἱ φιλάργυ-
ροι αὐτοὶ, ως εἰς παντοίας στερήσεις καὶ ἔξαχρειώσεις ὑποβάλ-
λοντες ἑαυτοὺς, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπὸ τῶν φιλοχρημάτων ἀδικούμε-
νοι καὶ καταπιεζόμενοι.

(64) Τὸ ἀνήσυχον καὶ ἀεικίνητον εἶναι γυναικίσματα χαρα-
χτηριστικώτατα τῆς διὰ τῆς λυκαίνης παριστωμένης φιλαργυ-
ρίας.

(66) Οἱ θεοὶ σιωπᾶ, λέξεως κατάχρησις εὔστοχωτάτη. Ή
διάλεκτος τῆς ποιήσεως ἀναπτερεῦται συνήθως ὑπεράνω τῆς κοι-
νῆς γλώσσης, καὶ παριστᾶ τὰ μὲν ἀσράτα, ως φαινόμενα, τὰ
δὲ φαινόμενα καὶ νεκρὰ, ως ζῶντα καὶ ἐνεργοῦντα - οὕτως, οἶον,
τρόπον τὰ, λαλοῦντος τοῦ φωτὸς ἀντιλαμβανόμενος ὁ ποιητής,
ως σιωπὴν τὴν ἀποκοίνων αὐτοῦ νοεῖ καὶ ἐκδηλεῖ ἐπὶ τὸ ζωηρότε-
ρον — Εἴτε ἄλλους ἡ ρῆσις αὗτη, οὖσα ἐκ τῶν Δαντείων, εἶναι ἐν
ἀπὸ τὰ νήματα τοῦ θαυμαστοῦ ὑφάσματος, ἐξ τῶν διαγινώσκεται
οἱ ἐντεχνος ὑφαντουργός. Παραπλησίως εἶπε καὶ εἰς τὸ Ε. ἀσμα
τοῦ Ἀδού.

J u o g o d' o g n i l u c e m u t o .

Κ' ἔκει ποῦ σ' ἄγριους χρεμνοὺς οὐ πέσω κινδυνεύω,
ἔνας ἐμπόρος στὰ μάτια μου αἰφνίδια ἐφανερώθη,
κι' ὅχ τὴν σιωπὴν τόσου καιροῦ, στὴν τόσην ἐρημία,
70 τὸ ὄμιλημά του ἀκούστηκε ἀδύνατο, σθυμένο.

'Εκεῖνον εἰς τὴν ἐρημιὰ τὴν ἄσωστην σὰν εἶδα,
ψηλὴ φωνὴν ἐσήκωσα, κάμι' ἐσπλαγγνία, τοῦ λέω,
ὅτι κι' ἀν ἥται, ἡ φάντασμα, ἡ ἄνθρωπος μὲ σῶμα.
Κ' ἔκεινος μ' ἀποχρίθηκε. — ἄνθρωπος πλειὰ δὲν εἶμαι.

Όμοίως οἱ Δατίνοι ἔλεγον, LUNA SILENS quando amplius non apparet. Ἐπίσης καὶ ὁ Σωφοκλῆς, ὃς ἀπτομένου, ἐν τῇ ζωηρότητι τῆς φαντασίας του, ἀντιληφθεὶς τοῦ Ἡλίου, ἐπὶ τῷ ζωηρότερον εἶπε.

καὶ μοι τάδ' ἦν πρόγραπτα, / καὶ τοιαῦτ' ἔδρων, /
τὸ γάρμακον τοῦτ' ἀπυρον, ΑΚΤΙΝΟΣ τ' αἰεὶ
ΘΕΡΜΗΣ ΑΘΙΚΤΟΝ, ἐρ μοχοῖς σώζειρ ἐμὲ,
ἔως τοι ἀρτίχριστον ἀγμόδαιμόν του.

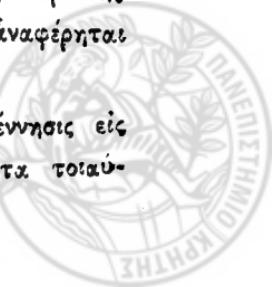
(Τραχιν. σ. 681.)

Τοιαῦται κατηγορημάτων φαινόμεναι καταχρήσεις, χρησιμώταται, ἄλλως τε, καὶ σκοπιμώταται, πυκναὶ εἰς τοὺς Ἑλληνας ἀπαντῶνται ποιητάς.

(69) Διὰ τοῦ, σιωπὴ τύσου καιροῦ ἐννοεῖ πιθανώτατα ὁ Δάντης τὴν παντελὴ περὶ τὰ ἐπὶ τοῦ Βιργίλιου ἀμέλειαν ἐν Ἰταλίᾳ, κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν βαρβάρων.

(70) Ἄπεμφαίνει διὰ τοῦ στίχου τούτου ὁ ποιητής, ὅτι τῷ ἀπηνύθυνε κατ' ἀρχὰς λόγους τινὰς μὲ φωνὴν ἀπηδημένην ὁ Βιργίλιος. Τοῦ Δάντου ὅμως ἡ περατήρησις αὕτη, περὶ τῆς ισχνότητος τῆς φωνῆς τοῦ ἀσιδοῦ, ἐνδέχεται καὶ ν' ἀναφέρηται εἰς τοὺς ἀκολούθως ἀκουσθέντας λόγους του.

(73) Φυσικωτάτη εἶναι τοιαύτης ἀμφιβολίας ἡ γένησις εἰς ψυχὴν ἐπτομένην καὶ τεταραγμένην, ἐν μίσῳ μάλιστα τοιαύτης ἀπειράντου ἐρημίας περιπλανωμένην.

75 Ἐκεῖνοι, ποῦ μώδώκανε ζωὴ καὶ φῶς στὸν κόσμο,
ἀπὸ τὰ μέρη καὶ οἱ δὺο τῆς Λοιμβαρδίας ἦσαν,
κ' εἶδαν τὸ φῶς καὶ τὴν ζωὴν Μάντοβας τὴν χώρα.
Στοῦ Ἰουλίου Καίσαρα ταῖς μέραις ἐγεννήθην,
προτοῦ δικτάτορας γενῇ· μ' εἶδε νὰ ζήσω ἡ Ῥώμη,
80 τὸν Αὔγουστο τὸν ἀγαθὸν σὰν εἶχε βασιλειά της,
εἰς τοὺς καιροὺς ποῦ εἶδωλα ὁ κόσμος ἐπροσκύνα.
Τρχγούδια ἐπλεξα πολλὰ στὸν κόσμο σὰν ἔζουσα
κινδύνους καὶ ἄλθα ἔψαλα τοῦ τέκνου τοῦ Ἀγγίση,

---

(75) Οἱ γονεῖς τοῦ Βιργίλιου.

(76) Λοιμβαρδίας· Ὄνομασία πολὺ μεταγενεστέρα τῆς ἐποχῆς τοῦ Βιργίλιου, τὴν ὅποιαν ὅμως παρίσταται οὗτος μεταχειριζόμενος εἰς τοὺς πρὸς τὸν Δάντην λόγους του, ὅπως οὗτος καλλιοπῶν δῆθεν ἐννοήσῃ τὸν τόπον, προσδιορίζόμενον διὰ τῆς κατὰ τὴν ἐποχήν του Φλωρεντινοῦ ποιητοῦ ὄνομασίας.

(77) Καθ' ἑαυτὸν εἰς τὰς ἄνδεις ἐγεννήθη ὁ Βιργίλιος, πόλιν
ἀπὸ τῆς Μαντούης τρία μίλια ἀπέχουσαν.

(78) Διὰ τοῦ, Nasci sub Julio παριστᾶ τὸν Βιργίλιον ὁ
Δάντης ὡς ὑπὸ τὴν δυναστείαν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος γεννηθέντα,
χρονολογίᾳ ἡτις ἀκριβέστερον προσδιορίζεται διὰ τοῦ ἐπιφερομένου
ancor che fosse tardi,

Τὸ ὅποιον τινὲς τῶν σχολιαστῶν λέγουν, ὅτι πρέπει νὰ ἐννοηθῇ οὕτω· ἀγαθὸν δὲν φαντάζεται, (25 ἔτη) μετὰ τὴν γέρρησον
μεον, ἐλαβε τῆς Ῥώμης τὴν δικτατορίαν . Ματε πρέπει νὰ πιεύσωμεν, ὅτι ὁ Βιργίλιος θέλει, (κατὰ τὸν ποιητὴν,) νὰ πραστήσῃ
τὸν Ἰουλίου Καίσαρα ὡς λίαν ἐπίσημον πρόσωπον, καὶ οίονεὶ δυνάστην τῆς Ῥώμης, καὶ πολὺ πρὶν γίνη ταύτης δικτάκτωρ, ὡσανεῖ, διὰ τῆς μεγαλοφροσύνης καὶ τοῦ μεγαλεπηδόλου τοῦ ἀνδρὸς, διέβλεπεν αὐτὸν τοῦτον ἐν τῷ μέλλοντι ἐν δόξῃ ἀπαστράκτωντα.

(83) ἔψαλε τὰς τύχας τοῦ Αἴνείου, ὅστις ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν
Ἀγγίσην ἐκ τῆς Ἀφροδίτης.

ποῦ δίκαιος ἡ· τὸν περισσά, καὶ δὲ τὴν Τρωάδα ἥλθεν,
85 ἀφοῦ ἡ φλόγαις ἔφαγαν, καὶ στάχτη ἐκαταντῆσαν
τὸ Ἰλίο τὸ περίφανο, τὸ Ἰλίο τὸ ἀκουσμένο.

Ἄλλὰ μολύγησε γιατὶ γυρίζεις στὸ ἄγρα δάση,
πῶς τὸ βουνὸ μὲ ταῖς χραῖς ἐσὺ δὲν ἀναβαίνεις,
ποῦ κάθε ἀγαλλίασῃ ἐκεῖθεν ἀναβρύζει;

90 Κ' ἐντροπαλὴν ἀπόκριση στὸ λόγο τέτοια δίνω —

Ἐκεῖνος δὲ Βιργέλιος, ἐκείνης δὲ βρύση εἶσαι,
ποῦ χείμαρρό μελίρρυτο τῆς εὐγλωττίας χύνει;
Ω σὺ τῶν ἄλλων ποιητῶν ἡ δόξα κι' ὁ φωστήρας,
οἵ κόποι ὅσους ἔβαλα σοφία ν' ἀποκτήσω,

95 κι' ὁ ἔρωτάς μου δὲ θερμὸς γιὰ τὰ ποιήματά σου,
τοῦτα στὸν ἔρμο δρόμο μου οἱ βογθίδι μου ἀς γίνουν..

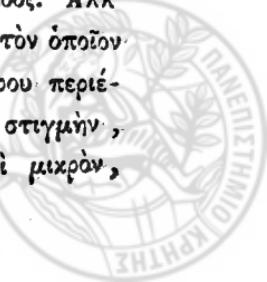
Ο δάσκαλός μου εἶσαι σὺ, καὶ ἐκεῖος ὃποῦ ποθοῦσα,

*

| 84) Τρωάς ὄνομάζεται ὅλη ἡ κατὰ τὴν μικρὰν Ἀσίαν χώρα, ἡ ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον Λέκτον ἐκτεινομένη μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου — Τροία καλεῖται ἡ πόλις, Ἰλιον δὲ ἡ ἀκρόπολις.

(91) Οὐ Βιργέλιος ἐνταῦθα εἴναι τῆς ποιήσεως τὸ σύμβολον..

(93) Ή ἐπινετεκὴ αὕτη καὶ μεγάλυντικὴ ἔκφρασις τοῦ Δάντου πρὸς τὸν Βιργέλιον, πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἀπορρέεσσα ἐκ διαχύσεως εὐγνωμοσύνης πρὸς ἐκεῖνον, ἀπὸ τὰς πηγὰς τοῦ ὑποίου-ἡντλησε τῆς σοφίας καὶ τῆς ποιήσεως τὰ νάματα!. Οὐδεμία ὅθεν ἀνάγκη, καθ' ἡμᾶς, νὰ σεβασθῶμεν τὴν ἔκφρασιν ταύτην καθάπερ ἀμετάκλητον καὶ ὄριστικὴν ἀναγόρευσιν τοῦ κύκνου τῆς Μαντούης ὡς τοῦ χορυφαίου μεταξὺ τῶν ποιητῶν, τίτλου ἐνδόξου; Ὡστὶς ἄλλως τε ἀναφαιρέτως ἀνήκει εἰς τὸν δημιουργὸν τῆς Ἰλιάδος. Αλλ' ὁ Δάντης ἡθέλησε διὰ τοῦ στίχου τούτου, τὸν στέφανον, τὸν ὄποιον ἐπὶ τῆς θείας χορυφῆς τοῦ πατρὸς τῆς ποιήσεως Όμήρου περιέθηκεν τῶν αἰώνων ἡ χορεία, τοῦτον ν' ἀφαιρέσῃ πρὸς στιγμὴν, καὶ ἐπιθέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Βιργέλιον, ὅπως, ἐπὶ μικρὰν, αἰσθανθῆ καὶ οὗτος τὸ γλυκύτατόν του βάρος.

καὶ ζέσην εἶχα χωριστὴ τὰ λόγια σου ν' ἀκούω.

Στοὺς θησαυρούς σου ἄπλωσα τὸ χέρι μου κ' ἐπῆρε

100 τὸ γράψιμο ποῦ μῶφερε καρποὺς τιμὴ καὶ δόξα.

'Δὲς τὸ θεῖμὸν ποῦ μ' ἔκαμε ὅπίσω νὰ γυρίσω,
ἐμένα τώρα γλύτρωσε ἀπ' τοῦ θεριοῦ τὰ 'νύχια,
ὅπου 'σὰν φυλλοκάλαμο καθὼς τὸ βλέπω τρέμω.

Κ' ἔκεινος, ωσὰν ἔνοιωσε τὰ μχύρα δάκρυά μου,

105 εἰν' ἄλλος, μεοῦπ', δ δρόμος σου, ὃποῦ νὰ πάρης μέλλει,

ἀν θελῆς ἀπὸ τὴν ἐρμιαὶ τὴν ἄγρια νὰ γλυτρώσῃς,

γιατὶ ἐτοῦτο τὸ θεριὸν, ποῦ τόσο σὺ τρομάζεις,

ἀπείραχτο στὸ δρόμο του κανένα δὲν ἀφίνεται,

παρὰ χουμάξεις ἀπάνου του, καὶ θάνατο τοῦ δίνει.

110 καὶ τόση ἀνεχορταγὸν τὸ ζῷο τοῦτο δέρνει,

ποῦ ἡ θροφὴ τοῦ γένεται ὅλ' ὅρεξη καὶ πεῖνα.

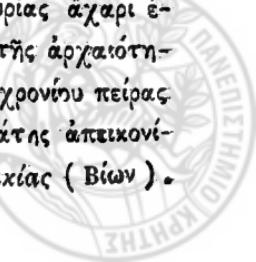
Δεν εἶναι 'λίγα τὰ θεριὰ ποῦ ἔρχεται σὲ σμίξη,

---

(100) ὁ Δάντης ἡτον ἥδη περίφημος διὰ τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ *Nr̄ia Zōē* (*Vita πιστοῦ*) ἐπιγραφόμενον, τὸ ὅποῖον πρὸ τοῦ μεταφραζόμενου ποιήματος συνέθεσε πρὸς δὲ καὶ διὰ τὰ χαρίεντα αὐτοῦ ἄσματα, ἀτινα ἐποίει εἰς τὴν τότε καθομιλουμένην γλῶσσαν, δηλ.: τὴν Ἰταλικὴν, καὶ ὅχι τὴν Λατινικὴν, εἰς οὐσιείθιζον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην νὰ γράφωσι.

(105) Ἐν θέλης δηλ.: νὰ φθάσῃς εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν, πρέπει ν' ἀπαρνηθῆς τὰ πάθη καὶ τὰ ἐλαττώματα, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἐρημίαν περιπλανᾶσαι. —
Βλέπε καὶ σημ.: 124.

(112) Ἀλληγορικῶς ἐκφράζει ὁ ποιητὴς τὰς παντοδαπὰς κακίας, τὰς ὁποίας συνεπάγεται τὸ τῆς φιλαργυρίας ἄχαρι ἐλάττωμα. — Διὰ τοῦτο ἐν τῶν λογίων ἔκεινων τῆς ἀρχαιότητος, τὰ ὅποια εἶναι ὡσανεὶ ἀποστάγματα μακροχρονίου πείρας καὶ σοφίας βαθυτάτης, διὰ μεταφράσης προσφεστάτης ἀπεικονίζει τὴν φιλαργυρίαν εἴραι μητρόπολιν πάσῃς κακίας (*Bίων*).

καὶ θάναι περισσότερα ὅσο ποῦ νάλθῃ ὁ Σκύλος.

‘Ο Σκύλος δὲ θὰ θρέφεται μὲ γῶμα, μὲ χρυσάφι,

115 θὰ θρέφεται μὲ ἀρετὴ, μ' ἀγάπη, μὲ σορία·

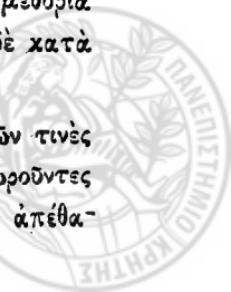
Φέλτρο ἀπ' ἔδω, Φέλτρο ἀπ' ἔκει ὁ τόποςτου θὲ νάχη,
τῆς Ἰταλίας τῆς ταπεινῆς στύλος ἀς γένη ὁ Σκύλος,

(113) Ό Σκύλος εἶναι, κατά τινας, ὁ Κάν-δελλα-Σκάλλας, ἔξουσιαστής τῆς Βερώνης, ὅστις θὰ δώσῃ μίαν ἡμέραν ἀσυλον εἰς τὸν Δάντην. — Ό Δάντης ἐπεξειργάσθη τὸ ποίημα μέχρι τῆς τελευτῆς του (1321), καὶ συνέγραψε τὸν διήγησίν του πάρ' αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἐπειδὴ ὅμως πλάττει, ὅτι ἐπεχείρησε τὴν ὁδοιπορίαν του κατὰ τὰ 1300, ἐπεμελήθη, διὰ νὰ μὴ περιπέσῃ εἰς ἀντιφάσεις, νὰ παραστήσῃ ὡς προφήτεις τὰ ὄποια εἶδε μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο συμβάντα.

(114) Χῶμα = γῆ = κατακτήσεις. — χρυσάφι = χρήματα = θησαυροί. — δηλαδὴ οὗτος δὲν θὰ κορετθῇ διὰ κατακτήσεως χωρῶν, ἢ δι' ἀποκτήσεως θησαυρῶν, ἀλλὰ διὰ σοφίας καὶ ἀρετῆς.

(115) Ως δύο Φέλτρα ἐννοεῖ ἀφ' ἐνὸς τὴν Μάρχαν Τριβίγιαναν, ὅπου εἶναι Φελτρία χώρα, σημαντικὴ μερὶς αὐτῆς, ἀφ ἑτέρου δὲ ὅλην τὴν Ρωμανίαν, ὅπου εἶναι ἡ πόλις Μόντε Φελτρία. Ἰδοὺ δὲ πῶς ὁ Γότσης ἔζηγε τὸ χωρίον. — Αναφέρει οὗτος, ὅτι ὁ Μιχαὴλ Σκώττος προεφήτευσεν εἰς τὸν Μέγαν Κύνα (Can Grande), ἔξουσιαστὴν τῆς Βερώνης, ὅτι θὰ γίνη κύριος τῆς Μάρχας Τριβίγιανης καὶ τοῦ Παταύου. ὁ δὲ ποιητὴς ἀπὸ εὑνοιαν πρὸς τὸν ἔξουσιαστὴν, τοῦ Σκώττου τὴν προφητείαν ἐπεξέτεινε, συμπεριλαβὼν εἰς αὐτὴν καὶ ὅλην τῆς Ρωμανίας τὴν χώραν, ἥτις πλήρης ἦτο τότε Γιβελλινῶν, καὶ εἰς τὰ μεθόρια τῆς ὄποιας εἶναι ἡ πόλις Μόντε Φελτρία. — Ταῦτα δὲ κατὰ τὸν σχολιαστὴν Στρόκκην.

(117) Τῆς Ἰταλίας τῆς ταπεινῆς. Τῶν ἐρμηνευτῶν τινὲς κυριολεκτικῶς ἐννοοῦσι τὸν προσδιορισμὸν ταπεινῆς, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς ἀγαφερόμενον εἰς τὸ μέρος τῆς Ἰταλίας, δι' ὃ ἀπέθα-

γιὰ κείνην ποῦ ἀπέθανε Καμίλλα ἡ παρθένα,
Ο Τούρνος, ὁ Εύρυαλος, ἀπὸ πληγαῖς, καὶ ὁ Νῖσος.

120 Θὲ διώξῃ δὲ Σκύλος τὸ θερὶὸν ἀπὸ ταῖς χώραις ὅλαις,
ώστε νὰ πέσῃ νὰ θαφτῇ στὰ τάρταρα τοῦ Ἀδη,

νεν ἡ παρθένος Καμίλλα, εἴτε Λάτιον εἴτε Μαρίτιμαν εἴτε Καμπανίαν, (χώρας πεδιάς καὶ ἐλάδεις), θελήσωμεν νὰ τὸ ὄνομάσωμεν. Αἱ χῶραι αὗται οὐδὲν ἔχουσι κοινὸν, εἰς ἀντίθετον μικλίστα κείνται θέσιν πρὸς τὸ Ὀτραντον, πρώτην χώραν τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τοῦ Αἵνείου ἀνακαλυφθεῖσαν, εἰς ἣν ἀναφέρεται τοῦ Βιργιλίου ὁ στίχος οὗτος .

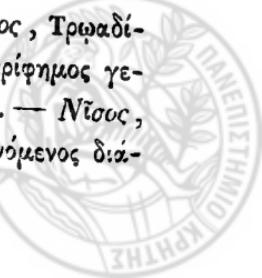
Obscuros colles, HUMILEMQUE videamus I.
. [TALIAM.

(Aiv. Γ.' 522.)

Ἄλλοι σχολιαζαὶ μεταφορικῶς, εἰς τὴν ἐκδοχὴν τοῦ, δυστυχῆς, ἀθλα, ἐννοοῦσιν ἀναφερόμενον τὸ ἐπίθετον, ταπεινῆς, εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν, ὡς ὑπὸ τῶν ξένων δυναστῶν καὶ τῶν ἐμφυλίων διχονοιῶν καταπιεζομένην καὶ καταθλιβομένην.

(118) Καμίλλα, θυγάτηρ τοῦ Μετάβου, ἦτις, ὅτε ἀνηγορεύθη βασίλισσα τῶν Βολούσκων, ἔξεστράτευσε κατὰ τοῦ Αἵνείου εἰς βοήθειαν τοῦ Τούρνου, καὶ πλείστους ἔθανάτωσεν. Ἀπέθανε δὲ ἀπὸ τραῦμα, τὸ ὅποιον ὑπὸ Ἀρουντίου τινὸς ἔλαβεν.

(119) Ο Τούρρος ἦτο βασιλεὺς τῶν 'Ρουτούλων, οὐδὲς τοῦ Δαύνου καὶ τῆς Βενιλίας. Αὐτὸς, ἀνδρειότατος ὡν, ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Αἵνείου, ἵνα ἐκδιώξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ὅπως μὴ νυκφευθῇ Λαβινίαν τὴν θυγατέρα τοῦ Λατίνου, πρότερον εἰς ἐκτὸν μεμνηστευμένην. Ἐνικήθη ὅμως, καὶ ἐφονεύθη ἐπὶ τέλους, μονομαχήσας μὲ τὸν Αἵνείαν. — Εύρυαλος, Τρωαδίτης, ἐλθὼν μετὰ τοῦ Αἵνείου εἰς τὴν Ἰταλίαν, περίφημος γενόμενος διὰ τὴν ἀθάνατον μὲ τὸν Νῖσον φιλίαν του. — Νῖσος, ἔτερος ἐκ τῆς Τρωάδος εἰς Ἰταλίαν ἐλθὼν, καὶ γενόμενος διώσημος διὰ τὴν ἀνδρίζην αὐτοῦ καὶ γιγγανιότητα .

έκει, οθεν τώρασεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ φθόνος.

Ίδες πῶς θέλω καὶ ζητῶ θερμὰ τὴν εὔτυχιά σου.

Αχλούθα με ποῦ πγαίνω ἐμπρὸς τὸ δρόμο νὰ σου δείξω.

125 Ἀπὸ τὸ δάσος τ' ἄγριο ἔγῳ θὲ νὰ σ' ἐβγάλω,
καὶ θὰ περάσουμ' ὑστερα σ' ἀραχνασμένον κόσμο.

Ἐκεῖ φωναῖς ἐλεειναῖς ἀπελπισιᾶς θ' ἀκούσῃς,
τῶν πεθαμένων ταῖς ψυχαῖς θὰ ἴδῃς τόσω χρονῶνε,

θὰ ἴδῃς σὲ ἄσωζους καῦμοὺς σκληρὰ νὰ τουρχγιῶνται,

130 καὶ ὅχ τὰ σκληρὰ τὰ βάσανα νὰ ἐπιθυμοῦν νὰ κράζουν,
δεύτερος νἄλθη θάνατος ταῖς θλίψιες νὰ τοὺς πάψῃ.

Θὰ ἴδῃς καὶ ἔκειοὺς ποῦ ἥσυχα ταῖς φλόγαις ὑποφέρουν,

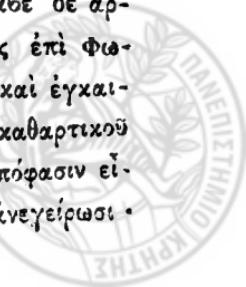
(122) Ἀπὸ φθόνον πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν ὁ ἔχθρος αὐτοῦ διά-
βολος, μὴ κληρονομήσῃ τὴν διαιροῦν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, διὰ τὴν
παρακοὴν, ἔξωρίσθη, ἐπεμψεν ἀπὸ τὸν ἄδην εἰς τὸν κόσμον
τὴν φιλαργυρίαν, καὶ μὲ αὐτὴν τὰλλα ἐλλαττώματα.

(124) Ἐγὼ θὰ σὲ δείξω, (εἰς τὸν πωιητὴν λέγει ὁ Βιργί-
λιος,) τὴν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀγουσαν ὁδὸν
διὰ τοῦ Ἀδου ὁδηγῶν σε, τοῦ Καθαρτηρίου, καὶ, διὰ τῆς
Βεατρίκης, εἰς τὸν Παράδεισον. Ως ἀν ἔλεγεν, ὅτι διὰ νὰ φθά-
σῃ τις εἰς τὴν ἀρετὴν ὄφειλει νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ
γελέτην τῶν μετὰ θάνατον τυχῶν τοῦ ἀνθρώπου.

(131) Κατὰ τὸ λόγιον ἔκεινο τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ιωάν-
νου· Ζητήσουσι τὸν θάρατορ, καὶ οὐχ εὑρήσουσιν αὐτόν.

(Κεφ: Θ'. σ. 6.) Λέγει, δεύτερος ἀναφορικῶς πρὸς τὸν ἐπι-
σημείαντα ἥδη πρῶτον τοῦ σώματος.

(132) Τρανίττεται τὸ Καθαρτήριον. Τὸ δόγμα τοῦτο
ἥτον ἄγνωστον παρὰ τοῖς ἀρχαῖοις χριστιανοῖς ἔλαβε δὲ ἀρ-
χὴν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ σχίσματος τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ Φω-
τίου, περὶ τὰ μέσα τοῦ Θ'. αἰῶνος Μ. Χ. Ἰδρυταὶ καὶ ἔγχαι-
νιασται τοῦ μεγάλου τούτου καὶ σημαντικωτάτου καθαρτικοῦ
οἰκοδομήματος εἶναι οἱ Δυτικοὶ, οἵτινες, φάνεται, ἀπόφασιν εἰ-
χον ἀμετάθετον ἐπὶ οἰασδήποτε δύσεως νὰ τὸ ἀνεγείρωσι.

γιατὶ ἐλπίδαις θρέφουνε, 'σὰν ἔλθ' ἡ γλυκεὶὰ ὥρα,
πῶς σὰ οὐράνια θ' ἀναιθεῦν, σῆς εύτυχιᾶς ταῖς χώραις.
Σ' ἔκειχες ταῖς χώραις ἐπειτα ἀν θέλης σὺ ν' ἀναιθης,
135 ψυχὴ πλειὸν ἄξια ἀπὸ μὲ τὸ δρόμο ἐκεῖ σεῦ δείχνει.

Τεκμήριον δὲ τοῦ ὅτι οἰαδήποτε ὅλη ἥρκει εἰς αὐτοὺς ὡς θεμέλιον, εἶναι ὅτι δὲν ἐδίσταζαν νὰ ὑποστρώσωσιν ὡς τοιοῦτο τὴν φῆσιν ἔκεινην τοῦ Ἀποστόλου Παύλου· αὐτὸς μὲ ΣΩΘΗΣΕΤΑΙ, οὗτως δὲ ΩΣ ΔΙΑ ΠΥΡΟΣ. Ἄλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἔξηγεται οὕτως ὑπὲ τοῦ Χρυσοστόμου· αὐτὸς δὲ ὁ κακὰ ἐργασάμενος θὰ διασωθῇ, ἕτοι θὰ διαμετρῇ εἰς τὸ πῦρ βασανίζομενος, καὶ μὴ κατακαΐμενος. — ἦ, κατ' ἄλλους, (ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος μεταχειρίζεται ἐνταῦθα μεταφορᾶς σχῆμα,) ὁ κακὰ πράξας θὰ ἴῃ τὰ φθαρτά του ἔργα κατακαΐμενα, τρόπον τινὰ, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, αὐτὸς δὲ θέλει τιμωρηθῇ ἀφοῦ διασωθῇ, ἕτοι ἀφοῦ διαμετρῇ καὶ ἔξελθῃ ΩΣ ΑΠΟ ΠΥΡΚΑΙΑΝ δηλ: ΓΥΜΝΟΣ καὶ ΤΕΤΡΑΧΛΙΣΜΕΝΟΣ. Λί δύο αὗται ἐρμηνεῖαι, τῆς ὄρθοτητος καὶ ἀληθείας ἔχόμεναι, καὶ πρὸς ἀλλήλας εἶναι σχετικαὶ, κατὰ τὸ φαινόμενον δὲ μόνον μικρὸν ἀπέχουσι. (Βλέπ. τὸ σύγγραμμα, 'Η 'Υπεράσπισις τῆς Γραικικῆς Ἐκκλησίας, ὃπο Φιλητὰ ἔξελληνισθὲν, καὶ ἐν Ἀθήναις ἐκδοθὲν, 1848, σελ. 164.) — Περὶ τοῦ δόγματος τούτου δὲν θέλουν οἱ καθολικοὶ νὰ μεταπεισθῶσιν εἰκὴ ἵσως ὅταν, μεταβαίνοντες ἔκει μετὰ θάνατον πρὸς κάθαρσιν, δὲν εὑρῶσιν αὐτό· ἔκτὸς ἔαν καὶ τότε τὸ παραδεχθῶσιν ὡς ὑπάρχον μὲν μέχρι τινὸς; ἀφανισθὲν δὲ μαγικῶς πως ὡς διὰ πυρός. Καὶ τὰ μὲν εὔρεά τοῦ Καθαρτηρίου θέμεθλα ἔξισχνης ἀποτελοῦνται μεταφορικῆς τοῦ Παύλου φράσεως. ἦ δὲ σαθρὰ ἴδεα καὶ ὄνομασία του τὴν ἀρχὴν ἔλχουσιν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πλάτωνος, λέγοντος ἐν τῷ Φαιδρῷ· — 'Αρικροῦνται εἰς τὴν λίμνην καὶ ἔκει οἰκοῦσι τε, καὶ, ΚΑΘΑΙΡΟΜΕΝΟΙ τῷ τε ἀδικημάτων διδόντες δίκας, ἀπολύονται, εἴ τις τε ἡδίκησε, κτλ. (Φαιδ. σ. 114.)
(135) Ἡ Βεατρικὴ, ἐρωμένη τοῦ Ποιητοῦ, θὰ ὁδηγήσῃ τούτους εἰς τὸν παράδεισον.

δταν χωρίσουμε, σ' αὐτὴν ἐγὼ σὲ παραδίω·
γιατὶ ἔκειός, ποῦ καὶ σ' αὐτὰ τὰ μέρη βασιλεύει,
σὰν δὲν ἐπορευόμουνα στὸν ἄγιό του δρόμο,
δὲν βούλεται στὴν Πόλη του ψυχαῖς νὰ ὀδηγάω.

- 140 "Ολην τὴν κτίση κυβερνῶ, κ' ἔκει ἐξουσιάζει,
ἔκειν' ἡ βασιλεία του καὶ τὸ ὑψηλὸ θρονί του·
καλότυχος ποῦν' ἐκλεχτὸς στοὺς κόλπους του νὰ μένῃ!
Τότες ἐγὼ πρακαλῶ τὸν ποιητὴ, καὶ λέω.
Κάμε γιὰ κεῖνον τὸν Θεὸν, π' ἀγνώριστος σοῦ ξῆταν,
145 κάμε νὰ φύγω ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔρμο καὶ ἄγριο δάσος,
καὶ ἀπ' ὅσαις ἄλλαις δυσκολιαῖς μὲ καρτεροῦν στὸ δρόμο·
πάρε με, δεῖξέ μου νὰ ιδῶ τοὺς τόπους ποῦ μοῦ τάξεις,

---

(137) Ό Θεὸς δῆλος: ὅστις, κύριος ὃν τοῦ παντὸς, εἶναι
κύριος καὶ τῶν, ὅπου ὁ Βιργίλιος διετέλει, διαμονῶν.

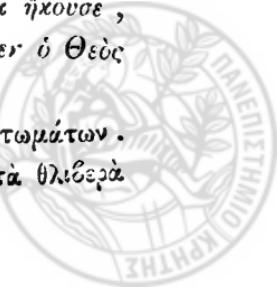
(138) Ἐπειδὴ, πρὸν Χριστοῦ ζήσας, δὲν ἐδέχθη τὸν Χρι-
στιανισμὸν.

(139 — 141) Εἰς τοὺς οὐρανοὺς εἶναι ἡ τοῦ Θεοῦ ιδια-
τέρα ἔδρα, καθὼς αὐτὸς ὁ ιδιος μᾶς φωνερόνει εἰς τὴν παρ' αὐ-
τοῦ παραγγελθεῖσαν εἰς ἡμᾶς προσευχὴν ταύτην· Πάτερ ἡμῶν,
Ο ΕΝ ΤΟΙΣ ΟΥΡΑΝΟΙΣ, κτλ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ βασιλεία τοῦ
Θεοῦ λέγεται ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ, ἡ ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ε-
ΠΟΥΡΑΝΙΟΣ, εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην. Καὶ εἰς ἄλλο μέρος
αὐτῆς· Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ΕΝ ΟΥΡΑΝΟΙΣ ὑπάρχει.

(142) Μακάριος ὄντως εἶναι ὁ πλησίον τοῦ Θεοῦ διαμένων.
Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Προφητάναξ κράζει πρὸς τὸν Θεόν· Παρὰ σοὶ
πηγὴ ζωῆς· ἐρ τῷ φωτὶ σου ὁ ψύχμεθα φῶς. — Καὶ ὁ Ἀπό-
στολος· Οφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε,
καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀιθρώπου οὐκ ἀρέβη, ἀ ητούμασερ ὁ Θεὸς
τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν.

(145) Ἀπὸ τὴ δάσος δῆλος: τῶν κακιῶν καὶ ἐλαττωμάτων.

(146) Καὶ ἀπὸ τῶν ἐλαττωμάτων καὶ κακιῶν τὰ θλιβερὰ
παρακολουθήματα.

νὰ ἔσθι τὴν θύρα τὴν λαμπρὴν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου,
καὶ ἔχεινους ποῦ μοῦ μολογῆς σαῖς θλίψαις βυθισμένους.

150 Ἐκεῖνος τότε ἔκινησε, καὶ ἐγὼ τὸν ἀκλούθοῦσα.

---

(148) Τινὲς θέλουσιν, ὅτι ἐννοεῖ ὁ Δάντης τὴν θύραν τοῦ ὑπὸ^{τῶν} δυτικῶν τεκτονηθέντος Καθαρτηρίου, δι’ ἣς εἰσέρχονται εἰς
τὸν Παράδεισον· ἄλλοι, ὅτι τοῦ Παραδείσου αὐτοῦ τὴν θύραν
ὑπαινίττεται, κατὰ τὸ λόγιον ἔκεινο· — Καὶ δώσω σοι τὰς
κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ εἴαρ δίκης κτλ.

(Ματθ. 15. — 19.)

(149) Τοὺς κολασμένους δηλ:

Τὸ πρῶτον ἄσμα τοῦτο εἶναι μεστὸν ἀλληγορίας· ὃν δὲ,
τρόπον τινὰ, ἡ εἰς τὰλλα ἄσματα εἰσαγωγὴ, ἴδιαιτέρας χρή-
ζει μελέτης, ὅπως καὶ τὰ ἀκόλουθα διαλευκαῖνον, εὕληπτα
καὶ ἔκεινα καταστήσῃ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΑΣΜΑΤΟΣ.

ΑΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ο ποιητής ἐπικαλεῖται, κατὰ τὸ σύρηθες, τὴν Μοῦσαν καὶ τὴν Μεγαλοφυῖαν βοηθητρίας εἰς τὴν διήγησιν. Ἀραμετρῶν, ἀκολούθως τὰς δυνάμεις του, ἀμφιβάλλει ἀν ἐπαρκεῖς ἥραι εἰς τὴν εἰς Ἄδου κάθοδον· παρηγορούμενος ὅμως ἵππο τοῦ Βιργυλίου ἐνθαρρύνεται, τοῦτον δὲ προπορευόμενον ἐκεῖτος ἀκολούθει.

B'.

Ἐφευγ' ἡ μέρα, καὶ ἀπλονε τὸ νύχτα τὸ σκοτάδι,
τὰ ἔργ' ἀφίναν οἱ θυητοὶ, καὶ οἱ κόποι των ἐπαῦαν,
εἰς ταῖς ἀγκάλαις ταῖς γλυκειαῖς τοῦ ὑπνου γιὰ νὰ πέσουν·
καὶ ἔρμος ἐγώ εἶχα μὲν ἄχαρο ν' ἀντιπαλαίσω δρόμο,
5 ν' ἀντιπαλαίσω μὲν καῦμοὺς ποῦ τὴν καρδιὰν ῥάζουν,
καῦμοὺς καὶ θλίψις, ποῦ σωστὰ ὁ νοῦς μου θὲν νὰ γράψῃ,
καὶ γράφοντάς ταις, λάθεμι κανένα δὲν θὰ πάρη.

---

(3) Περιγραφὴ τῆς ἐσπέρας. εἶναι δὲ ἀπομίμησις τῶν σιγχων τοῦ Βιργιλίου ἐκείνων.

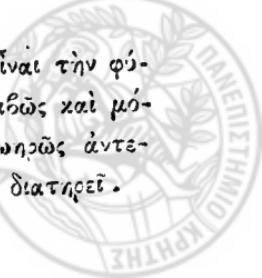
Nox erat, et terras animalia fessa per omnes
alitum pecudumque genus sopor altus habebat,

Τὴν ἐσπέραν δὲ ίδοὺ πῶς νὰ περιγράφῃ, πολλαχοῦ τῆς Ὁδυσσείας, ἐνασμενίζεται ὁ Ὀμηρος.

δύσει τ' ἡέλιος σκιώωρτό τε πᾶσαι ἀγνιαῖ.

Θεωρήσατε καὶ τὸν Ψαλμῳδὸν καταπληκτικῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς, διὰ τοῦ ὑψηλοῦ του χρωτῆρος, τὴν ἐσπέραν ζωγραφοῦντα. 'Ο ἡλιος ἔγρω τὴν δύσιν αὐτοῦ· ἔθουσ σκότος καὶ ἐγένετο νὺξ. 'Er αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ· σκύμφοι ὠρυμένοι τοῦ ἀρπάσαι κ. τ. λ. (Ψαλ : 103 ἐδ : 21.) Παρ' Ὁμήρῳ ἡ ἀπεικονιζόμενη ἐσπέρα εἶναι, δος εἰπεῖν, ἀστυκὴ, παρὰ τῷ Προφητάνακτι, ἀγροτικὴ καὶ ἐρημικὴ, καθολικὴ δέ πως παρὰ τῷ Βιργιλίῳ καὶ τῷ Δάντῃ.

(7) λάθεμα κάτερα δὲν θὰ πάρη, ὅχι διάτι εἶναι τὴν φύσιν ἀλάνθαστος ὁ νοῦς του, ἀλλὰ διάτι διηγεῖται ἀκριβῶς καὶ μόνον ὅταν διὰ τῶν ιδίων αὐτοῦ αἰσθήσεων τοσσούτων ζωηρῶς ἀντελήσῃ, καὶ εἰς τὸν νοῦν του θαθέως ἐγκεχαραγμένα διατησεῖ.

*Ω Μοῦσα, ὡς ἔψηλὴ Νόηση, τώρα βοηθήσατέ με,
καὶ σὺ πνεῦμά μου πῶγραφες, ὅσα τὰ μάτιά μου εἶδαν,

10 ἐδῶ ἐδῶ θὲ νὰ φανῇ ὅλ' ἡ λαμπρότητά σου.

Καὶ τότες χράζω· ποιητὴ, ὃποῦ τὸ δρόμο δείχνεις,
ταῖς δύναμαίσμου μέτρησε ἀν θὲ νὰ μὲ βοηθήσουν,
προτοῦ μ' ἐπάργης κ' ἔμβουμε σ' ἔρμα τοῦ Χάρου ἀχνάρια.

Λὲς πῶς ἔκειὸς πώσταθῆκε τοῦ Σίλβιου πατέρας,

15 μὲ τὸ φθαρτό του τὸ κορμὶ καὶ μὲ ταῖς αἰσθησαίς του,
στὸν ἄλλον κόσμο ἐπέρασε κ' εἰς τὴν ζωὴν τὴν ἄλλη.

μ' ἀν ὁ πχνάγαθος Θεὸς ἡθέλησε ν' ἀξιώσῃ

Αἴνείχ τὸν περίφημο νὰ λάβῃ τέτοια χάρη,

προβλέποντας πόσ' ἀπ' αὐτὴν καλὰ θὲ νὰ βλαστήσουν,

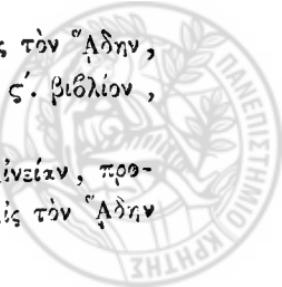
(8) Εν μέσω τοῦ σκότους καὶ τῆς νυκτὸς, φωτίζουσαν αὐτὸν
ἔχει ὁ ποιητὴς Μοῦσαν εἰσακούουσαν· ἐν μέσῳ τῆς ἐρημίας, πιστὴν
ἔχει σύντροφον τὴν Μεγαλοφύιαν· καὶ διὰ τὴν δύσδατον καὶ
τρομερὰν εἰς τὸν Ἀδην κάθοδον, ὁδηγὸν καὶ, τρόπων τινὰ, δρυ-
φόρον, ισχυρὰν θεότητα τὴν ποίησιν, προσωποποιούμενην εἰς
τὸν Βιργίλιον.

Η Μεγαλοφύια, τὴν ὁποίαν ἐπικαλεῖται ὁ ποιητὴς, δὲν εἶνατ
ἡ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἡ καθ' ὅλου Μεγαλόνοια, ἡ ἔκτος τῶν θνητῶν
καὶ ὑπεράνω αὐτῶν, ὡς τις θεότης περιῆπταμένη.

Ἁναγκάσθημεν νὰ ἐπινοήσωμεν τὴν πλοκὴν, ὑηλὶ Νόηση,
πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἐννοίας του, Μεγαλοφύια. Οἱ φύλοι καὶ καλ-
λιεργητὰ τῆς Δημοτικῆς Γλώσσης ἀς λάθωσιν ὑπ' ὅψιν τὴν ἔκ-
φρασιν ταύτην, καὶ, ἐὰν τὴν ἐγκρίνωσιν, ἀς τὴν φυτεύσωσιν εἰς
μικράν τινα γωνίαν τοῦ φυτωρίου τῆς, εἰς τὸ πεῖσμα τῶν λογίων,
ζώσης καὶ λαλουμένης γλώσσης.

(14) Ήτοι ὁ Αἰνείας, ὃς οι σωματικῶς κατέβη εἰς τὸν Ἀδην,
καθὼς διηγεῖται ὁ Βιργίλιος εἰς τῆς Αἰνειάδος τὸ σ'. βιβλίον,
σ.γ. 384.

(15) Παρεγώρησε τὴν χάριν ταύτην εἰς τὸν Αἰνείαν, προ-
γνώματα, κατὰ τὸν ποιητὴν, τὰ σημαντικὰ τῆς εἰς τὸν Ἀδην

20 τὸ γένος τὸ ἐξάκουστο, καὶ τόσα μαγαλεῖα,
ἀξέιο καὶ δίκαιο θὰ φανῆ τὸ ἄγρῳ θάλημά του·
γιατὶ ἔκειὸν ἐδιάλεξε ὁ Θειὸς νῦναι πατέρας
τῆς Ῥώμης μὲ τὴ δόξα τῆς, τοῦ χράτους τοῦ μεγάλου,
τῆς Ῥώμης ποῦ τὴν ἔκτισε ἡ πρόνοια ἡ θεία
25 καθέδρα τοῦ Διάδοχου τοῦ χορυφαίου Πέτρου.

Σ' ἔκεινο τὸ ταξεῖδί του, (ποὺ ίστορίζοντάς το
ἔφερες τόση καύχηση καὶ δόξα στὸν Αἰνεία,)
πράγματα εἰδε καὶ ἀκουσε, ποὺ σὰν χαρπὸ τοῦ ἐδῶκαν
νίκη λαμπρή, καὶ τὸ λαμπρὸ τοῦ Πάπα τὸ μανδύα.

30 Ἀνέδη καὶ τῆς ἐκλογῆς τὸ Σκεῦος στὰ Οὐράνια·

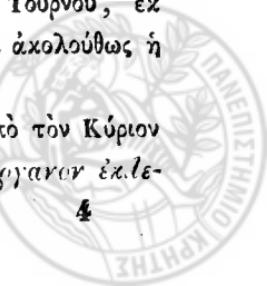
καθόδου τοῦ Αἰνείου ἀποτελέσματα, ἦτοι τὴν θεμελίωσιν τοῦ
ἱωμαϊκοῦ Κράτους, καὶ καθ' ἑαυτὲ καὶ καθ' ὅσον τοῦτο ἐπέδρα-
σεν εἰς τὴν σύστασιν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

(22) πατέρας == θεμελιωτὴς, ἵδρυτὴς, ὁ Αἰνείας δηλ :

(23) Τὴν ἀνασκευὴν τόσον τοῦ διὰ τῶν στίχων τούτων ἐμ-
φαινομένου δόγματος τῶν δυτικῶν περὶ τῶν πρωτείων τοῦ Πά-
πα, ὅσον καὶ τῶν συνεχθεμένων πρὸς αὐτὸ δογμάτων, ἦτοι τοῦ
Ἀλανθάστου τοῦ Ποντίφηκος καὶ τῶν Συγχωροχαρτίων ἥλ : τὸ ἐν
τῇ Σημ. (132) τοῦ Α. ἄγματος ἀναφερόμενον πόνημα, 'Η
ὑπεράσπισις τῆς Γραμματικῆς Ἐκκλησίας, σελ. 27 καὶ ἀκο-
λούθους, καὶ Σελ. 173 καὶ ἔξης. Πρὸς δὲ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Α.
Στούρζα γαλλιστὶ ἐκδοθὲν, καὶ ἐν Κωνσταντινούπολει, ἐν ἔτει
1851, ἐξελληνοθὲν Ιπ.Ιοῦρ Παράλληλορ.

(26) Σ' ἔκεινο τὸ ταξεῖδί των == κατὰ τὴν εἰς τὸν "Ἄδην
κατάβασιν τοῦ Αἰνείου κτλ. Ὁπανίττεται τὴν παρὰ τοῦ Ἀγχίσου
γενομένην εἰς τὸν Αἰνείαν πρόρρησιν (Αἰν : βιβλ. σ'.), περὶ τῆς
νίκης τούτου κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βολούσκων Τούρνου, ἐκ
τῆς ὁποίας προηλθεν ἡ θεμελίωσις τῆς Ῥώμης, καὶ ἀκολούθως ἡ
ἐν Ῥώμῃ σύστασις τῆς Παπικῆς ἔξουσίας.

(30) Σκεῦος ἐκλογῆς ὀνομάσθη ὁ Παῦλος ἀπὸ τὸν Κύριον
(Πράξ : Αποστ : Κεφ. 9 ἐδ . 15). Δηλοῦ δὲ , ὅργανον ἐκλε-

μ' ἀν ἀπ' τὸν πλάστη ἀξιώθηκε τέτοια νὰ λάβῃ χάρη,
στερέωση μᾶς ἔφερε στὴν Πίστη τὴν ἀγέα,
ποῦ ὁδηγάει κάθε θυητό εἰς τοῦ Θεοῦ τῇ δόξῃ.

ΠΙλήγη πῶς ἔκει νὰ ἐλθω ἐγὼ; Θέλημα τίνος εἶναι;
35 οὗτ' ὁ Αἰνείας εἴμ' ἐγὼ, οὔτε κι' ὁ Παῦλος εἴμαι.

τὸ πῶς ἐγὼ θ' ἀξιώθω τέτοια νὰ λάβω χάρη,
στέκομαι τώρα κι' ἀπορῶ, κι' ἀπίστευτο τὸ βλέπω.
γιατὶ ἀν ἐλθω, πρὶν σκεφθῶ τί δρόμο θὲ νὰ τρέξω,
φοβούμαι μὴν ἀστόχαστη τὴν πράξη μου πιστέψουν.

40 Ἔχεις σοφία κ' ἔνοιωσες τοὺς λογισμοὺς ποῦ θρέφω.

Κ' εἰδὲς τὸν ἄνθρωπο μὲ μιῆς ποῦ τὴ βουλὴ του ἀλλάζει,
καὶ πιάνει νέους στοχασμοὺς, καὶ παρχτάει τοὺς πρώτους,
κι' ἀργὴ στὴν ἐπιχείρηση νὰ δώκῃ ἀποτροπίεται.

σὲ ταραχὴ παρόμοια κι' ὁ λογισμός μου εὑρέθη,

45 τὴν ὥρα πώστεκόμουνα σ' ἔκει τὸ μαῦρο πλάι·

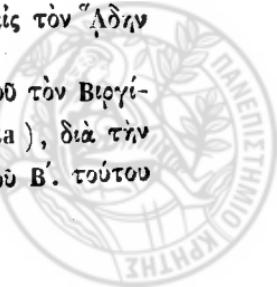
γιατὶ, ἀπῶνα στοχασμὸ στὸν ἄλλονε πετῶντας,

κτὸρ καὶ κατάλληλον εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου. Περὶ δὲ τῆς
εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβάσεώς του ὁ Παῦλος ίδοὺ πῶς ταπεινοφρόνως
καὶ ὡς περὶ τρίτου τινὸς λαλεῖ· *Oīda ἄνθρωποr ēr Xριστῷ ...*
Εἴτε ēr σώματι οὐκ οīda, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ εīda ...
ἀρπαγέτα τὸν εοιοῖτο γ ὅως τρίτον οὐ-
ραροῦ ... ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν Παράδεισον,
καὶ ἦκουντεν ἀργήτα γῆματα, ἃ οὐκ εἶδον ἀνθρώπῳ λαλῆσαι.

(35) Δὲν εἴμαι Αἰνείας διὰ νὰ καταβῶ εἰς τὸν Ἀδην, δὲν
εἴμαι Παῦλος εἰς τὸν Παράδεισον διὰ νὰ ἀναβῶ.

(41) Λίαν ἐχφραστικῶς ἔξεικονίζει τὴν ἐκ μέρους τοῦ Δάντου
ἄλλαγὴν τῆς βουλῆς καὶ ἀποφάσεώς του περὶ τῆς εἰς τὸν Ἀδην
καθήδου του.

(45) Ἐπὶ τῆς ὁποίας ὕδεινεν ὑπωρείας τοῦ βουνοῦ τὸν Βιργί-
λιον ἀκολουθῶν. Λέγει δὲ μιᾷρο π. lāii (oscura costa), διὰ τὴν
ἐπελθούσαν ἥδη νύκτα, τὴν περιγραφομένην εἰς τοῦ Β. τούτου
Ἄσματος τὴν ἀρχήν.

αἰσθάνθηκα στὰ στήθια μου τοῦ ταξειδίου μου ὁ πόθος
νὰ συνέται, καθὼς ἀναψεν εἰς τὴν ἀρχὴν σὰν φλόγα.

Τὸ λογισμόν σου ἂν ἔνοιωσα, μοῦ ἀποχρίθη τότε

50 τοῦ μεγαλόφυχου ἡ σκιὰ, ἥλιγόψυχιὰ σὲ σφίγγει,
ἥλιγόψυχιὰ ποῦ τὸ θυητὸ πολλαῖς φοραῖς πλαχόνει,
καὶ ἀπὸ πράξαις τὸν κρατεῖ λαμπραῖς κ' ἐπαινεμέναις,
σὰν φάντασμα π' ἄλογο ζῷον ἔχοντες, σταματάνει.

Όχι τὰ δεσμὰ γιὰ νὰ λυθῆσ τῆς τόσης σου τρομάρας,
55 πῶς ἡλθού ἐδῶ θὲ νὰ σου εἰπῶ, κι' ὅσα τ' αὐτιά μου ἀκοῦσαν,
τὴν ὥρα ποῦ γιὰ σὲ πολὺ μῶπόνεσε ἡ καρδιά μου.

"Ημουν μ' ἔκειναις ταῖς ψυχαῖς τῶν τόσων πεθαμένων,
ὅποῦ ἡ λύπη κ' ἡ χαρὰ εἴν' ἀπ' αὐταῖς φευγάταις·
καὶ μία Κόρην εὔμορφη, χαριτωμένη Κόρη

60 ἐμίλησε καὶ μ' ἔκρεξε, κ' ἐγὼ τῆς ἀπαντοῦσα,
πῶς στὴν καρδιά μου εὐχάρισαις θὲ νᾶν' ἡ προσαγαῖς τῆς.
Ἐκύτταζε, κ' ἤσαν γλυκὰ γλυκὰ τὰ δυό της μάτια,
κ' ἐλάμπανε περσότερο κι' ὅχ' τ' οὐρανοῦ τ' ἀστέρια,
ἐμīλιε, κι' ἄκουες λάλημα γαλήνης, ἀρμονίας·

65 καὶ μὲ φωνὴν ἀγγελικὴ σ' οὐράνια γλῶσσα μοῦπε·

Ψυχὴ ἀπὸ τὴ Μάντοβα, ψυχὴ χαριτωμένη,
ὅποῦ στὸν κόσμο ἡ φήμη σου ἀκόμ' εἶναι ἀπλωμένη,
κι' ὥστε ὁ ἥλιος χύνει φῶς, κι' ὑπάρχουντε τ' ἀστέρια,
ὅλολαμπρη κι' ὀλόφωτη θὲ ζῆη κ' ἔκεινη ἀκόμη,

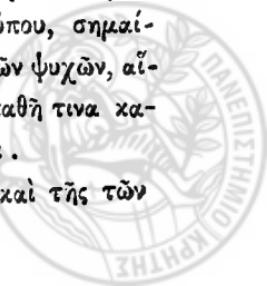
70 τὸ ταῖρί μου τὸ ποθητὸ, τὸ πολυαγαπημένα

στὰ ἔρμα πλάγια τοῦ βουνοῦ μὲ τὰ θεριὰ μαλόνει,

(57 — 58) Διὰ τῶν δύο τούτων στίχων νὰ ἔξηγήσω ἔκρινα
τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως σοσρεσὶ τοῦ πρωτοτύπου, σημαί-
νοντος, κατὰ τινὰς σχολιαστὰς, τὴν κατάστασιν τῶν ψυχῶν, αἴ-
τινες οὔτε σωσμέναι εἶναι οὔτε κολασμέναι, εἰς ἀπαθὴ τινὰ κα-
τάστασιν, ἐν μέσῳ λύπης καὶ χαρᾶς, διατελοῦσαι.

(71) Τὸν ἀπέτρεψανθάπὸ τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τῶν

τὸ πέρασμα τοῦ ἐφράξανε κ' ἐγύριος ἀπὸ τρόμο,
τρέμ' ἡ χαρδιά μου σ' ἄγριαις ἐρυταῖς μήπως· ἔχαθη,
καὶ μὴ δὲν ἥναι πλειά καιρὸς βοήθεια νὰν τοῦ δώκω.

75 Τέτοια πικρὰ μηγύματα στοὺς Οὐρανοὺς ἀκούω,
πικρὰ τέτοια μηγύματα τοὺς φόβους μου γεννᾶνε.
Πρόφθασε τώρα μὲ γλυκὰ χαριτωμένα λόγια,
δῶσέ του χέρι μὴ χαθῇ σ' ἑκειοὺς τοὺς ἔρμους τόπους,
ἡ πικραμένη μου ψυχὴ παρηγοριὰ νὰ λάβῃ.

80 Ἡ Βεατρίκη εἴμ' ἐγὼ κ' ἐγὼ σ' αὐτὸν σὲ στελνω,
ἥλθα δχ τὰ μέρη τῆς χαρᾶς, κ' ἔχει ποθῶ νὰ σρέψω,
ἔρωτας τώρα μοῦ κενεῖ τὸ πόδι καὶ τ' ἀχεῖλι.
Οταν στὸν Πλάστην μας ἐμπρὸς πάλιν ἐγὼ γυρίσω,
γιὰ σὲ θὰ ὑφάνω ἔπαινους, κ' ἐγκώμια θὰ πλέξω.

Θείων μελέτης τὰ ἥην προσβαλόντα αὐτὸν πάθη καὶ αἱ κακίαι.

(73) Περίφοβος εἴμαι μὴν ἔγεινε θῦμα τῶν ἐλαττωμάτων καὶ
τῶν παθῶν.

(80) Ἡ Βεατρίκη εἶμαι ἐγώ· Περὶ τοῦ ποῖον τὸ ὑπαίνιτ-
πομένον πρόσωπον διὰ τοῦ ὄνόματος τῆς Βεατρίκης, εἶναι τῶν
σχολιαστῶν αἱ γνῶμαι διηγημέναι· Οἱ μὲν θέλουν, ὅτι διὰ τοῦ
ὄνόματος ἔννοει τὴν ἐρωμένην τῆς τρυφερωτάτης ἥλικίας του·
ἄλλοι, ὅτι εἰς αὐτὴν ἀλληγορεῖται ἡ οὐράγιος σοφία καὶ θεολο-
γία, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι τόσον ὑπέροχος τῶν λοιπῶν πλασμά-
των, κατὰ τοὺς σ. 87 καὶ 88. Ενδέχεται ὅμως καὶ νὰ ἐσυνδύ-
ασεν ὁ Δάντης τὰς δύο ἔννοιας, παριστῶν τὴν ἐρωμένην του Βε-
ατρίκην ὡς τῆς θείας σοφίας τὸν χαρακτῆρα περιβεβλημένην.

(82) Ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὸν, δηλ.: ἔρωτός μου κινηθεῖσα ἔρχο-
μαι καὶ σοὶ ὁμιλῶ ὑπὲρ αὐτοῦ· ἦ, ὡς ὅργανον τοῦ ἔρωτος τοῦ
Θεοῦ, ὅστις θέλει πάγτας σωθῆται, ἥλθα καὶ σὲ προτρέπω εἰς
βοήθειάν του.

(84) Τοιαύτη ὑπόσχεσις οἱ μὲν ὅτι εἶναι θέλουν παρηγορη-
τικὴ, οἱ δὲ, ὅτι τῷ ὅντι εἶναι ἀρυπόκριτος, καὶ τοῦ Βιργίλιου
ἀξία, ὡς παριστῶντας ἐνταῦθα τὴν ἥθικαὶ φιλοσοφία.

- 85 Τὴν ὡρα ἔσιώπησε, καὶ ἐγὼ τῆς ἀπαντοῦσα·
Χαριτοστόλιστη Εὔμορφιά, καὶ ὅπου γιὰ σὲ μονάχη
τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινο ἔξεχει καὶ εἶναι πρῶτο
ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα πλάσματα ὃποῦ φωτίζει ὁ ἥλιος!
τόσο μοῦ εἶναι εὐχάρισταις ἡ θείαις προσταγαῖς σου,
90 τόσο ποθῶ νὰ ταῖς δεχθῶ, ποῦ ἀργητα θὰ ἥταν
καὶ εὐθὺς καθὼς ταῖς ἀκουσα, μὲ πράξη νὰ σαρκώσω.
Τὰ λόγια μου σὺ ἀκουσεις, καὶ τὸ σκοπό μου νοιώθεις.
Ἄλλα ἔγγρήσου μου καὶ πές, δὲν σὲ πλακόνει φόβος,
ἀπὸ ταῖς χώραις τῆς χαρᾶς, ὃποῦ νὰ στρέψῃς θέλεις,
95 νὰ καταιθαίνῃς νάρχεσαι ἐδῶ στὸν κάτου κόσμο;
Τῆς ἀπορίας σου τὰ δεσμὰ, λυοῦνε δύο λόγια, μοῦπε.
Πῶς καταιθίνω ἀτάραχη ἐδῶ κάτου, θ' ἀκούσῃς.
Οσα κακὸ καρποφοροῦν, ἀς τὰ σιμόνη δ φόβος,
ἀπ' ὅλα τὰλλα μαχρυὰ δ φόβος ἀς πετάῃ.
- 100 Μὲ τέτοια φύση ἐπλάσθηκα ἀπὸ τὴ θεία χάρη,
ποῦ ἀπομένω ἀγνότατη, στὴ δυστυχιά σας μέσα,
οὔτε τὴ δύναμη ἔχουνε ἡ φλόγαις νὰ μ' ἐγγίξουν.
Εἶναι μιὰ Κόρη σπλαγχνικὴ στοὺς Οὐρανοὺς ἐπάνω,
ὅποῦ λυπᾶται καὶ πονεῖ ἔκείνους, ὅσοι πέζουν
- 105 μέσα σὲ τέτοιας δυσκολιαῖς, ὃποῦ τὸ δρόμο φράζουν,
καὶ ὅθεν ἐγὼ τὸ τχῖρι μου σὲ στέλνω νὰ γλυτρώσῃς.
Κάθε σκληρὴν ἀπόφασιν ἔκείνη μαλακόνει.
αὐτὴ θερμὰ πορακαλεῖ καὶ λέγει τῆς Λουκίας·

(87 — 88) Βλ : σημ : (80)

(103) ἴπαινίττεται τὴν θείαν ἐπιείκειαν, κατὰ τὸν Βεντούρην· τὴν πρώτην θείαν χάριν, κατὰ τοὺς περισσοτέρους σχολιαστάς· τὴν ψυχὴν, τὸν λόγον (= τὸ λογικὸν), κατὰ τὸν Βιαγιόλην· τὴν θείαν ἀγαθότητα, κατὰ τὸν Σκολάρην.

(108) Διὰ τῆς Λουκίας ὅλοι συμφωνοῦσιν οἱ ἑρμηνευταὶ,
ὅτι ὑπαινίττεται τὴν θείαν χάριν.

- Σ' ἄγριους τόπους τὸ πιστὸ μοῦ κινδυνεύει· ταῖς,
110 καὶ τώρα τὴ βοήθεια σου, τὸ χέρι σου γυρεύει,
στὴν τόσην ἐσπλαγχνία σου τὸ ταῖρι μου ἀπηθόνω.
Καὶ ή Λουκία, ποῦν ἔχθρὸς μὲ κάθε σκληρὴ πράξη,
στὸν τόπο, πωύφραινόμουνα, ἥλθε καὶ μ' ἀπανταίνει,
ἔκει ποῦ ἐκαθόμουνα μὲ τὴ 'Ραχὴλ ἔκεινη.
115 Δόξα τοῦ Πλάστη ἀληθινὴ, μοῦ λέγει, Βεατρίκη,
ἄραγε πῶς δὲν βοηθῆς ἔκεινον ποῦ σ' ἀγάπη,
καὶ τὴ ζωὴ σου ἐγλύκανε, καὶ γιὰ τὸν ἔρωτά σου
τόσῳ ψῆλα ἐστηκώθηκε δχ τὸ χυδαῖο κύκλο;
δὲν σοῦ ράζουν τὴν καρδιὰ ἡ κλάψης του χ' οἱ θρῆνοι;
120 Χάρο δὲν βλέπεις τὸ σκληρὸ μ' αὐτόνε νὰ παλαιίη,
εἰς τὸ ποτάμι τὸ ἄγριο, ποῦ ἐμπρὸς σὴν τόση ὄρμή του
κάμπιει δὲν ἔχει σύγχριση θύλασσ' ἀγριωμένη;
Στὸν κόσμο τόσο γλίγωρα δὲν ἔδραμε κάνενας,
τὸ κέρδος του γυρεύοντας, καὶ φεύγοντας τὴ βλάβη,
125 καθὼς ἐγὼ σὰν ἄκουσα τὰ λόγια ποῦ σοῦ εἶπα.
κι' ἀφίνω τὰ Οὐράνια, τρέχω σ' ἐσὲ δῶ κάτου,
κρεμῶντας ταῖς ἐλπιδαῖς μου στὰ καρπερά σου λόγια,
ὅποῦ τιμὴ κάνουν σ' ἐσὲ, τιμὴ σ' ὅτους τὸ ἄκοῦνε.
Τὸ λόγο σὰν ἀπόσωσε, τὸ λόγο σὰν ἀπῶπε,
130 σιγὰ τὰ μέτια ἐγύρισεν ἀλλοῦ ξεδαχρυσμένα

---

(114) Ραχὴλ, εὔειδεστάτη θυγάτηρ τοῦ Λαβάνου, καὶ σύ-
ζυγος τοῦ πατριάρχου Ιακώβ.

(118) Τοσοῦτον δὴλ: ἐξηγενίσθη, καὶ ἔγνεν ὑπέροχος ἡ
ψυχὴ αὐτοῦ ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὴν ἔρωτός του, εἴτε ἐκ τοῦ ἔρωτος
πρὸς τὴν Θεολογίαν, ἥτις εἰς τὴν Βεατρίκην αὐτὴν ἀλληγο-
ρεῖται.

(121) Εἶνοει διὰ του ποταμοῦ τὰς ἐπιγείους ὄρέεις καὶ ἡ-
δονὰς, κατὰ τὸ λόγιον ἔκεινο τοῦ Ψαλμωδοῦ· περιέσχον με
ἀδείρες θαυμάτου, καὶ χείμαζόις ἀρομίας ἐξετάραξάν με.

(Ψαλμ. ΙΙ'. Ἑδ. 4.)

γιὰ νὰ κινήσω γλίγωρα καὶ νὰ σοῦ δώκω χέρε.

Κ' ἦλθα σ' ἐσὲ κ' ἔκτέλεσα πιστὰ τὸ θέλημα τῆς,
κι' ἀπὸ τοῦ ἄγριου Θεριοῦ σ' ἐγλύτρωσα τὸ στόμα,
ποῦ ν' ἀναιδῆς δὲν σ' ἄφησεν εἰς τὸ βουνὸ τ' ὥραιο.

135 Πῶς ζέχεις τώρα κι' ἀπορεῖς, καὶ διασκορπᾶς τὸ νοῦ σου;
γιατὶ τὴ δόλια σου καρδιὰ τέσιοις πλακόνει φόβος;
γιατὶ δὲν κάνεις ἀνδρεία, θάρρος γιατὶ δὲν παίρονεις,
ἀφοῦ τρεῖς Κόραις τ' Οὐρανοῦ, χαριτωμέναις Κόραις,
τόσο γιὰ σὲ πολὺ πονοῦν, καὶ τόσο σ' ἀγαποῦνε,

140 ἀφοῦ ἀμέτρητ' ἀγαθὰ τὰ λόγια μου σοῦ τάζουν;
Εἶδες ποτὲ τὰ λούλουδα, ποῦ κρύο ἀεράκι
τῆς νύκτας τὰ κρατεῖ γυρτὰ, καὶ τὰ κρατεῖ κλεισμένα,
καὶ σὰν τοὺς χύσ' ἡ αὐγὴ δροσιά, κ' ἥλιος ξανθὸ τὰ δείξῃ,
εὐθὺς ἀναφυλλιάζουνε στὴν αὔρα τῆς αὐγούλας,

145 κι' ὄλόδροσα κι' ὄλόχαρα ταῖς εὐώδιαις των χύνουν;
ώσαν τὰ λούλουδα ἡ καρδιὰ κ' ἐμέν' ἀναφυλλιάζει,
κι' δγκόνουνε τὰ στήθια μου ἡ δύναμη κ' ἡ τόλμη,
κι' δλος ἀνδρεία καὶ ψυχὴ σηκόνω τὴ φωνή μου.
Ὦ πόσον ἥταν σπλαγχνικὴ ποῦ μῶστειλε βοήθεια,

150 καὶ σὺ γλυκὸς καὶ τρυφερὸς, ὅποι τὰ λόγια ἔκείνης,
τόσο γοργὰ ἐσυνάκουσες, καὶ τάντυσες μὲ πράξη.
Μὲ τὰ χαριτωμένα σου τὰ λόγια τόσο ζῆλο
μῶχυσες μέσα στὴν καρδιὰ, τὸ δρόμο ν' ἀκλούθισω,
πώγύρισχ στὴν πρώτη μου ἀπόφαση τρεχάτος.

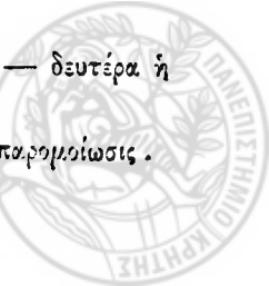
155 Πήγαιν' ἐμπρὸς· εἴμασθε δυὸ, κ' ἡ θέλησή μας μία.

(133) Ἀπὸ τὴν, τὸ τελευταῖν, προσθαλεῖσαν τὸν Δάντην
λύκαιναν, είκονίζουσαν τὴν φυλαργυρίαν.

(138) Πρώτη ἡ Βεατρίκη = ἡ θεία σοφία — δευτέρα ἡ
θεία ἐπιείκεια, καὶ ἡ θεία χάρις τρίτη.

(141) Εὔστοχος, καλλίστη καὶ χαριεστάτη παρομοίωσις.

(154) Νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν εἰς "Ἄδου κάθοδον.

σὺ Οδηγὸς, σὺ Κύριος, ἐσὺ καὶ Δάσκαλός μου.

Ἐμīλησα, κ' ἐσιώπησα. ἔχειὸς τότε κινάει,
κ' ἐμβῆκα μέσ' στὸ σκοτεινὸν κι' ἀραχνιασμένο δρόμο.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΑΣΜΑΤΟΣ

ΑΣΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ο Βιργίλιος καὶ ὁ Δάρτης φθάρουσιν εἰς τὰς πύλας τοῦ
Ἄδου, καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπερθυρίου φθερὰν ἀραιτιώσκουσιν ἐπι-
γραφήν· εἰσέρχονται, καὶ κολαζομένας ἐκεῖ εὑρίσκουσι τὰς
δυστυχεῖς ψυχὰς τῶν ὀκτηρῶν, οἵτιες ποτὲ ζῶντες δὲν ὑπῆρ-
ξαν. Φθάρουσιν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ἀχέροντος, καὶ ἐπὶ τοῦ
πλοιαρίου τον βλέποντο τὸν Χάρωνα διαπορθμεύοντα εἰς
τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τὰς ψυχάς. Οἱ Δάρτης, ὑπὸ ἀστρα-
πῆς ὑπερλάμψον καταβαγμούμενος, εἰς λήθαργον βιβλίζεται
βαθὺν.

Γ'.

Ἄπο μὲ πᾶντες τοῦ καιῆμοῦ ταῖς μαύραις κ' ἔρημαις χώραις,
ἄπο μὲ πᾶντες σ' ἀσωσταῖς τῷρ 'πεθαμέρων θλίψαις,
ἄπο μὲ πᾶντες σ' ἄμετραις γυναικῶν κριματισμέναις,
στῆς ἔρημαις, στῆς σκοτεινιᾶς, στῆς ἀπορπιᾶς τὸν κόσμον.

5 Δικαιοσύνη ἐκίνησε τοῦ Πλάστη μου τὸ χέρι,

(1) ίδού, λέγει ὁ γάλλος Ἀρτώδιος, τὸ ὥρατον τοῦτο χωρίον
τῆς ποιήσεως, μὲ πόσην θευμασίαν βαθμολογίαν ὡχονομημένον,
καὶ ἅμα τοσοῦτον ἀκριδῶς μὲ τὴν θεολογίαν συνάδον! Οἱ δάντης
ὑπεμφαίνει ἐνταῦθα τῆς Θεότητος τὰς τρεῖς ὑποστάσεις, ἢτοι
τὴν Αὐταγμένην (= τὸν Πατέρα), — τὴν Σοφίαν (= τὸν Γίον)
καὶ τὴν Ἀγάπην (= τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον). Οὕτω δὲ ποιῶν ὁ
δάντης συμφωνεῖ μὲ τὴν θρησκείαν, ἅμα δὲ καὶ μὲ τὴν λο-
γικήν.

Οἱ Γάλλοι μεταφραστὴς Δεσχιάμπης, ἀγνοοῦμεν τί παθῶν,
κατ' οὐδένα δὲν ἀνέχεται τρόπον, τὸν δάντην συγκαλύπτοντα
δι' ἀλληγοριῶν τὰς ίδιας αὐτοῦ ἐννοίας, ἀλλὰ τοῦ ἀφαιρεῖ τὸ
προσωπεῖον, καὶ παριστῶν αὐτὰς γυμνὰς, θέλγητρα ἵσως νέα
εἰς τὴν γυμνότητα αὐτῶν ἀνακαλύπτει. Οὕτω μετέφρασεν ὡς
ἔξῆς.

Or le Père et le Fils, et l' Esprit sou-
[verain,

Font, depuis le chaos, tourner mes gonds d' airain.
Ολας δὲ ἡφάνισεν ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ πρωτοτύπου καὶ τὴν
Ἄγιαν Τριάδα καὶ τὴν χάριν τῆς ἐκφράσεως, θυσιάσφες αὐτὰ εἰς
τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, ὁ ἔτερος γάλλος Κιβαρόλης ἐν τοῖς ἐπο-
μένοις.

La main qui fit les cieux posa mes fon-
[dement

μὲν ἔκαμπτη θεία Δέραμη ὡς τὸ μηδὲν σιδὸν χάσσα,
καὶ οὐ Σοφία ηὔψηλη, καὶ οὐ Ἔρωτας οὐ πρῶτος.

Ἐγὼ προτοῦ πλαστούργηθώ, δὲν ἥτο τὰ λόγια κτίσμα,
παρὰ αἰώνια κτίσματα, καὶ ἐγώ αἰώνιο μέρος.

- 10 ὃ σεῖς, ποῦ μέσα ἐμβαίρετε, πᾶσαν ἐλπίδα ἀφήστε.
Τοῦτα τὰ λόγια μὲν βασῆ μαύρη, σκοτεινιασμένη,
εἰς μιᾶς πύλης θεωρῶ τὸ ἀνωφλεῖ χαραγμένα.
τὸ Δάσκαλό μου ἐρωτῶ. Τὸ νόημά τους ποῖο;
Τοὺς φόδους, λέει, τοὺς δισταγμούς ἔδω ν' ἀφήσῃς
[πρέπει,

- 15 στὰ βαθή τῆς χαρδίχς σου πᾶσα δειλία πνίξε..
Στὸν τόπον, ὅπου σάρταξα, εἴμασθε πλειὰ φθισμένοι.
Θὰ ἴδης ἀμέτρηταις ψυχαῖς σταῖς θλίψαις βιθισμέναις,
καὶ οὐ τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσωπο γιὰ πάντα ὠρφανεμέναις.

J' ai de l' homme et du jour précédent la maissance ;
et je dure au-delà des temps.

Entre, qui que tu sois, et laisse l' esperance.

Ἴδων τί λέγετε οὐ Σατανάνδος περὶ τῶν ἀντισοίχων τοῦ πρωτοτύπου σίχων. Toute oreille sera frappée de la cadence monotonie de ces rimes redoublées, où semble retentir et expirer cet éternel cri de douleur qui remonte du fond de l' abîme. Dans les trois PER ME SE VA, on croit entendre le glosas de l' agonie du chrétien. Le LASCIATE OGNI SPERANZA est comparable au plus grand trait de l' enfer de Virgile.

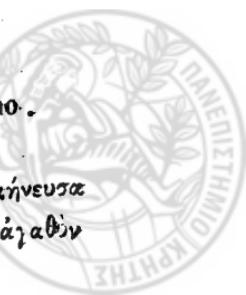
(9) Διὰ τοῦ αἰώνεα κτίσματα ἐνοεῖ τοὺς ἀγγέλους, τὴν ἀνθρώπινον ψυχὴν.

(14—15) Κατὰ τὸν στίχον τοῦ Βρυγελίου

Nunc arimis opus, Aenea, nunc pectore firmo.

(Att. 5.)

(18) Διὰ τῆς πλοκῆς, τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσωπο, ἡρμήνευσε τὸ τοῦ πρωτοτύπου il hen dell' intelletto, διότι τὸ ἀλαζήν

Τὸ λόγον σὰν ἀπόσωσε, τὸ χέρι εὐθὺς μοῦ πιάνει,
20 καὶ μὲν χαμόγελο γλυκὸν, πώχάρηχ' ἡ καρδιά μου,
μὲν ἐμβάζει στὰ μυστήρια τὸ ἀραχνειασμένου κόσμου.
Κλάψαις ἔκει καὶ στεναγμοὶ, καὶ μαῦρα μυρολόγια
ἀντιλαλούσανε φρίκτα σ' ἔκεινον τὸν ἀέρα.
κ' εὐθὺς σὰν τὸ πρωτάκουσα, μὲν πιάνει χτυποκάρδι.
25 Γλώσσαις πολλαῖς, βοαις φρίκταις, σκληρῆς λαχτάρας
[βόγχος,
τραχεῖα ὥργισμένα σκούσματα, μουγκρίσματα τῆς φρίκης,
χραυγαῖς βραχναῖς καὶ ξεσχισταῖς, κρότος χεριῶν καὶ
[βρόντας,
ἀλαλιγμὸν ἐσκορπούσανε, ποῦ πάντα ρόβολάει
σ' ἔχην τὴν μαύρη κι' ἄβαφη ἀπὸ καιρὸν ἀτμοσφαιρα,

τῆς διανοίας, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, εἶναι ἡ τελεία μακαριότης.
αὕτη δὲ αὐτὸς εἶναι ὁ Θεός.

(25) Τοὺς ἐχφραστικοὺς καὶ παραστατικοὺς τούτους τοῦ
πρωτοτύπου στίχους ἐμιμήθη ὁ Τάσσος εἰς τὴν ἀπηλευθερωμένην
ἱερουσαλήμ ὡς ἔξης.

chiama gli abitator dell' ombre eterne
il rauco suon della tartarea tromba :
treman le spaziose atre caverne ,
e l' aeg cieco a quel rumor rimborba ;

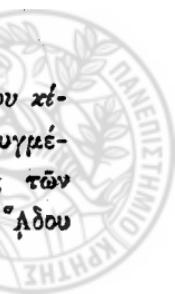
χ. τ. λ. ('Ωδὴ Δ'. Όχτας : 4.)

Εἰς τοὺς στίχους τούτους εὔστοχος καὶ σκότιμος παρατηρεῖται
ἐκλογὴ σκληροπροφέρτων, περιβομβούντων καὶ χροταλιώντων
λέξεων.

(29) ὁ στίχος τοῦ πρωτοτύπου εἶναι :

in quell' aria senza tempo tinta .

Η ἐχφρασίς αὗται δηλοῖ, κατὰ τὸν Τορέλλην, χωρὶς ἡλίου κτε-
νησιν, χωρὶς διαδοχὴν φωτὸς καὶ σκότους. Μᾶλλον ἀνεπτυγμέ-
νως ἔξετύλιξε, νορμίζομεν, τὴν ἔννοιαν ὃ καθ' ἡμᾶς φίλος τῶν
Μουσῶν Π. Πανᾶς, ὅστις τινὰ τῶν πρώτων ἀσμάτων τοῦ "Ἄδου

30 σὰν κονιορτοῦ τὸ σύγνεφο, π’ ἀνεμοῦάλη ἀρπάζει
ἀπὸ τὴ γῆς, καὶ φουσκωτὸ ἀνάερα παρατρέχει.

Τότες ἐγὼ, εἰς πέλαγος ἀγνοίας βυθισμένος,
τί εἶναι, Δάσκαλε, ῥινῶ, τὰ πράγματα ποῦ ἀκούω;
τί πλῆθος εἶναι, ποῦ κρατοῦν ἡ θλίψαις σκλαβωμένο;
35 Καὶ, μοῦπε· Τέτοια, βάσανα περνᾶνε καὶ ὑποφέρουν
δῆλαις ἡ ἄθλιαις ψυχαῖς ἔκείνων, πώπεράταν
τὴ σκοτεινή των τῇ ζωῇ, χωρὶς νὰ τούς ἀλουθήσῃ
κατηγορὰ ἡ ἔπαινος εἰς τὸν ἐπάνου κόσμο.

Τέτοιαις ψυχαῖς εύρικονται σμικταῖς μὲ τοὺς Ἀγγέλους,
40 ποῦ στὸν Θεὸν οὔτε πιστοὶ οὔτ’ ἀποστάται ἥσαν,
παρὰ ἐμεῖναν χωριστοὶ; καὶ ἐστάθησαν μονάχοι.
Ο Οὐρανὸς τοὺς ἐδιωξε, νὰ μὴν τὸν ἀσχημίζουν,
ἀλλ’ οὔτε καὶ τῆς κόλασης τοὺς δέχονται τὰ βίθη,

ιταλιστὶ ἐν χειρογράφῳ ἔχει σχολιάσει δὶ’ ἴδιων σημειώσεων, τῶν
ὅποιων πρωτότυποι τινὲς εἶναι καὶ εὐφυεῖς — ἐξηγεῖ δὲ τὸ *semp-*
za tempo tinta, οὕτω· *ἄρεν ποικιλίας ὠρῶν εἴριαν τοῦ*.

(38) Ἔννοεῖ τοὺς ἐγωῖστας, οἵτινες ἀδιάφοροι καὶ ἀνάλγητοι
εἰς τῶν ὁμοίων αὐτῶν τὰς δυστυχίας καὶ εύτυχίας, ἀσημοὶ διήνυ-
σαν καὶ ἀφανεῖς τὸν βίον, οὐδὲν οὔτε καλὸν οὔτε κακὸν πράξαν-
τες, διὰ τὸ ὅποιον φήμην καλὴν ἢ κακὴν ν’ ἀφήσωσιν εἰς τὸν
κόσμον μετὰ θάνατον.

(39) Περὶ χορείας τοιούτων ἀγγέλων φαίνεται, ὅτι ὅμιλε^τ
ὡς ἐξῆς Κλήμης ὁ Στρωματεὺς· « Οἶδε γάρ (ὁ Θεὸς) καὶ τῶν
ἀγγέλων τετράς ὑπὸ φάθυμιας ὀλισθήσαστας αὖθις χαμαὶ, μη-
δέπω τέλεος εἰς τὴν μιαν ἐκείνην ἔξει, ἐκ τῆς διπλόης ἐπι-
τημέτερης, ἐκθλίψαστας ἑαυτούς. » (Σρῷμ. Ζ'. 308—28.)

Κατά τινας, διὰ τῶν στίχων τούτων θέλει νὰ καταχρίνῃ ὁ ποι-
ητὴς ἐκείνους, οἵτινες ἐν καιρῷ φατριασμοῦ, ἐξ ἀνανδρίας οὐδὲν
λαμβάνουσι μέρος εἰς τὰ πράγματα.

νὰ μὴν τὸ πάρουν καύχηση κάμμια οἱ κολασμένοι.

45 Τὸ λόγο ὃσὰν ἀπόσωσε, καὶ πάλι τὸν ᾧωτάω.

Σὸν τί πικρὰ μαρτύρια ἔκείνους τουραγνᾶνε,

καὶ ἔτσι βαρειὰ μοιρολογοῦν, καὶ ἐλεεινὰ φωνάζουν;

Τὸ λόγο μου ἀφιγχράστηκε, καὶ πρόθυμος ἀπλογιέται.

Ἐκεῖαις ταῖς ἀθλιαις ψυχαῖς ἐλπίδα δὲν γλυκαίνει,

50 πῶς θᾶλθη μέρα ο Θένατος ταῖς θλίψιξ νὰ τοὺς πάψῃ.

καὶ ἡ σκοτεινή των ἡ ζωὴ τόσο βαρειὰ τοὺς εἶναι,

ποῦ σ' ὅποιο ἄλλο ρίζικὸ φχαριστημένοι θᾶταν.

Φήμη κάμμια ὄπισω τοὺς στὸν κόσμο δὲν ἀφίνουν.

εῖναι ψυχαῖς ἀψήφισταις καὶ κατηφρονεμέναις

55 στὴν Εὔσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ καὶ στὴ Δικαιοσύνη.

σὲ τέτοιαις ἀθλιαις ψυχαῖς μὴ χάνουμε τὰ λόγια,

ρίχνε ταῖς μιὰ ματιὰ λοξὰ, γοργὰ παράτρεχέ ταῖς.

Τότες ἐκύτταξα ὑηλὰ, καὶ βλέπω μιὰ σημαία

νὰ τρέχῃ καὶ νὰ στρέφεται μ' ὄρμὴ πολλὴ καὶ βίᾳ,

60 καὶ ἦταν τόση τῆς ἡ ὄρμὴ, π' ἀνάξια μώφανη

νὰ στραματήσῃ μιὰ στιγμὴ, ἀνάπαψη νὰ πάρῃ.

καὶ ὄπισθε τῆς ἔσερνε ἀμετρὸ ψυχολόϊ,

όποῦ ποτὲ δὲν ἦθελε πιστέψω, πῶς ο Χάρος

τόσαις ψυχαῖς ἐθέρισε μὲ τὸ σκληρὸ δρεπάνι.

65 Καὶ κάποιους ὃσὰν ἐγνώρισκ, τότες θωρῶ καὶ βλέπω

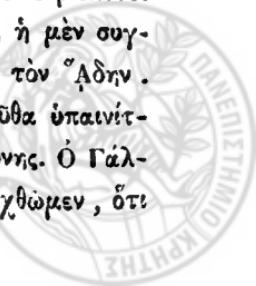
ἐκεῖνον, ὅποῦ ἔκαμε μιὰν ἄρνησι μεγάλη,

(49 — 50) Ή αὐτὴ ἐκφράζεται ἔννοια διὰ τῶν στίχων τούτων ὡς καὶ διὰ τῶν 130 καὶ 131 τοῦ Α'. ἀσματος.

(54 — 55) Ή Εὔσπλαγχνία καὶ ἡ Δικαιοσύνη δὲν εὑρίσκουσι τίποτε εἰς αὐτοὺς εἰς τὸ ὅποιον ἐμφανεῖς νὰ γίνωσιν, ἡ μὲν συγχωροῦσα, διὰ τὸν Παράδεισον, ἡ δὲ τιμωροῦσα, διὰ τὸν Ἀδην.

(66) Κατὰ τοὺς περισσοτέρους σχολιαστὰς ἐνταῦθα ὑπαινίτεται Σελεστῖνον τὸν Ε. ὅστις παρητήθη τῆς παπωσύνης. Ο Γάλλος Αρτώδιος λέγει, ὅτι ἀπλούστερον εἶγιαι νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι

ἀπὸ τὴν δεῖλια τὴν πολλήν. — Τότες ὁ νοῦς μου νοιώθει, ὅπως ἔχεινοι ἥτανε οἱ μοχθηροὶ ἔχεινοι, ποῦσαν σὸν Πλάστην μισθητοὶ καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς του ἀκόμα, 70 ποῦ ὅταν ἔζουσαν, ζωντανοὶ πῶς εἶναι δὲν ἐδείξαν.

Σφῆκες καὶ μυίγαις ἄγριαις σκληρὰ τοὺς ἔχεντοῦσαν, καὶ τοὺς ἑβασανίζανε, καὶ τοὺς ἀτουραγνοῦσαν.

Ἐτρέχαν ὁχ τὸ πρόσωπο τὰ αἷματα σμιμένα μὲν δάκρυα, καὶ ἐτάζανε ώς κάτω στὰ ποδάρια,

75 καὶ μέσ' στὸ αἷμα σχαντερὰ ἔβόσχανε σκουλήκια.

Καὶ πάλι ἐματακύτταξα, καὶ βλέπω ψυχολόῃ, ποῦ σὲ μιὰν ὅχθη ποταμῷοῦ μεγάλου μωρμηγχιάζει.

Καὶ τότες λέω · Δάσκαλε ν' ἀκούσω ἐπιθυμοῦσα ποιαῖς εἶναι ἔκείναις ἡ σκιαῖς, ποιὸς νόμος ταῖς ζενεύει,

80 καὶ βιάζονται νὰ διαπερνοῦν ἔκεινο τὸ ποτάμι; ταῖς βλέπω π' ἀναδεύονται, στὸ φῶς τὸ θελωμένο.

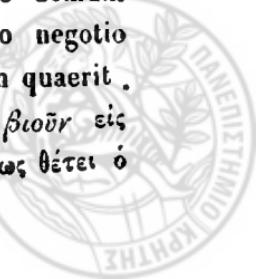
Κ' ἔκεινος μ' ἀποχρίθηκε · Σὺ ὅλα θὰ τ' ἀκούσῃς,

ὅ τὴν μεγάλην ἀργησιν ἀρνηθεὶς εἶναι Φλωρεντινός τις ἄγνωστος, οίον Γουέλφος τις λευκὸς, ὃστις παρώξυνε τοῦ Δάντου τὴν ὄργην, ἀρνούμενος νὰ γένη ἀρχιστράτηγος τῶν Φλωρεντινῶν, δυνάμενος οὕτω νὰ τοὺς σώσῃ ἐκ τῆς ἀναρχίας.

(69) Μισητοὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν ἐχθρὸν του διάβολον, εἰς τὸν μὲν ως μὴ ἀγαθὰ πράξαντες, εἰς τὸν δὲ ως μὴ πονηρὰ ἐργασάμενοι.

(70) Ός ὄντις ζῶντας ὑπολαμβάνει ὁ ποιητὴς τοὺς ἀξιογνημόνευτον· τι ἔργον πράσσοντες, ώς νεκροὺς δὲ τοὺς ὁμοίους μὲ δένδρα ἄκαρπα καὶ ὄντις βίοις ἀβίωτοι διάγοντας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σαλλούστιος λέγει · Verum enim vero is demum mihi vivere atque frui anima videtur, qui, aliquo negotio intentus, praelati facinoris aut artis bonae famam quaerit. (Συνεργ. Κατιλ. Β'.). — Τὸ ὄντως ζῆν τοῦτο καὶ βιοῦν εἰς τὴν παιδείαν καὶ τὴν μάθησιν καὶ τὴν σοφίαν, ιδιαιτέρως θέτει ὁ Σενίκας λέγων · Vita sine litteris mors est.

χ' ἡ ἀπορία σου θὰ λυθῇ, σὰν πᾶμε καὶ σταθοῦμε,
στὴν ὅχθη τοῦ Ἀχέροντα τὴν σκοτεινὴν καὶ μαύρην·
85 Τὸν ἄκουσα, χ' ἐντροπαλὰ τὰ μάτια χαμηλόνω,
μήν τύχῃ καὶ τὰ λόγια μου βάρος ἔκείνου γίνουν.
Δὲν ἄναιξα τὸ ἀχεῖλό μου μιὰ λέξη νὰ προφέρω,
ὅσο πώφθάσαιμε κ' οἱ δυὸ στὸ ἔργμα ποτάμι.
Καὶ νὰ πῶρχετ' ἐπάνω μας, στὸ πέρακα του ἐπάνω,
90 γέρος σὲ γένεια κάτασπρα καὶ σὲ μαλλιὰ χωσμένος,
φωνάζοντας· Ἀγλοιὰ σ' ἐσδεῖς, ψυχαῖς κριματισμέναις·
μήν μήν ἐλπίδα σᾶς πλενᾷ πῶς Οὐρανὸς θὰ ἴδῃτε·
στὴν ὅχθη τὴν ἀντικρυνὴν νὰ σᾶς περάσω ἐδῶμεν,
στὸ σκότος τὸ ἔξωτερο, σαῖς φλόγαις καὶ στοὺς πάγοις.
95 Καὶ σὺ ποῦ στέκεσαι σιμά, ψυχὴ ποῦ ζῆς ἀκόμα,
ψύγε ἀπ' αὐτοὺς, χ' εἶναι νεκροὶ, χ' εἶν' ὅλοι πεθαμένοι.
Καὶ βλέποντας πῶς δὲν κινῶ τὸ πόδι, τέτοια κράζει·
Ἄπ' ἄλλο δρόμον ὅχι ἀπ' ἑδῶ ἀντίκρυ θὰ περάσῃς.

(84) Οἱ Ἀχέρων εἰναι ὁ ποταμὸς τῆς ὁδύρης, διὰ τοῦ ὁποίου
ἐπίστευον οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ὅτι ἐπέρων εἰς τὸν Ἀδην αἱ ψυχαί.
Τὸν Ἀχέροντα δὲ καὶ τὸν Χάρωνα μὲ τὸ πορθμεῖόν του (ς. 89 ·)
καὶ τὴν λίμνην ἡ τὸ ἔλος (ς. 103) ἐδάνεισεν ἡ προγονικὴ μυ-
θολογία. Ή ἐλαττωματικὴ μὲν ἔσω, ἀλλὰ χαρίεσσα Θεότης αὕτη,
προσὲν τῆς ζωηρᾶς καὶ ποικίλης τῶν Ἑλλήνων φαντασίας, ἡ κα-
τοικίζουσα μὲ Νύμφας μὲν τὰ δάση, τὴν δὲ θάλασσαν μὲ Νηροίδας,
ἡ προσωπικούσα καὶ θεωπικούσα τὰ φαινόμενα καὶ τὰς ἀπο-
κρύφους δυνάμεις τῆς φύσεως, καὶ τὰ πάθη τοῦ ἀνθρώπου, αὗτη
προσφέρει καὶ εἰς τὸν Δάντην τοὺς πολυτίμους αὐτῆς θησαυροὺς,
τοὺς μύθους της, ἐντὸς τῶν ὁποίων, ὡς εἰς κέλυφος, κλείονται
πυρήνες παραμεμορφωμένων ἀληθείῶν πατροπαραδότων, αἵτινες
ἀναφέρονται εἰς πᾶν ὅτι σπουδαῖν ἡ ἀνθρώπινη φύσις ἔχει. —
Διὰ τῶν περικαλλῶν δὲ τῆς μυθολογίας περιθελῶν περιενδύει ὁ
Δάντης τὰς λαμπρὰς ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ.

μὲς ξύλο πλέον ἐλαχρὸ τὸ κῦμα θὲ νὰ σγίσῃς.

100 Κὶ ὁ ὁδηγός μου· Χάροντα, τὰ λόγια σου μὴ γάνης,
εἰν' Ἐκεινοῦ τὸ θέλημα, ποῦ δὲ θέλει κάνει.

Κ' ἐσιώπητε, κ' ἐτάθησαν τὰ γένεια του πώσειόνταν,
καθὼς ἐμίλι' ὁ ἄχαρος τῆς λίμνης ὁ περάτης,
ποῦ γύρους εἶχε πύριγους ὄλογχυρα στὰ μάτια.

105 Κ' ἐκειαῖς ἡ ὄλογυμαίς ψυχαῖς, η βαρεμέναις κ' ἔρμαῖς,
τὴν ὄψη τους ἀλλάζειν, κ' ἐτρέζανε τὰ ὄσντα,
καθὼς τὰ λόγια τ' ἄπονα ἀκοῦαν τοῦ περάτη.

Ἐβλασφημοῦσαν τὸν Θεόν, κ' ἐκειοὺς ποῦ τοὺς γεννοῦσαν,
τὴν πλάστη τὴν ἀνθρώπινη φρικτὰ ἐβλασφημοῦσαν,

110 τὸ σπόρο ποῦ τοὺς ἔσπερνε, τὴν ὥρα πώγεννιῶνταν.

"Επειτα ὅλαις ἡ ψυχαῖς μαζὴ ἐπυκνονόνταν,
κ' ἐλεεινὰ ἐθρηνούσανε στὸ ἔρμο περιγιάλε,
ποῦ καρτερεῖ κάθε θυητὸ ποῦ Πλάστη δὲν φοβᾶται.

Ο Χάρος μαῦρος δαιμονίς, μὲ μάτια σὰν ἀνθράκια,

115 ἔνα ταῖς κάνει νόημα, κ' ἐκείναις ὅλαις θάζουν,

---

(99) Απ' ἄλλο δρόμο κτλ. ἐννοεῖ ἀλληγορικῶς δι' ἄλλων τρόπουν, δι' ἄλλης αὐτοιῆμεως.

(101) Ἐδανείσθημεν τὴν ἔκφρασιν παρὰ τοῦ κύκνου τῆς Ζακύνθου Σολομοῦ.

Ἐκειὸς ποῦ δὲ θέλει κάρε.

(Δάμπρος).

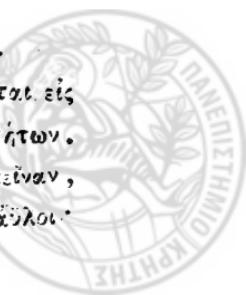
(104) Ο Μίσιδος λέγει περὶ τοῦ Τυφῶνος

— ἐκ δὲ εἰ ὄσσων

θεοπτεούσηκε κεγαλήσουν ἵπ' ὄγρέων πέρι ἀμάρισσε.

(Θεογον. τ. 826 – 827.).

(103) Σημειωτέον ἐξάπ' ξ ὅτι οἱ ψυχαὶ φανερούνται εἰς τὸν Δάντιν μὲ δῆλα τὰ φανόμενα τῶν ἀνθρώπινων ἴδιατάτων. Ἀλλάσσονται γενιὰ, τοὺς ὄδόντας τρίζουν, ὑποφέρουσι πενναν, πάχυτασι εἰς τὰ μέλη, ὃν καὶ οὐδεὶς ἀσώματοι καὶ ἄσθοι.

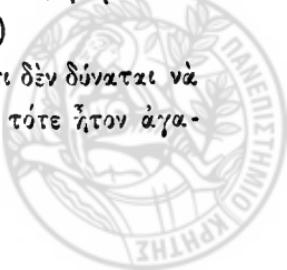

- μὲ τὸ καυπὶς δίνει κτεπάκ, καὶ ὅλαις ἡτοχεῖσιν.
Κ' εἶδες τὸ κρύο γινόπωρο ποῦ πέρτουνε τὰ φύλλα,
τῶν καξοπίσω τ' ἀλλουνοῦ, ὡς ποῦ τοῦ δένδρου οἱ κλῶνοι
δώτουν στὸ γῷα τ' ἄχαρο τὴν πράτινη σολήνης;
120 παρόμοια καὶ τοῦ Ἀδάμ τὸ σπέρμα τὸ ἀγρεῖο,
ἀράδα πέφτουν ἡ ψυχαῖς ἀπὸ τὴν ὅχθη ἔκεινη,
μὲ Χάρου νόημα, σὸν πουλιὰ, ποῦ κυνηγὸς τὰ κράζει.
Ἐτσι στὸ πέραμα περνοῦν τὸ ἀρχηγιασμένο κῦμα,
Καὶ πρὸν στὴν ὅχθη φθίσουνε τοῦ ποταμοῦ τὴν ἄληγ,
125 τὴν πρώτη κι' ἀλλοὶ σύγνεφο ψυχῶν καταπλακόνει.
Κι' ὁ ἀγαθός μου Δάσκαλος τότες μοῦ λέει· Πειδί μου,
ὅσοι ἀποθαίνουν κ' ἔρχονται ὅχ τὸν ἐπάνου κόσμον,
κ' εἶναι στὸν Πλάστη μισητοὶ καὶ κατηρρονεμένοι,
ὅλοι ὁλοῦθεν ἔργονται σὲ τούτονε τὸν τόπο,
130 καὶ διάζονται νὰ διαπεργοῦν ποῦ Χάρου τὸ ποτάμι·
νὰ τὸ περνοῦν τοὺς ἀπωθεῖ γοργὰ ἡ Θεία Δίκη,
κι' ἀλλαζει ὁ πρῶτος φόβος των, καὶ γένεται ὅλος πόθος.
Ἐδῶθεν δὲν περνᾷ ποτὲ καλὴ ψυχὴ κάμμια·
καὶ ἀν ὁ Χάρος ὁ σκληρὸς; τώρα μ' ἐτὲ μαλόνη,
135 τὸ δίκηρο πρέπει νάνοιωσες ποῦ τοῦ κινεῖ τὴ γλῶττα.
Τὸ λόγο σὰν ἀπόσωσε, τὸ σκοτεινὸ λαγκάδι
σεισμὸ κάνει μὲ τάρκη, καὶ τιναχτὸς τρομάζω,

---

(117) Οἱ Ὀμηροὶ μεταχειρίζεται τὴν παρομοίωσιν τῶν πι-
πτόντων ἀπὸ τὰ δένδρα φύλλων κατὰ τὸ φθινόπωρον, καὶ ἀναφυ-
ομένων τὸ ἔαρ, διὰ νὰ εἰκονίσῃ τὴν διαδοχὴν τῆς φθιρᾶς καὶ
τῆς γενέσεως τῶν θυητῶν. (Ιλ. Ζ'. Τ. 146.)

(135) Κραυγάζει δηλ.: καὶ μαίνεται, καθότι δὲν δύναται νὰ
σὲ συμπαραλάβῃ μὲ τοὺς ἄλλους. Οἱ δάντης τότε ἥτον ἀγα-
θὸς, ὡς ἐπανελθὼν εἰς τὴν εὐθείαν ὄδόν.

καὶ ἀκόμη τέτοια ἐνθύμηση μὲν ἰδεῖσθαι κρύο μὲν βρέχει·
καὶ γῇ ἔκειν· ἡ σκοτεινὴ καὶ ἡ δακρυοθρεψμένη.

140 σηκόνει ἀέρα δυνατὸν, καὶ ὁμοῦ μὲν τὸν ἀέρα
ἀνάλαμψε μιὰν ἀστραπὴν, καὶ εἶχε τὸ αἷμα χρῶμα;
καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ ἀστραπὴ ταῖς αἰσθησαῖς μοῦ σύνουν,
καὶ κάτου πέφτω σὰν χορμὶ βαρὺ βαρὺ δὲ τὸ ὑπνον.

---

(138) Άξιον ἔχρινα κατὰ λέξιν νὰ μεταφράσω τὸν πρωτό-
τυπον στίχον τούτον·

la mente di sudore ancor mi bagna.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΙΠΟΥ ΑΣΜΑΤΟΣ.

ΑΣΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ἐξυπνισθεὶς ὑπὸ θροτῆς, καὶ ἐγερθεὶς, ἐξακολούθει τὴν πορείαν μὲν τὸν ὄδηγόν του, καὶ καταβαίνει εἰς τὸ Προαύλιον, (Limbo) τὸ δποῖον εἶραι δὲ πρῶτος τοῦ Ἀδον κύκλος. Ἐκεῖ εὑρίσκει τὰς ψυχὰς τῶν ὅσοι, ἀν καὶ κατὰ τὸν ὄρθρον λόγον καὶ ἐφαρέτως ἔζησαν, ἐπειδὴ δμως εἰς τὸ βάπτισμα δὲν ἀρεγερήθησαν, εἶραι ἀπὸ τὸν Παράδεισον ἀποχεκλεισμένοι. Καταβαίνει ἀκολούθως εἰς τὸν κύκλον τὸν δεύτερον.

Δ'.

Βροντὴ βροτεία μ' ἀντίσκοψε τὸν ὑπό πώκομφόμουν,
καὶ τιναγμὸν κ' ἔξαφνισμα ἐπῆρε τὸ κορμί μου,
σὰν ἄνθρωπος, ποῦ τὸν κινοῦν μὲν θιὲν γιὰ νὰ ξυπνήσῃ·
κι' ὀλόρθιος ἐσηκώθηκα, καὶ γύρω μου κυττάζω,
ὅ τὸν τόπῳ πωρίσκόμενον νὰ ἴδω καὶ νὰ γνωρίσω.

Καὶ βλέπω πῶς εύρισκομαι στῆς ἀδυσσος τὰ χεῖλια,
ποῦναι γεμάτη καύματος καὶ φορτωμένη θλίψαις,
κι' ἀντιλαλοῦνε κλάυματα ποῦ μετρημούς δὲν ἔχουν.
"Ἐχσοχ" ἐμπρὸς στὰ μάτια μου ἐκεἰό τὸ μέγα γάτμα·

10 ἥτον βαθὺ καὶ σκοτεινὸ καὶ ὅλο συγνεφιασμένο·
σκύρτω καὶ μέτα ἐκάρρωσα βαθεὶὰ βαθεὶὰ τὸ μάτι—
δὲν ἐφαινότουνε μορφὴ σ' ἐκεῖνο τὸ σκοτάδι.
Στοῦ "Ἄδη τὸ βασιλεῖο θὰ καταβοῦμε τώρα,
τὸ ἔρμο καὶ τὸ σκοτεινὸ, γυρίζει καὶ μοῦ λέει·
15 ὁ ποθητός μου σύντροφος, μὲν ὅμη πεθαμένη·
ἔχε τὸ νοῦ σου, πραίνω ἐμπρὸς, καὶ ὀπισθίμους κλούσι.
Καὶ βλέποντας τοῦ ποιητὴ τὴν ὅμη τὴ σδυμμένη,
τοῦ λέω· Πῶς νὰ ἔλθω γὰρ ἀφ' οὐ ἐσὺ παχύνεις,
ποῦται γλυκεία παρηγοριά στοὺς φόβους τῆς καρδιᾶς μου;
20 Κ' ἐκεῖστι τὰ λόγια μου ἀκουσε, καὶ τέτοια λόγια λέει·
Τὰ τρομερὰ μαρτύρια, ποῦ πάντα τουραγνῶνε
τόσκις ἀμέτρηταις ψυχαῖς, ποῦ βρίσκοντ' ἔδω κάτω,

(6) Διὰ θείας ἀντιλήψεως, ὡς ἀνωτέρω ἡρῷη, ἐπέρασεν ὁ
Δάντης εἰς τὴν ἀντίπεραν ὅχθην τοῦ ποταμοῦ.

(19) Οἱ Βιργίλιος εἶχεν ἐνθαρρύνει τὸν ποιητὴν, διστάζοντα νὰ
ἐπιχειρίσῃ τὴν εἰς ἔδου κάθισδον. Βλ.: "Λεπα. Β'. σ. 135.

μοῦ ξανασπάει στὰ στήθια μου σκληρὰ τὰ φυλλοκάρδια,
κ' ἐκεῖνον εἰς τὴν ὄψη μου τὸν πόνο ζωγραφίζει,
25 ὅπου ἡ πλάνη σὲ γελᾷ, καὶ ὡς φόβο σοῦ τὸν δείχνει.
"Ἄς πγαίνωμεν· εἶναι μακρὺς ὁ δρόμος καὶ μῆτις βιάζει.
Τὰ λόγια σὰν ἀπόσωσε, τὸ πόδι του κιγκέι,
καὶ, νὰ κλουθήσω λέγοντας, στὸν πρῶτο γῦρο ἐμβαίνει,
στὸ γῦρο ποῦ ἡ ἀδύσσο ἡ μακρὴ περίζωνει.
30 Ἐκεῖ, σὰν ἀφίγχρισθηκα, δὲν ἀκούονταν κλάψαις,
πχρὰ βαριοὶ ἀνατενχγμοὶ, κ' οἱ στενχγμοὶ ἐκάνην
νὰ τριμουλιάζῃ ὁ σκοτεινὸς τῆς κόλασης ἀγέρχει.
Τοὺς στεναγμοὺς ἔχονταν ἀμετρα τόσα πλήθη
παιδιῶν μαζῇ καὶ γυναικῶν, καὶ ὅμοι μ' αὐτὰς ἀνδρῶνε,
35 ποῦχαν μαρτύριο στὴ ψυχὴ χωρὶς πόνο στὸ σῶμα.
Καὶ ὁ ἀγαθός μου Δάσκαλος, πῶς δὲ ρώτᾷς, μοῦ λέει,
ποικῖς εἶναι τούταις ἡ ψυχαῖς ἡ ἀπισταῖς ποῦ βλέπεις;
Μάθε, προτοῦ τὸ πόδι σου γιὰ τὰ ἐμπρὸς κινήτης,
πῶς δὲν ἐπέσταντε ποτὲ ἐκείναις σ' ἀμαρτίαις,
40 καὶ ἀν κάμμια χάρη ἔχουνε, καὶ ἀν ἀρετὴν κάμμια,
λίγ' ὠφελεῖ, στὸ βάπτισμα ἀφοῦ δὲν ἐπλυθῆκαν,
στὸ βάπτισμα ποῦν' εἴποδο στὴν Ήστη ποῦ πιστεύεις.

---

(31) Τῆς ὁδύνης ἡ ἔχφρασις δὲν ὑπερέβαινε τοὺς στεναγμοὺς·
εἰς βαθεῖς στεναγμοὺς περιωρίζετο.

(35) Ἀπὸ ἐσωτερικὸν τῆς ψυχῆς ἀλγος, καὶ ὅχι ἀπὸ ἔξωτε-
ρικὴν τοῦ σώματος βάσανον προσήρχοντο οἱ στεναγμοί.

(42) Διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος εἰσέρχεται τις εἰς
τὴν πίστιν καὶ τὴν Θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω λέγει αὐτὸς
ὁ Σωτὴρ· « Πορευθέρτες μαθητεύοντε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτί-
ζορτες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Γίοῦ καὶ τοῦ
ἀγίου Πρεσβύτατος. » (Ματθ : ΚΗ. 19.) Ἐπαναλαμβάνει δὲ·
« Εἳς μή τις γερρηθῇ εἰς ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύραται
εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. » (Ἰωάν. Γ'. 5.)

καὶ ἀν τὴν ζωὴν των ἔζησαν πρὶν ὁ Χριστὸς κατέβη,
ποτὲ δὲν ἐλατρέψχε τὸν "Γψιστο" σὰν πρέπει.

45 Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀπ' αὐτοὺς, ποῦ λέω, ἔνας εἰμαι·
ἔμεις γιὰ τέτοια ἔλλειψη, καὶ ὅχι γιὰ φταισμό ἄλλο,
χαμένοι εἴμαστε, καὶ αὐτὸ τὸ βάσανο μᾶς τρώγει,
μὲ πόθο νὰ περνᾷ ἡ ζωὴ χωρὶς κάμμιὰ ἐλπίδα.

Σὲ τέτοια εἰδήση πικρὴ, στὸ πόδι μαρμαρόνω,

50 γιατὶ ἐγνώρισα πολλοὺς ἐπαινεμένους κι' ἄξιους,
ποῦ εἶχαν στὸ Προαύλιο τοῦ "Ἄδη" ταῖς μοναῖς των.

Κ' ἐγὼ γιὰ νὰ βεβαιωθῶ στὴν Πίστη τὴν Αγία,
ὅπου τὴν πλάνη πολεμᾶ, νικᾶ, καὶ θριαμβεύει,
περικαλῶσε, Δάσκαλε, φανέρωσέ μου, λέω,

55 ἐβγῆκ' ἐδώθενε κάνεις ἀπ' ἀρετὴ δική του,
ἐβγῆκε γι' ἄλλου ἀρετὴ, μαχάριος νὰ γίνῃ;

Κ' ἔκεινος τ' ἀποσκέπαστά μου λόγια ξεσκεπάζει,
καὶ τέτοια δίνει ἀπόχριση. Νεοφερμένος ἥμουν
σὲ τοῦτο τὸ Προαύλιο, καὶ ν' ἀρχετ' ἔνας βλέπω,
60 ποῦ Κραταιὸς καὶ Δυνατὸς πῶς ἥτον ἐφεινότουν,

---

(48) Ἡ κόλασίς των συνίσταται εἰς τὸ νὰ διατελῶσιν ἐπιπε-
θοῦντες νὰ ἴδωσι τὸν Θεὸν, ἀλλ' ἀνευ τινὸς ἐλπίδος νὰ τὸ ἀπο-
λαύσωσιν.

(53) Ὁποῦ τὴν πλάνη πολεμᾶ, νικᾶ = τῆς πίστεως ἔκει-
νης, ἥτις εἶναι βεβαιοτάτη. ἥτις θριαμβεύει κατὰ πάσης πλά-
νης. ἥτις εἰς λάθη δὲν ὑπόκειται, οὔτε ὑπὸ τοῦ ψεύδους κατί-
σχύεται.

(57) Ἀποσκεπαστὰ λόγια (parlar coverto), διότι ὑπὸ
τὴν ἐρώτησιν ἔκεινην ἔχρυπτε τὸν πόθον νὰ μάθῃ τι περὶ τῆς κα-
ταβάσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν "Ἄδην". Φανερᾶς δὲ καὶ ἀπροκα-
λύπτου ἐρώτήσεως ἀπεῖχε, διὰ νὰ μὴν ὑπολυφθῇ ὡς ἀμφιβάλλων
περὶ τοῦ μέρους τούτου τῆς πίστεως.

(60) Ο θαυμάτῳ θαυμασας τὸν θάνατον Χριστός.

κ' ἦτον μὲν νίκης σύμβολα λαμπρὰ στεργινώμένος·
κ' ἔνγαλ' ἐδῶθε τὴν ψυχὴν τοῦ πρώτου μας πατέρα,
καὶ ὁμοῦ τοῦ Ἀβελ τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Νῶε,
τοῦ νομοθέτη Μωϋσῆ, κοῦτον ὑπάκουος τόσο·

65 τὸν πατριάρχη Ἀβραὰμ, Δαβὶδ τὸν Βασιλέα,
τὸν Ἰσαὰκ, τὸν Ἰακὼν, τὰ δώδεκα παιδιά του,
καὶ τὴν Ραχὴλ, δποῦ γ' αὐτήν, καὶ γιὰ τὸν ἔρωτά της,
τόσα πολλὰ παθήματα ὑπόφερε μὲν πόθῳ.

Καὶ πολλοὺς ἄλλους ἔνγαλε, καὶ τόπο τοὺς χαρίζει

70 ἐκεῖ ποῦ ἀγαλλίαση αἰώνια βασιλεύει.

Μάθε πᾶς πρὶν τέτοιας ψυχαῖς ἐκβοῦν ἀπὸ τὸν Ἀδηρ,
ἄλλαις ψυχαῖς πρωτήτερα νεκρῶν δὲν ἐσωθῆκαν.

Τὰ λόγια του τὸ δρόμο μας δὲν μᾶς ἐσταματοῦσαν,
κ' ἐδιαπερνούσαμ' ὅλον ὃν δάσος πυκνὸν ψυχῶνε.

75 Τὴν ὥρα ἐκείνη μετρητὰ πατήματα καὶ λίγα
ἀπὸ Ψηλὰ, ποῦ ἐμβήκαμεν, εἴχαμεν πατημένα,
κ' ἐμπρός μου βλέπω νὰ φανῇ μιὰ ζωντανὴ λαμπάδα,
ποῦ ἡμισφαίριο σκοταδιοῦ νικάει, καὶ φῶς γεμίζει.

---

(62) ὁ προπάτωρ ἡμῶν Ἀδάμ .

(64) ἵπακονος, λέγει, διότι εἰς τοὺς νόμους του δὲν ἀπεμα-
χρύνετο ἀπὸ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, εἶτε, διότι πρῶτος ἐπειθετο
εἰς τοὺς ὄποιους ἐχοινολόγει νόμους .

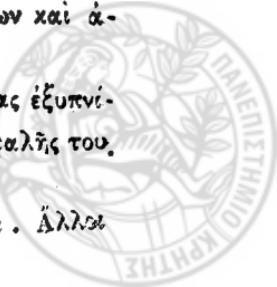
(67) Ἡ Ραχὴλ θυγάτηρ ἡτο τοῦ Λαβάνου, τὴν ὄποιαν διὰ νὰ
λά�ῃ ὡς σύζυγὸν ὁ Ἰακὼν, ἐδούλευε παρὰ τῷ αὐτῷ Λαβάνῳ ἐτη
δεκατέσσαρα (Γένεσ . ΚΘ'. ἐδ. 23 καὶ 30 .).

(74) δάσος πυκνὸν ψυχῶν = πληθὺς πολυαριθμῶν καὶ ἀ-
θρόων ψυχῶν .

(76) Ἀπὸ γῆς λα = ἀπὸ τὴν ὄχθην ἐπὶ τῆς ὄποιας ἐξυπνί-
σθη ὁ ποιητὴς, ἡ ὄποια θέσις εἶναι ἡδη ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του.

(77) Ζωταγὴ λαμπάδα = φῶς ζωηρότατον .

(78) Ήδη ἡμισφαίριο σκοταδιοῦ νικάει καὶ φωτίζει . ἄλλως

"Ολίγος μᾶς ἔχωριζεν δῆ τὴ λαμπήδα τόπος,

ἄλλως ἐρμηνεύεται τὸν στίχον τοῦτον ἐρίζοντες οἱ σχολιασταί. Οἱ περισσότεροι συμφωνοῦσιν εἰς τὴν ἔξήγησιν, ὅτι τὸ ζωηρὸν ἔχεν φῶς ἐφώτιζεν δῆλος τὸ κυκλοτερῶς πιος διακερυμένον σκότος εἰς τοῦ "Ἄδον τὸ πρῶτον καὶ πλατὺ ἀραιγρα. — Άλλ' οὐτως ἐρμηνεύομεν τὸ χωρίον, δὲν δύναται εἰκῇ βεβαιωμένως νὰ συμφωνήσῃ μὲ ὅτα λέγει ὁ ποιητὴς ἀνωτέρῳ περὶ τοῦ σκοτεινοῦ τοῦ αὐτοῦ ἀνοίγματος, ἐκ τοῦ ἀνοθεν μέρους θεωρεῖν αὐτό.

σκοτεινὸν ὁ ἥτον καὶ βαθὺ καὶ δῆλο συγγεφιασμένο. Τόσῳ δὲ μᾶλλον εἶναι ἀσυμβίβαστα (ἐπὶ τῆς ἀ; ἂντα ἐκμηνίας) τὰ δύο χωρία, καθ' ὃσον τὸ ζωηρὸν φῶς ἐφάνη ἀφοῦ δῆλον εἶχε μακρωνθῆ ἀπὸ τῆς θέσεως, ὅτεν ἔβλεπε τὸ σκοτεινὸν χώρια. Ήμεῖς ὅμως κλίνομεν νὰ πιστεύσωμεν ἢ ὅτι ἀσύγγρωτον πλανώμεθα πλάνην, ἢ ὅτι ἡδύνατο πιος φυσικώτερον καὶ συμβιβαστικώτερον νὰ ἔξηγηθῇ τὸ χωρίον δι' ἑτέρας τινος ἐρμηνείας, ὡς διὰ τῆς ἔξης. Καθὼς δὲ ὁ ἀναγνώσκων μᾶς ἀνέχεται ὡς μεταφραστὰς, καὶ ὡς σχολιαστὰς τοῦ Δάντην ἀς μᾶς ὑπεφέρῃ.

Τὸ μέρος, διὰ τοῦ ὄποιου ἔβλεπε τὸ σκοτεινὸν χάσμα ὁ ποιητὴς (εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀσματος), κλίνομεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡτο χαράδρα τις, Βάραθρον, διὰ τοῦ ὄποιου, μᾶλλον ἡ ἥττον στενοῦ ὄντος, δὲν ἡδύνατο νὰ ἴδῃ τὸ σκοτεινὸν τοῦ χάσματος καθ' δῆλον τὸ πλάτος αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον τὸ περιορίζομενον ὑπὸ τοῦ ἀνοίγματος τῆς χαράδρας μέρος. Καταβάς διὰ τῆς χαράδρας ὁ Δάντης, καὶ δυνάμενος πλέον νὰ βλέπῃ καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ κύκλου, εἴδε πλησίον τὸ φῶς τὸ ζωηρόν :

Πρόσκομμα δεύτερον ἀνυψοθταὶ προκείμενον εἰς ὑπερπήδησιν— ἡ ἔξήγησις τοῦ ημεταιρίου· ἀν δὲ τὴν ὑπερπήδησιν ἀποκειμένοι πέσωμεν εἰς πταῖσκα, τιμωρίᾳ ἐλαφρὰ τῆς τολμηρίας μας ἡς ἦναι ἡ κατάπτωσις.

Διαφωνοῦντες πρὸς ὅλους τοὺς σχολιαστὰς, καὶ συμφωνοῦντες μὲ τὸν Δάντην πληρέστατα, λέγομεν, ὅτι, εἰπὼν ὁ ποιητὴς Δάντης, ὅτι τὸ φῶς ἐρίκα ἡμισφαιρίου σκότους, δὲν δύναται νὰ

80 χ' ἔκει φωστήρος θεωρῶ τὴν θέσην καὶ λαμπρύουσαν.

κατηγορηθῇ ἐπὶ ἀντιφάσει ἢ ἀγαχριθείᾳ. Οἱ δάντης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ κύκλου, εἰς ὃν κατέβη, εἴδε τὸ φῶς. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἔχει τὴν ἴδιότητα, ὡς ἐκ τῶν νόμων τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης εἶναι γνωστὸν, νὰ περγάμη οὐδὲ τὰς διευθύνσεις ἀκτίνας, τῶν ὅποιων ἡ ἔντασις ἐπίσης εἰς ὅλας μειοῦται, κατὰ τὴν ἄκο τοῦ κέντρου ἀπόστασιν, ὡς οὐ βαθμηδὸν ἔκλείπει τὸ φῶς καὶ συνορεύει μὲ τὸ σκότος· ὥστε τὸ σύνολον τῶν πέριξ φωτός τίνος ἀκτίνων, εἰς ἀτμοσφαιράν ὁμοίας πυκνότητος, ἡδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς σφαῖραν, ἐὰν τὸ φῶς ἦναι μετέωρον· ἐὰν ὅμως ἐπὶ ἐδάφους, ἐπὶ ἐπιφανείας ἵσταται, τότε τὸ φῶς εὑρίσκεται ὡς κέντρον τοῦ φωτιζομένου κύκλου τῆς ἐπιφανείας, ἀνωθεν τοῦ ὅποιου περιχύνονται ἀκτίνες ἐν εἰδει ἡμισφαιρίου, ἔκλείποντος τοῦ κάτωθεν ἡμισφαιρίου κατ' ἀνάγκην.

Ἐξ ἄλλου χρεία δὲν εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὅλον τὸ πλατύτατον εὖρος τοῦ κύκλου κατεῖχε τὸ φῶς, ἐνῷ περιωρισμένος τόπος ἔκει θὰ ἥρκει, διότι εὐάριθμοι ἡσαν οἱ ἐν αὐτῷ κατασκηνοῦντες, οἵτινες ἐξ ἄλλου συνηνωμένοι καὶ ἐν ἀδελφότητι κατώκουν· ἄλλέως τὸ φῶς ματαίως ἥθελε πλεονάζει.

Αὕτη εἶναι ἡ ἐκ τῆς τολμηρίας μας προελθοῦσα γνώμη. Δὲν ἀπίχρημεν ὅμως καὶ τῆς ἴδεας, τὴν ὅποιαν, ἀφ' ἑτέρου, οὐδένα τῶν ἐρμηνευτῶν εἴδομεν ἀποφανινόμενον, ὅτι τὸ ἄλλως ἀνεξήγητον καὶ ἀσυρδίθαστον τοῦ χωρίου ἡδύνατο νὰ δικαιολογηθῇ ἐκ τῆς παντελοῦς ἀγνοίας καὶ ἀπειρίας τῶν φαινομένων τοῦ ξένου ἔκείνου κόσμου, τοῦ "Ἄδου", τὰ ὅποια τέξνανται ἔχουσιν ίσως ἴδιότητας καὶ ξένους ίσως καὶ ἀγνωστοῖς νόμοις τὰ διέπουσι.

Τὴν τόλμην ἐπαναλαμβάνοντες καὶ δευτέραν ἥθελ αμεν προτίνειν ἐρμηνείαν τοῦ περὶ οὐ πρόκειται χωρίου, τὴν ὅποιαν ἐπίσης εἰς οὐδένα τῶν ὅποιων εἰχομεν ἀναχειρας σχολιαστῶν ἀπηντήσαμεν, εἶναι δὲ ἡ ἔξης· ὅτι τὸ φῶς, τὸ ὅποῖν εἴδε, τόσον λαμπρὸν καὶ ζωηρὸν ἦτον, ὥστε (ἐν τῇ ζωηρότητι τῆς φαντασίας του) ὁ ποιητὴς ἐφαντάσθη νὰ ἔβλεπεν αὐτὸν, ὡς ἄλλον

Καὶ λέω· Σὺ ποῦ ἐδόξασες καὶ τέχναις κ' ἐπιστήμαις!
ποιοὶ εἶναι τοῦτοι, ποῦ Τίμη καὶ Δόξα στεφνόνει,
ποῦ δχ τοὺς ἄλλους κατοικιὰ λαμπρὴ τοὺς ἔχωρίζει;
Κ' ἔκεινος τὴν ἑρώτηση μὲν ἀπόκριση ἀνταμείβει.

85 Τὰ δοξασμένα δνόμχα, ποῦ δπίσω τῶν ἀφῆκαν
νὰ ἡχολογοῦν, ἔχερδησαν τοῦ "Ψιστού τὴ χάρη,
κ' ἡ χάρη του τόση τιμὴ καὶ δόξα τοὺς χαρίζει.
Σὲ τέτοια θέα τὰ μάτια μου ἔχορταιναν, καὶ ἀκούω
φωνή· Δεῦτε τιμήτε τὸν ποιητὴ τὸν πρῶτο.

ἥλιον, φωτίζον ἡμισφαίριον οὐρανίου τινὸς ἑτεροφάτου σώματος; οἷον τῆς Γῆς ἢ τῆς Σελήνης. Ἐπίστις δὲ κατὰ φυσικὸν νόμον τὰ ἑτερόφωτα σώματα ὑπὸ τῶν αὐτοφάτων κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς σφράγας τῶν φωτίζονται.

Πρὸς ὑποστήριξιν ἀμφοτέρων τῶν ἑρμηνειῶν μας τούτων κλί-
νομεν ἡνὶ πιστεύσωμεν, ὅτι συντελεῖ πως καὶ ἡ τοῦ ἄρθρου ἐλλει-
ψις ἀπὸ τῆς λέξεως ἡμισφαίριον (cb' emisferiu di tenetere
vniuersia).

Ως πρὸς δὲ τὸν συμβιβασμὸν τοῦ ὑπὸ ἔξετασιν χωρίου με-
τὸν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀγματος στίχον σ., ἐν ἐλλείψει τοῦ ὄποιου ὡς
ἄνω πάρεσχθημεν ἡμεῖς βαράθρου ἢ χαράδρας, ἢθέλομεν ἀσπα-
σθὴ τὴν ὕδεαν, ὅτι δὲν ἐφαίνετο ἐκ τοῦ ἄνω τὸ ζωηρὸν φῶς, διότι
τὰ ὄποια ἐκ τῶν ἄνωθεν ἐβλεπε νέφη ὁ ποιητὴς (nebulosa), θὰ
ἥσαν πολὺ πεπυκνωμένα καὶ παχέα, ὥστε παντελῶς ἐσκέπαζαν
τὸ ὑποκάτωθεν αὐτῶν ὑπάρχον φῶς, καὶ ἀόρατον τὸ καθίστων
εἰς πάντα ὄφαλμόν.

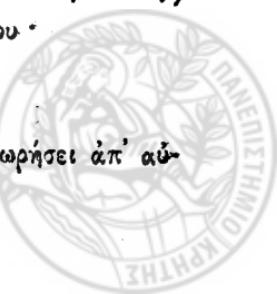
(81) Ἀποτείνεται πρὸς τὸν Βιργίλιον.

(84) Ο στίχος μας οὗτος τυχαίως πῶς ἐσχηματίσθη οὕτως,
ὥστε νὰ πλησιάζῃ πέρὸς τὰς ἐκφράσεις τοῦ Ὅμηρου.

Tὸν δ' ἡμεῖβετ' ἔπειτα — καὶ,

Tὸν δ' ἀταμειβόμενὸς προσέφη — .

(89) Εννοεῖ τὸν Βιργίλιον, ὅστις εἶχεν ἀποχωρήσει ἀπ' αὐ-
τοὺς, καὶ ἐπέστρεψε μὲ τὸν Δάντην.

90 ἡ ἀναχωρημένη του σκιὰ τώρα γυρίζει .

Κι' ἀφοῦ ἐσίγησ' ἡ φωνὴ , τότες θωρῶ καὶ βλέπω
σκιαῖς μεγάλαις τέσσαρες ἔμδες νὰ πλησιάζουν .

Εἶχαν τὴν ὄψη ἀτάραχῃ ἀπὸ χαρὰ καὶ λύπη .

κι' ὁ ἀγαθός μου Δάσκαλος γυρίζει καὶ μοῦ λέει .

93 Θωρεῖς ἔκεινη τὴ σκιὰ πῶχει σπαθὶ στὸ χέρι .

ποῦ πγαίνει ἐμπρὸς ἀπὸ ταῖς τρεῖς ; σὰν νᾶταν ἀρχῆγος τῶν ;

'Εκεῖνος εἰν' ὁ Ὁμηρος , ὁ ποιητὴς ὁ μέγας ,

ὁ ἄλλος , ὁ Ὡράτιος , Ὁθίδιος ὁ τρίτος ,

κι' ὁ Λευκανὸς ὁ ὑστερος . καὶ εἰς καθέναν πρέπει ,

100 ὡς καὶ εἰς ἐμὲ , τὸ δνοῦμα , ποῦ μ' ἔνα στόμα εἰπώθη ;

καὶ ἐμὲ τιμῶντες ἔκαμαν ὅτι νὰ κάνουν πρέπει .

Καὶ βλέπω νὰ συνάζεται ἡ ὥραί καὶ σχελὴ ἔκεινου ,

ποῦ στὸ γλυκοφῆλόφωνο τραγοῦδι βασιλεύει ,

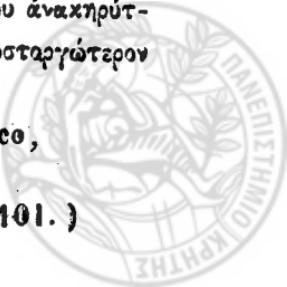
---

(95) Τὸ σπαθὶ σύμβολον τῶν μαχῶν , τὰς ὁποίας ἔψαλε καὶ
ἀπεθανάτισεν ὁ Ὁμηρος .

(103) Φιλονεικούσιν οἱ σχολιασταὶ περὶ τοῦ ἀν ἐννοῆ τὸν Ὁ-
μηρον ἢ τὸν Βιργίλιον ἐνταῦθα . Μῆλες δὲ λεληθότως ὁμολογή-
σαι ἀγνοειν τῆς παρὰ παντὸς τοῦ φωτισμένου κόσμου παραδε-
δεγμένης ἀσυγκρίτου ὑπεροχῆς τοῦ Ὅμηρου ἐπὶ τῷ Βιργίλιον ,
ὅτις ὅτι πκεύμα γέρονς μᾶς κινεῖ , οὐθὲν εἰπεῖ , βλέπων ἡμᾶς
κλίνοντας ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὄνόματος . Μέμεις δὲν ὠθούμεθα
εἰς χιραίρις πέλαγος ὑπὸ φυσῆματος πκεύματος γέρονς , ἀλλ'
ἔρειδόρεθα εἰς βάσεις λογικάς . Πρῶτον , διότι ὁ Ὁμηρος εἶναι ὁ
πατήρ τῆς ποιήσεως , καὶ ὁ τρόπον τινὰ σχολάρχης τῶν ποιη-
τῶν . Δεύτερον διότι αὐτὸς ὁ Βιργίλιος τὸν ἀποκαλεῖ Poeta
songrano . Τρίτον ὁ αὐτὸς Βιργίλιος μετὰ τοῦ Δάντου ἀνακηρύ-
τουσι τὸν Ὁμηρον ὡς τὸν ὑπὸ τῶν Μουσῶν φιλοσταργάτερον
παρὰ πάντα ἄλλον γαλουχηθέντα .

Rispose il Duca mio , siam con quel Greco ,
che le Muse lattar più ch' altro mai .

(Καθαρ. ΚΒ'. σ. 101.)

έκείνου ποῦ 'περήφανα σηκόνει τὴν κορφή του,
105 χ' ἔξεγει, κι' ὅλούς χαμηλὰ τοὺς ὅμοιους του κυττάει,
'σὰν ἀετὸς ὅποι 'ψηλὰ πετᾷ πετᾷ, κι' ἀφίνει
ταῦλα νὰ χαμηλοπετοῦν, κ' ἔκειὸς στὰ γνέφια χύνει.
κι' ἀφοῦ 'μιλήματ' ἀνθηρὲ στὸν κύκλο τους ἡχησαν,
τότες γυρίζουν κατὰ μὲ, καὶ χαιρετῶντας γέρνουν,
110 κι' ἀνθίζει ἔνα χαμόγελο στὰ χεῖλα τ' ὁδηγοῦ μου.
κι' ἀκόμη ἐνδοξότερη σ' ἐμὲ τιμὴν ἐδῶκαν,
γιατὶ ἔκειν' ἡ συντροφία μ' ἐδέχθη σύντροφό της,
κ' ἔκτος ἐγὼ ἀνάμεσα σὲ τόσο πνεῦμα ἥμουν.
Κ' ἐπγαίνων δῆλοι συντροφιὰ ἔως εἰς τὴν λαμπάδα.

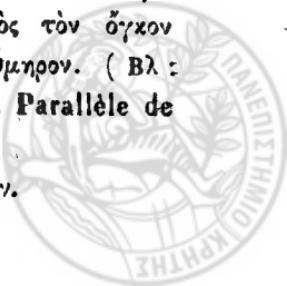
'Ιδοὺ τὴν μεταξὺ Βιργίλιου καὶ Ὀμήρου σύγχρισιν πᾶς περινεὶ ὁ κριτικώτατος Βλαιτρος.'

Upon the whole, as to the comparative merit of these two great princes of Epic Poetry, Homer and Virgil, the former must undoubtedly be admitted to be the greater Genius; the latter, to be the more correct Writer.

Περὶ Ὀμήρου καὶ Βιργίλιου ἀνάγνωθι τὰς κριτικωτάτας καὶ ἐμβριθεστάτας παρατηρήσεις τοῦ Γερμανοῦ Ἐγέλου (Hegel) σὶς τὸ μέρος Poésie Epique. De l' action Epique (Καλλιλογία . Μεταφρ. εἰς τὸ Γαλλικὸν ὑπὸ Ch. Bénard.).

Οἱ διάσημοις τῶν Ἀθλίων δημιουργὸς Βίκτωρ Οὐγώς, εἰς τὰ κκινοφανὲς αὐτοῦ πίνημα « ὁ Σαιξπῆρος », τὸν Ὀμηρον μόνον συγκαταλέγει μεταξὺ τῶν Μεγαλονοιῶν, οὐχὶ δὲ, ἀν δὲν ἀπατώμεθα, καὶ τὸν Βιργίλιον.. Οἱ πλήρης καλλιλογικῆς γεύσεως καὶ τῆς Δατινικῆς ὄμοιος καὶ Ἑλληνικῆς ποιήσεως ἐρευνητὴς Σατωρίανδος οὐδένα ἄλλον ποιητὴν εὑρε ἀξιόμαχον πρὸς τὸν ὄγκον καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ιερᾶς Γραφῆς εἰμὶ τὸν Ὀμηρον. (Bl : Chateaubr. Génie du Christianisme . Τόμ . B'. Parallèle de la Bible et d' Homère .).

(113) ἔκτος μεταξὺ τηλικούτων Μεγαλονοιῶν.

115 γιὰ πράματα ἐμιλούσαμε, ποῦ σιωπὴ ἀς σκεπάσῃ,
γιατὶ τὰ λόγια ἔχαλετε ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα.
Στοὺς πρόποδας ἐφθάσαμεν ἐνὸς ὠρχίου πύργου,
κ' ἦτον ὄλόγυρα μ' ἐφτὰ περιζωσμένο τείχη,
κ' ἔτρεχε γύρω του φρουρὸς ποτάμι κρουσταλλένιο,
120 καὶ τὸ ποτάμι μ' ἄβροχα διαβχίνουμε ποδάρια,
κι' ὅμοι μ' ἔκεινους τοὺς σοφοὺς, ἐπτὰ περνᾶμε πύλαις·
καὶ σὲ λιβάδι φθάνουμε δροσάτης πρασινάδας,
κ' ἦσαν προσώπατα πολλὰ σ' ἔκεινο τὸ λιβάδι,
μὲ βλέμματ' ἀργοκίνητα, ποῦ σεβασμὸ δέκαλοῦσαν,
125 κ' εἶχαν τὴν δψη, τὴ θωριὰ μεγάλης ἔξουσίας·
τ' ὅμιλημά τους σπάνιο, γαλήνια τὴ λαλιά τους.
Κ' ἡ συντροφιὰ σὲ ψήλωμα, σὲ ἕάγναντο ἀνυιβίνει,
κ' ἔκειθεν τὰ προσώπατα τῆς δόξας ἐφχινόνταν,
κι' ἀγνάντια μώδειχθήκανε, σὲ πρασινάδας στρώσῃ,
130 ἡ μεγαλόψυχαις σκιαῖς ἔκειναις, κ' ἡ γενναίαις,
ποῦ πῶς ταῖς εἶδα, καύχημα καὶ δόξα τὸ μετράω.
Ἐκεῖ μὲ σύντροφους πολλοὺς ξανοίγω τὴν Ἡλέκτρα,

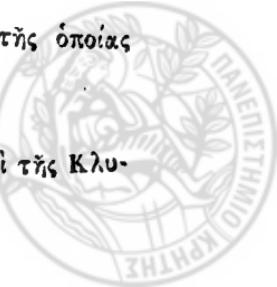
(115 — 116) Ἀς παρασιωπηθῶσι, διότι ἦσαν λόγοι ἀρμό-
ζοντες μόνον νὰ λεχθῶσιν εἰς τὸν τόπον, ὃπου ηύρισκόμεθα, ἀ-
σχετοὶ δὲ ὅλως, ὡς ἐξ τούτου, πρὸς τὴν ὅποιαν ἐπεξέρχεται ὁ
ποιητὴς διῆγησιν.

(117) Ὁ Πύργος (castello) οὗσας εἶναι σύμβολον τῆς οο-
γίας, ἥτις καὶ εἰς τὰς ιερὰς βίθλους πύργος ὀχυρώτατος ἀπο-
καλεῖται. == Τὰ ἐπτὰ τείχη εἶναι αἱ ἡθικαὶ, πολιτικαὶ καὶ
θεωρητικαὶ ἀρεταὶ, αἵτινες τὴν ἀποτελοῦσι.

Τὸ κρουσταλλένιο ποτάμι εἶναι ἡ εὐγλωτία, διὰ τῆς ὅποιας
αἱ ἀρεταὶ ἔκειναι διδάσκονται καὶ πείθονται.

(121) Δηλ.: ὑγγάν διοδεύσαντες ὧσεὶ ξηράν·

(132) Ἡλέκτρα, θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῆς Κλυ-
ταιμνήστρας.

καὶ στοὺς συντρόφους Ἐκτορα κ' Ἀινεία ἐγὼ γνωρίζω,
ἀρματωμένον Καισαρα, μὲ δλοσυρὸ τὸ δλέμμα.

135 Βλέπω τὴν Πενθεσίλεια, καὶ τὴν Καμίλλα βλέπω
εἰς ἄλλο μέρος· καὶ θωρῶ τὸ δεσμειὰ Λατένο,
ὅπου μὲ τὴ Ααβίνια τὴν κόρη του ἔκαθότουν.

Εἶδα τὸ Βροῦτο, πῶδιωξε Ταρκένιο ἀλαζόνα,
τὴ Λουκρητία, καὶ μ' αὐτὴ Μαρκία καὶ Ιουλία,

140 καὶ τὴν Κορωνήλια μαζῇ τὸν Σαλαδίνο χώρα.
Καὶ λίγο στὸν ἐσήκωσα τὰ μάτια μου, ξαπούγω
τὸ Δάσκαλο τὸν ἀξιο τόσων σοφῶν ἀνδρῶνε,
στὴ μέση φιλοσοφικοῦ χοροῦ καθέδρα νάχη·
ὅλοι θωροῦν μὲ θαυμασμὸ, καὶ ὅλοι τοῦ φέρουν δόξα.

145 Ἐξεῖ θωρῶ τὸν Πλάτωνα, ἐκεῖ καὶ τὸ Σωκράτη,
ποῦ δχ τοὺς ἄλλους πλειὸ σιμὰ σ' ἐκεῖνον παραχέκουν.
Ἐξεῖδα τὸ Δημόκριτο, ποῦ θέλει καὶ πιστεύει,
ἡ Τύχη πῶς ἐγένητε καὶ κυβερνάει τὸν κόσμο·
τὸ Διογένη, τὸ Θαλῆ καὶ τὸν Ἀναξηγόρα,

150 Ἐμπεδοκλῆ καὶ Ζήνωνα, Ἡράκλειτον ἀντάμα.

(133) Ἐκτωρ, υἱὸς τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἐκάστης, ἀγῆρος
τῆς ἀνδρομάχης, ὁ ἀνδρειότερος τῶν Τρώων, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ
Ἀχιλλέως. — Αἰρελας, υἱὸς τοῦ Ἀγχίσου, μετὰ τὸν Εἴτορα ὁ
ἀνδρειότερος τῶν Τρώων.

(134) Καισαρ Ιούλιος, ὁ ἐπισημότερος τῶν αὐτοχρατό-
ρων τῆς Ῥώμης.

(136) Λουκρητία, γυνὴ Ῥωμαία, διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῆς καὶ
σωφροσύνην περίφημος, θιασθεῖσα ὑπὸ Ταρκενίου τοῦ Σέξτου,
ἀκολούθιας δὲ φονεύσασα ἐαυτὴν, μὴ ὑποφέρουσα τῆς ἀτιμίας τὸ
αἰσχύς.

(142) Τὸν Ἀριστοτέλη ἐννοεῖ.

(150) Ἡράκλειτος, περίφημος φιλόσοφος, φύσει μελαγ-

Εἶδα σὲ τόσα πρόσωπα καὶ τὸν Διοσκορίδη,
ποῦ ἔθειξε ταῖς δύναμικις ποῦ τὰ βότάνια κρύβουν.
Ορφέα, Δίνον, Τεόλλων, τὸν ἡθικὸν Σενέκαν,
καὶ τὸν Εὐκλείδη, μετροτὴ τῆς γῆς, τὸν Πτολεμαῖο,
155 τὸν Ἰπποκράτη, Γαληνὸν, καὶ ὄμοι τὸν Ἀβισέννα,
τὸν Ἀβερρόη μὲν αὐτοὺς, παῦ τοῦ Ἀριστοτέλη
ἐπύνθεσε καὶ ἐσύγγρψε τὰ σχόλια τὰ μεγάλα.
Εἶπα πολλοὺς, καὶ ἐσώπεισα ὀνόματ' ὅχι λίγα -
βιοτεικὴ ἡ διήγηση στὸ δρόμο τὰς τ' ἀφίνει,
160 καὶ μεγαλεῖς κάποτε λιγότοτη διετρέχει.
Τότε τῶν ἦσαν ἡ συντροφὶς χωρίζεται σὲ δύο,
καὶ ὁράμον ἄλλο παύρουμεν ἐγὼ καὶ ὁ Δάσκαλός μου,
καὶ ὅχι τὴν γαλήνην μακρυά, σ' αὐτῷ ποῦ τρεπούλιζει,
αφίκειν σὲ τόπον, ὅπου φῶς δέιν φαίνεται νὰ φέγγῃ.

χολικὸς καὶ σκυθικός, δοτεις ὑπετίθετο κλαίων φείποτε τὴν ἀ-
θλότητα τῶν ἀνθρωπίνων.

(151) Διοσκορίδης, περίφημος ἰατρὸς καὶ βιτανολόγος, ἐξ
Αιανορροῦ τῆς Καλικλας, ἀκμάσκης ἐπὶ Νέρωνος.

(152) Ορφεὺς, περίφημος ποιητὸς καὶ μουσικὸς τῆς ἀρχαι-
ότητος, δοτεις, διὰ τὴν γλυκύτητα τῶν μελῶν του, παρίστατο
διὰ τῆς λύρας του κεράρ. Λίθους τε καὶ δένδρα.

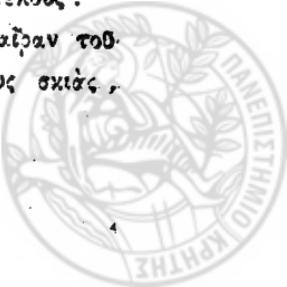
(153) Εὐκλείδης, περίφημος μαθηματικὸς, καὶ ιδίως γεω-
μέτρης, τοῦ Πλάτωνος μαθητής. — Πτολεμαῖος, γεωγρά-
φος καὶ ἀστρονόμος διάτημος.

(155) Ἰπποκράτης, Γαληνὸς, ἰατρὸς λίαν ὀνομαστοί.

(156) Ἀβερρόης, ἄραψ, ἐπικληθεὶς ὁ μέγας Σχολιαστὴς,
διότι ἡδυτήνευσε καὶ διεσάφησε τὰ ἀπαντά τοῦ Ἀριστοτέλους.

(157) Ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὴν γαλήνην ἀτμοσφαῖραν τοῦ
πράτου κύκλου, ὅπου εἶδε τὰς ἀπαριθμητίσιας ἐνδόξινς σκιὰς,
κατέβανεν εἰς τὸν σκοτεινὸν δεύτερον κύκλον.

ΤΕΛΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΑΣΜΑΤΟΣ.

ΑΣΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Κατὰ τὴν εἰσοδον τοῦ δευτέρου κύκλου, ὁ Διάρης ἀλλαζόμενος τῶν τεθρεώτων τὰς γυναῖκας τὸν Μίτρωα, παρὰ τοῦ δπνίου προτρέπεται νὰ προσέχῃ πᾶς εἰσέρχεται. Ἐρταῦθα βλέπει ὅτι κολιζορταὶ οἱ ἀκόλαστοι, ἡ ποιηὴ τῶν ὅποιων συντοταται εἰς τὸ νὰ ἀγωρται καὶ νὰ γέρωρται ἐπὸ σφοδροτάτων καὶ βασαριστικωτάτων ἀρέμων, εἰς δέρα σκοτεινὸν καὶ ἀφεγγῆ. Μεταξὺ τῶν τοιούτων βασαριζομένων ἀραγρωρίζει ὁ ποιητὴς τὴν Φραγκοκαρ τὸ Ριμιρίον, παρὰ τῆς διοίας ἀκούει ἀκριώμενος τὴν θλιβερὰν ἐξιστόρησιν τοῦ δυστεχοῦς αὐτῆς ἔρωτος.

Ε.

Περνῶντας μέρη σκοτεινὰ, ἀπό τὸν πρῶτο γύρο
στὸ δεύτερο ἐκατέβηκα, ποῦ λιγοστεύει ὁ τόπος,
καὶ περισσεύουν οἱ καῦμοι, κ' εἰν' ἡ λαχτάρων τόση,
ὅπου φωναῖς ἐλεειναῖς οἱ πεθαμένοι σέρνουν.

5 Ἐκεῖ ὁ Μίνως στέκεται μὲτα στάσιμο τρομάρας,
ἄγρια, σκληρὴ τὰ ὀδόντια του ἀπὸ μανία τρίζει.
Ξετάζει ὅλα τὰ κρίματα στὸν τόπον ὅθεν μπαίνουν,
κρίνει καὶ στέρνει, ὡς καθὼς μὲ τὴν οὐρά του δείγνει·
γιατὶ δόπταν ἡ ψυχὴ, ἐμπρός του σταματήσῃ,
10 ὅλα τὰ μαῦρα κρίματα σωστὰ ἔμοιλογίεται·
κ' ἔκεινος ποὺ στὴν πλάστιγγα τὰ κρίματα ζυγίζει,
μετράει ποιὸς τῆς κόλασης θὺ τὴν κολάση τόπος·
καὶ ζώνεται τόσαις φοραῖς μὲ τὴν οὐρά τὸ σῶμα,
ὅσα σκαλιὰ νὰ καταίθῃ ὁ πεθαμένος μέλλει.

15 Πληθυσμὸς ψυχῶν ἀδιάκοπα ἐμπρός του παραστέκουν,
καὶ μία μία νὰ κριθῇ σ' ἔκεινονε πηγαίνει.
Λένε, ἀκοῦνε, κ' ἔπειτα στρίφουν καὶ κάτω πγαίνουν·
“Ω σὺ ποὺ ἔρχεσαι νὰ ἰδῃς ξεινὸν ξενοδοχεῖο!
ὁ Μίνως ἔσκουξε σ' ἐμὲ, σὰν μ' εἶδε νὰ σιμόνω,
20 τὸ φρικτὸν ἔργο ἀφίνοντας, πῶχει τὸ ἄξιωμά του,

(5) *Mirwās*, οὐίος τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εύρώπης, βασιλεὺς καὶ νομοθέτης τῶν Κρητῶν, δοτις, διὰ τὴν εὐδύτητα εύτού καὶ σωφροσύνην, ἔτυχε τῆς εὐνοίας τῶν θεῶν. Οὔγος, κατὰ τοὺς παιτάς, διὰ τὴν ἐπιείκειάν του ἀνταμειφθεῖς, ἐλαθεὶς μετὰ θάνατον τὸ ὑπούργημα ὑπερτάτου τοῦ Ἀδου δικαιοστοῦ.

(20) Διακόπτων τὴν ἔξετασιν τῶν ψυχῶν.

ἔδω πῶς μπαίνεις πρότεχε, ποῦ πίστη δίνεις κύττα,
μήν ξεθαρέύης βλέποντας τὴς ἐμβασιᾶς τὸν πλάτο.
Καὶ ὁ Ὁδηγός μου λέει· σ' ἔκειόν· γιατὶ καὶ σὺ φωνάεις;
τὸν ἐρχομό του τὸ γραφτὸ ἐσὺ μήν ἐμποδίζῃς,

25 ἔκεινος ἔτσ' ἡθέλησε, ποῦ ὅ, τι θέλει κάνει,
ἀν κάμης ἀλλη ἐρώτηση, ἀνώρελα τὴ χάνεις.
Τώρα ἀρχίζουν ἡ φωναῖς τοῦ καύκου, τοῦ πόνου,
νὺ μοῦ βαζίζουν εἰς τ' αὐτιὰ, τώρα σὲ τόπο φθένω,
ποῦ θρήνος σκόνεται πολὺς, καὶ τιναγμούς μοῦ δίνει.

30 φθένω σὲ τόπο, ποῦ ἀπὸ φῶς βουδὸς ἥτανε τέλεια,
ὅποῦ μουγκρίζει ἀδιάκοπα σὸν θίλασσον ἀγριωμένη,
ὅταν τὴν δέρνουν ἄνεμοι, ποῦ δέρνονται κ' ἔκεινοι.
Ἡ μάυρη καὶ ἀκατάπικυστη τοῦ "Ἄδη ἀνεμούλη
ἔδω κ' ἔκει ἀρπαχταῖς μὲ βιὰ τόσαις ψυχῆις σκορπάει.

35 καὶ μὲ στριφογυρίσματα ταῖς καταβασινίζει.
Καὶ ὅταν σῶν βράχων τοὺς γχρεμνοὺς ἔκεινους πλησιάσουν,
ἐκ' εἶναις ἡ φρικταῖς φωναῖς, οἱ δύναμοι, κ' οἱ θρήνοι,
ἔκει χαρίζουν τοῦ Θεοῦ τόσαις φρικταῖς βλασφήμιαις..

---

(22) *Facilis descensus Averni.* (Βιργίλ. Βιβλ. Γ'.).

Ο ποιητὴς ἡρύσθη τὴν ιδέαν ταύτην ἐκ τοῦ χωρίου ἔκεινου του
Ματθαίου· *Πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ἀδὸς ἡ ἀπάγουσα
εἰς τὴν ἀπόλειαν.* (Ματθ. Ζ'. 13.).

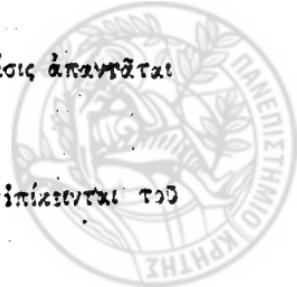
(23) *Kαὶ σὸν, καθὼς δῆλος καὶ ὁ Χάρων προηγουμένως.*

(25) *Εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν 101ον στίχον τῶν Ι'. Φραματος.*
Φαίνεται δὲ ὅτι ἡτον εἶδος συνθήματος, τὸ δόποιν κατὰ λέξιν
ἐπαναλαμβάνει ὁ Βιργίλιος.

(30) *Τόπος βουδὸς ἀπὸ γῶν.* Όμοία φράσις ἀπαντάται
καὶ εἰς τὸ Α'. φραμα σ. 66.

"Ειπε, ποῦ δὲ ἤδιος σιωταῖ —

(36) *Ἐννοεῖ τεὺς ἀποκρήμνους βράχους, οἵτινες οὐ πίκεσσαν τὸ
ἄμεσως κατωτέρου κύκλου.*

Κ' ἔνοιωσα πῶς τὰ βάσινα ἔκεινα τουρχγνοῦνε
40 ἔκείνους, ποῦ ἐπέσανε σὲ σάρκας ἀμαρτίας,
ποῦ σὲ πιθύμιας καὶ ὄρεῖαις τὸ λογικὸ σκλαβόνουν.
Κ' εἰδες ποτὲ στὸν οὐρανὸ ἀράδ' ἀπὸ ψαρώνια,
νὰ συνεπαίρην ὁ ἄνευρος, χειμῶνα μὲ τὰ κρύα;
παρόμοιοι ἀνεμοδέρνονται καὶ ἡ ψυχαῖς ἔκειναις,
45 ἃνι ἄνω καὶ κάτω, ἐδῶ καὶ ἔκει δὲ ἄνεμος ταῖς σέρνει.
Καμμιὰ ἐλπίδα σταῖς ψυχαῖς παρηγοριὰ δὲν χύνει,
πῶς θὲ νὰ πάψουν οἱ καῦμοι, πῶς θὲ νὰ λεγοστέψουν.
Κι' ὅπως θωρεῖς τοὺς γερανοὺς Ὕψηλὰ εἰς τὸν ἀέρα,
σὲ μιὰ σειρὰν ὀλόμαχρη τὸν οὐρανὸ νὰ σχῖζουν,
50 καὶ τοὺς χρωγμούς των τοὺς συχνοὺς λυπητερὰ νὰ γύνουν,
εἶδα σκεῦες παρόμοια νὰ φέρονται ἡ ἀνεμοζάλη,
καὶ τοὺς βιρειούς των στεναγμούς νὰ δέχεται ὁ ἀέρας.
Τὸ Δάσκαλό μου ἐρωτῶ, τί πλήθη εἰν' ἔκεινα;
Ἡ πρώτη, μοῦπε, ἀπὸ κειταις βασιλισσα ἐστάθη,
55 καὶ ἔναν καιρὸ ἔξουσίας πολλαῖς φυλαῖς καὶ γλώσσαις.
εἰς ταῖς αἰσχραῖς τῆς ἡδοναῖς ἥτον δοσμένη τάσω,
ποῦ δὲ τι ἐπιθυμητὸ σὰν θεμιτὸ κηρούττει
μὲ νόμο, τὴν κατάκριση τοῦ κόσμου γιὰ νὰ φύγῃ.
Ἐκείν' εἰν' ἡ Σεμίραμη, ποῦ κράδ' ἡ ἑτορίχ,

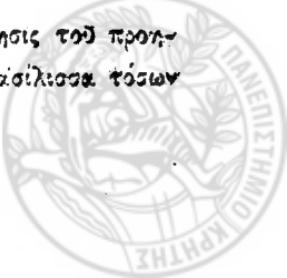
---

(39) Ἐννόησε τοῦτο ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς ποινῆς, ἢτις παριστὰ κάλλιστα τὴν τεταραγμένην καὶ τρικυμιώδη κατάστασιν τῶν ἐρωτολύπτων.

(57 — 58) Διὰ νὰ ἀποτινάξῃ ἀφ' ἔαυτης τὸ ὅποῖν αὐτὴ εἰς ἔαυτὴν εἴχε προστρίψει ὄνειδος, γνωστοῦ ὄντος, διτὶ ὡς μετὰ συζύγου συνηνναζέτο μετὰ τοῦ αἵρεω.

(55) 'Ἐκείν' εἰν' ἡ Σεμίραμη· εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ προτργούμένου· ἡ ἀκόλαστος δηλ.: γυνὴ ἔκεινη, ἡ βασιλίσσα τόσων φυλῶν, εἶναι ἡ Σεμίραμις.

Ο Άνοις, ἦτο τῇ; Σεμίραμιδος νίσσ.

60 ὅπως τὸ Νῖνο ἔβαζεσ, καὶ εἶχε μὲν τὸν μιὰν κλίνην·
τοὺς τόπους ἔξουσίας, ποῦ ὁ Σουλτάνος ἔχει.

‘Η ἀλλη, ποῦ θωρεῖς ἔχει, εἰν’ ἡ ψυχὴ ἔκείνη,
ποῦ ἐπληγῶσαν στὴν καρδιὰν τοῦ ἕρωτος τὰ δέλη,
ποῦ ἔπιε μὲν τὸ χέρι τῆς ποτήρι τοῦ θανάτου,

65 καὶ εἰς τοῦ Σιγαίου τὴν σκιὰ, στὸν πρῶτο σύντροφό της
κακὴ προδότρα ἐστάθηκε, γυναικα δέχως πίστη.

‘Η Κλεοπάτρα εἰν’ ἔχει; ἀκόλαστη ὁρὶ ταῖς πρώταις.
Καὶ τὴν Ἐλένη ἔχει θωρῶ, ποῦ γιὰ τὸν ἔρωτά της,
τόσος καρός αἰματηρὸς ἐδιάτρεξε χαμένος.

70 Εἶδα μὲν ἔκείναις ταῖς σκιαῖς τὰ θεῖον Ἀχιλλέα,

---

(60) Μετέφρασα οὕτω κατὰ τὴν πιθανοτέραν καὶ ἐσχάτων παραδεχθεῖσαν ἀνάγνωσιν.

che sugger dette a Nino, e fu sua sposa.

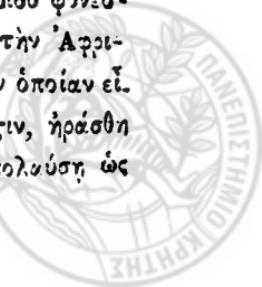
Η προηγούμενη γραφὴ εἶχεν ως ἔξης·

che succedette a Nino — .

(61) Τοὺς τόπους ἔξουσίας, ποῦ ὁ Σουλτάνος ἔχει.

Ἐννοεῖ τὴν ἐπὶ τῷ Εὐφράτου Βαθυλωνίαν, καὶ, ἀν θέλης, ὅλον τὸ κράτος, τὸν ὄποιον πρωτεύουσα ἦτον ἡ πόλις ἔκείνη, ἥτις ἐπειτα καθυπετάχθη εἰς τοὺς Μουσουλμάνους, οἵτινες Σουλτάνον ἀποκαλοῦσι τὸν δυνάστην των. Οἱ Ἱγαλοὶ συγγραφεῖς τοῦ ΙΓ'. αἰώνις ὅταν ὠνόμαζον Σουλτάνον, ἀνευ τινὸς προσθήκης, ἐννόσουν τὸν τῆς Βαθυλωνίας ἐν Αἴγυπτῳ· διὸ εἶναι καὶ οἱ φρεονοῦντες, ὅτι θέλει νὰ ὑποδειξῇ ὁ ποιητὴς καὶ τὴν ἐπαρχίαν ἔκείνην, ἥτις καὶ αὐτὴ κατακτηθεῖσα λέγεται καὶ κυριευθεῖσα ὑπὸ τῆς Σεμιράμιδος.

(63) Τὴν Διδὼ ἐννοεῖ, ἥτις ἦτο θυγάτηρ τοῦ Βήλου καὶ ἀδελφὴ τοῦ Πυγμαλίωνος, βασιλέως τῆς Τύρου, τοῦ ὄποιον φυγέσσαντος τὸν σύζυγόν της Σιγαίον, ἀπόφεγγεν αὕτη εἰς τὴν Ἀρραχὴν, ὅπου ἔκτισε τὴν Καρχηδόνα. Προδίδουσα δὲ τὴν ὄποιαν εἶχεν ὀρκισθῆ εἰς τὴν σκιὰν τοῦ συζύγου τῆς αἰωνίαν πίσιν, ἡράσθη ἐμμανῶς τοῦ Αἰνείου· τοῦτον δὲ μὴ δυναμένη ν' ἀπολαύσῃ ως ὄμοιζον, ἔλαθε θάνατον ἔκούσιον.

Ἐκείον, ποῦ γιὰ τὸν ἔρωτα ἐπάλχιθε στὸ τέλος.

Ἐκ' εἰδα Πάρη, Τριτανὸ.... καὶ ψυχαῖς χίλιαις, μύριαις
ὅ Δάσκαλός μου μῶδειξε, καὶ τὸ ὄνομά τους μοῦπε,
ψυχαῖς ὅπου ὁ Ἐρωτας ἔχώρισε δχ' τὸν κόσμον.

75 Καὶ τότες ὡσὰν ἀκουσα ἀπὸ τοῦ Δάσκαλοῦ μου
τὸ στόμα τὰ ὄνόματα ἵπποτῶν, γυναικῶν
τῶν περασμένων ἡμερῶν, πλακόνεται ἡ καρδιά μου,
καὶ μαῦλθε σὰν λιγοθυμιὰ, ταῖς δύναμαῖς μου χάνω.
Ἐπειτα λέω· Ποιητὴ, μὲ πόθο θὰ ὡμιλοῦσα

(71) Ἐκειὸν, ποῦ γιὰ τὸν ἔρωτα ἐπάλλαιθε στὸ τέλος. ὅτις
δηλ: ἐπανῆλθεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Τρφῶν μάχην, πρὸς ἐκδίκησιν
τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἐκτορος φονευθέντος Πατρόκλου, τὸν ὅποιον θεομῶς
καὶ ἀνεπιλήπτιας ἥγάπα. Εἶναι γνωστὸν, δτι, δι' οὗτριν γενομέ-
νην εἰς αὐτὸν πορὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἀπεχώρησε τῆς μάχης,
ἔως οὐ ἀπὸ τὴν ἐπίμονον ἀπόφασίν του τὸν μετεκίνησεν ὁ ἔρως
πρὸς τὸν ἀγαπητὸν αὐτοῦ Πάτροκλον. — Οἱ Δάντης κατατάττει
τὸν ἥρωα ἐν ταῖς ψυχαῖς, ὅποιος ὁ ἔρωτας ἔχώρισε δχ' τὸν κό-
σμο, ὅχι διὰ τὸν Πάτροκλον, τὸν ὅποιον δὲν φαίνεται ἐπιληψί-
μως νὰ ἥγάπα, ἀλλὰ διὰ τὴν Πολυζένην, ἐκ τῆς ὅποιας ἀπὸ
ἔρωτα τρωθεὶς κατὰ τὸ 100ν. ἔτος τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ἐνῷ
έζητει τὴν χεῖρά της εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἐτοξεύθη εἰς
τὴν τρωτὴν αὐτοῦ πτέρνα ὑπὸ τοῦ Πάριδος, καὶ ἐκ τοῦ τραύμα-
τος ἀπέθανε.

(72) Πάρις, Τρισταρός. Οἱ Πάρις εἶναι εἰς ἐκ τῶν περιφη-
μοτέρων περιπλανωμένων ἵπποτῶν εἰς τὰς παλαιὰς μυθιστορίας.
Τριστανὸς, περιπλανώμενος ἵπποτης καὶ αὐτὸς, ἀνεψιὸς Μάρκου
τοῦ βασιλέως τῆς Κορνουαλίας, ὑπὸ τοῦ ὅποιου ἐφονεύθη, κα-
ταληφθεὶς ἐπ' αὐτοφώρῳ μετὰ τῆς βασιλίσσης Γεούλτης, ὁμοζύ-
γου του.

(74) Οἵτινες ἀπέθανον ἐξ αἰτίας ἔρωτος.

80 μ' ἔκειαται ταῖς δυὸς ζευγαρωταῖς ψυχαῖς, ποῦ ἀντάμει
[πγαίνουν,

καὶ τόσῳ φαίνοντ' ἐλαφραῖς στὸν ἄνεμο πῶς εἶναι.

Κ' ἔκεινος μ' ἀποχρίθηκε· θὰ γέν' ἡ θέλησή σου
εὐθὺς καθὼς σιμώτερος σ' ἐμᾶς ἔκειναις ἔλθουν·

καὶ τότε σῦρε μιὰ φωνὴ, καὶ περικάλεσέ ταῖς,

85 γιὰ κείνονε τὸν ἔρωτα, ποῦ τοὺς χλουθῷ, καὶ θᾶλθουν.

Κ' εὐθὺς καθὼς ὁ ἄνεμος σ' ἐμᾶς ταῖς πλησιάζει,

ψηλὴ φωνὴν ἐσήκωσα· ψυχαῖς βασανισμέναις,
ἔλατε νὰ συντύχουμεν, ἀν ἄλλος δὲν τὸ ἀρνῆται.

Σὰν περιστέρια, ποῦ γλυκὸς ὁ Ἔρωτας τὰ κράζει,

90 καὶ μ' ἀπλωτὰ φτερὰ πετοῦν, καὶ τὰ φτερὰ δὲν σειόνται,
γιατὶ τὰ σέρνει ὁ Ἔρωτας στὴν ποθητὴ φωλιά τους,

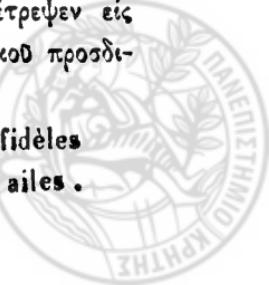
---

(80) Μ' ἔκειαται ταῖς δυσὶ· εἶναι ἡ Φραγκῖσκα· Μαλατέστα,
καὶ ὁ ἀνδράδελφος αὐτῆς Παῦλος Μαλατέστας. Εὔειδεστάτη γυνὴ
ἡτον ἡ Φραγκῖσκα, θυγάτηρ Γουΐδου ἐκ Πολέντης, συζευχθεῖσα
μὲ τὸν Λανσιῶτον Μαλατέσταν. Ἡράσθη αὐτῇ τοῦ ἀνδραδέλφου
της, μὲ τοῦτον δὲ καταληφθεῖσα ἐπ' αὐτοφώρῳ παρεκτρεπομένη.
ὑπὸ τοῦ συζύγου της ἐφονεύθη.

(90 — 91) Φερόμενα μᾶλλον ἐκ τῆς ὄρμῆς τοῦ ἔρωτος,
παρὰ διὰ τῆς βοηθείας τῶν πτερύγων. Εἰς τὸ Ε. τῆς Αίνειάδος
βιβλίον, περιγράφων ὁ Βιργίλιος τὴν εἰς τὴν φωλεὰν πετῶσαν πε-
ριετερὰν, εἶπε· celeres neque commovet alas.

Ο Γάλλος μεταφραστὴς Δεσχιάμπης εὐηρεστίθη ν' ἀπογυμνώ-
ση τὴν παρομοίωσιν ἀπὸ τὰ δύο στοιχεῖα τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν
χαρίεσσαν, ἀπὸ τὸ ἀκίνητο, δηλ.: καὶ τὸ τρόπον τινὰ ἔρω-
τοκίνητο τῶν πτερύγων, ὥστε ἀπὸ Δάντειον μετέτρεψεν εἰς
Δεσχιάμπειον τοῦ λόγου τὸ σχῆμα, εἰπὼν μετὰ χρονικοῦ προσδι-
ορισμοῦ, καὶ κτύπου καὶ θορύβου πτερύγων.

comme au tomber du jour deux colombes fidèles
volent à leurs petits, battant l'air de leurs ailes.

καὶ στὴ φωλιὰ ζευγαρωτὰ πετοῦν κι' ἀδελφωμένα.

‘σὰν περιστέρια ἔχώρισαν κ' ἐκειαῖς ὅχ τὴν ἀράδα,
ποῦ εὑρισκότουν ἡ Διὸς, καὶ κατὰ μᾶς σιμόνουν

95 γοργαῖς καὶ ἀεροχίνηταις στοῦ Ἀδη τὸ σκοτάδι.
τόσο ἀντιλάλησε γλυκὰ γλυκὰ σταῖς ἀκοαῖς; των
ἐκείνων ἡ ἐρωτομίλητη καὶ σπλαγχνικὴ φωνή μου.

‘Ω σὺ, ποῦ δὲ τοὺς ζωντανοὺς εἰς τοὺς νεκροὺς κατέβης!
ώ πόσο τρυφερὴ καρδίξ, ω πόση καλοσύνη,

100 νάρχεσαι νὰ μᾶς συμπονῆς, καὶ νάρχεσαι νὰ βλέπης
έμας ποῦ μὲ τὸ αἷμά μας ἔβαψμε τὸν κόσμο!
ἔτσι ὁ Θεὸς παρηγορὶς κι' ἀγάπη νὰ σου δίνῃ.
Θὰ τὸν περικαλούσαμεν ἀν σπλαγχνικὸς μᾶς ἡτον,
ἀφοῦ σὺ τόσο σπλαγχνικὰ πονεῖς τὴ δυστυχιά μας.

105 ‘Οσκ ν' ἀκούσῃς ἀπὸ μῆς, διτζ νὰ εἰπῆς σὺ θέλεις,

(96 — 97) Τοσοῦτον δηλ.: ἵσχυσεν ἡ ἐν ὄνόματι τοῦ ἐ-
ρωτος (ἐρωτομίλητη) καὶ μετὰ συμπαθείας ἀποταθεῖσα εἰς τὰς
δύο ἐκείνας ψυχὰς φωνὴ τοῦ ποιητοῦ. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ ποιη-
τὴς ἀπηγόρωνε πρὸς τας δύο ψυχὰς τὴν παραγγελθεῖσαν εἰς αὐ-
τὸν παρὰ τοῦ Βιργιλίου ἐξόρκωσιν· γιὰ κείτροτε τὸν ἐρωτα
ποῦ ταῖς κλοιοθῇ, τὴν ὅποιαν ἐπαναλαμβάνοντα ἔαυτὸν νὰ
παραστήσῃ παραλείπει, πρὸς ἀποφυγὴν ταύτολογίας.

Τὸ ἐρωτομίλητη φωνὴ ἐσχηματίσαμεν κατ' ἀναλογίαν τοῦ
πολεμόκραχτη φωνὴ τοῦ Σολομοῦ.

(101) Ἄμεις οἵτινες ἀπεθάνομεν χύσαντες τὸ αἷμά μας.

(103) *Ἄρ σπλαγχνικὸς μᾶς ἥτον.* Ὁ Θεὸς εἰς τοὺς κο-
λασμένους εἶναι ἔχθρὸς, διότι ἐρ τῷ Ἀδη οὐκ ἔστι μετάγονα.

(105) ἄμα σιγήσῃ ὁ ἀτερμός, ποῦ, σὰν ἀκοῦς, μονυγχρίζει.
Δὲν εἶναι εἰς ἀντίφασιν τοῦτο μὲ τοὺς στίχους 31 καὶ 33 τοῦ
παρόντος ἀσματος, διότι ἡ στιγμαία αὗτη κόπασις εἶναι χά-
ρις διδομένη εἰς τὸν Ποιητὴν· ἔκτὸς ἐὰν, δονημάζων ἀπαυστον
τὴν ἀνεμοζάλην ἐκείνην εἰς οὐδὲν λογίζει τοιαύτας ἀναπαύλας,
ώς ἀκαριαίας καὶ ἀσημάντους, ὁ Δάντης.

ν' ἀκούσουμε στεκόμεθα, στεκόμεθα νὰ εἰποῦμε, ἀμα σιγήσῃ ὁ ἄνεμος, ποῦ, σὰν ἀκοὺς, μουγχρίζει.

Τὸ ἀγαπημένα χώματα τῆς δόλιας μου πατρίδας
στὸ ἀκροθαλάσσιο φαίνονται, ποῦ χύνεται ὁ Πάδος

110 μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους του, ἀνάπαψη γιὰ ναῦρη.
Ο "Ἐρωτας", ποῦ ἐρωτικὴ καρδιὰ μὲ μιᾶς πληγόνει,
ἔκειὸν ἐπλήγωσε βαθειὰ, τὴν εὐμορφιά μου ὡς εἶδε,
τὴν εὐμορφιὰ ποῦ μ' ἀρπαξαν τόσο σκληρὰ στὸν κόσμο.
Θυμῶμαι τὴ σκληρότητα, κι' ἀκόρυ μὲ πικραῖνε!

115 Ο "Ἐρωτας", ποῦ μ' ἐρωτα τὸν ἐρωμένο φλέγει,
μ' ἀνάφτει, καὶ σὴ φλόγα του φλόγα κ' ἔγῳ τοῦ δείχνω,
κι' ἀκόμη, βλέπεις, ἐρωτας στὸν "Ἄδη μ' ἀκλουθάζει.
Ο "Ἐρωτας" μᾶς ἔφερε στὸν τάφο καὶ τοὺς δύο.

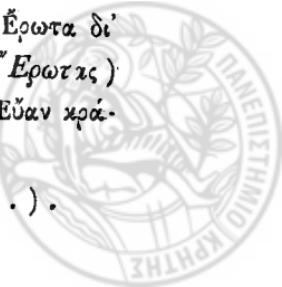
(108) Φαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς, ἀμα ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος,
ἀπηύθυνεν ἐρωτησίν τινα πρὸς τὰς ψυχὰς ἔκεινας περὶ τῆς
πατρίδος των, καὶ περὶ τῆς αἰτίας τῶν βασάνων των.

(109) Ή ἐπὶ τοῦ Ἄδριατικοῦ πελάγους ῥαβέννα.

(110) Μὲ τὰ παραπόταμά του.

(114) Πόσον περιπαθήσεις καὶ χαρίεσσα, καὶ ἀφ' ἑτέρου πόσον
ἐλαφρουντικὴ διὰ τοὺς κολαζομένους εἶναι ἡ διήγησις, τὴν ὅποιαν
παριστᾶ ὁ ποιητὴς διηγουμένην τὴν Φραγκίσκαν περὶ τοῦ πτεί-
σματός των. Δὲν ὄμολογεῖ ἀπ' εὐθείας ὅτι ἐπταισαν, ἀλλὰ
προβάλλει ἀνωτέραν τινὰ δύναμιν ἰσχυρὰν, τὸν Ἐρωτα, ὃςις κυ-
ριεύει τὰς εὐγενεῖς καὶ τρυφερὰς ψυχὰς, τὸν Ἐρωτα, ὃςτις διὰ
τῆς ἀκαταμαχήτου αὐτοῦ ἰσχύος παρορμᾷ ἀκαθέκτως τὸν ἀ-
γαπώμενον ν' ἀνταγαπήσῃ τὸν ἀγαπῶντα. — Εἰς τὸν Ἐρωτα δι'
ἐπανειλημμένων αἰτιάσεων (ὁ "Ἐρωτας", ὁ "Ἐρωτας", ὁ "Ἐρωτας")
ἀποδίδει τὸ πταισμά των. Νομίζεις ὅτι ἀκούεις τὴν Εὔαν κρά-
ζουσαν. Ο δρις ἡταίτησέ με καὶ ἔφαγο.

(Γένεσις. Κεφ. Γ'. ἑδ. 14.).

βαθειά ἡ Καίνα καρτερεὲ τὸ μαῦρο ἀδικητή μας .

- 120 Τοῦτα τὰ λόγια τὰ πικρὰ ἡ δυὸ ψυχαῖς μᾶς εἶπαν ,
καὶ ταῖς ψυχαῖς σὸν ἀκουσα ἐκειαῖς ταῖς πικραμέναις ,
πικροὺς γεμάτο λογισμοὺς μοῦ γέρωνει τὸ κεφάλι ,
κι' ἀσάλευτος ἐστάθηκα , ώς ποῦ ὁ Δάσκαλός μου
μ' ἐρώτησε· ποιοὺς στοχασμοὺς δ' οὐδὲς σου τώρας ἔρνει ;
- 125 καὶ τότες ἀναστέναξα , κι' ἀπόκριση τοῦ δίνω·
ώοιμένανε τί δυστυχιά ! ποιὰ φλόγα ; πόσο πάθος
ποιοὶ λογισμοὶ γλυκύτατοι , ἐκείνους συνεπῆραν ,
κ' εἰς τὴν ἀκμὴν τῇ θλιβερὴ ἐφέραν καὶ τοὺς δύο !
Καὶ τότες εἰς ταῖς δυὸ ψυχαῖς γυρίζω ἐγὼ καὶ λέω .
- 130 Φραγκίσκα τὰ μαρτύρια , τὰ τόσα βάσανά σου
μοῦ ἔνασπάγνε τὴν καρδιὰ , καὶ πικρὰ δάκρυα χύνω .
ἀλλὰ εἴπε μου στῶν γλυκῶν τῶν στεναγμῶν ταῖς μέραις .

---

(119) *Katra* , τόπος τοῦ ἄδου ὅπου , μετὰ τοῦ *Kaïr* , τη-
μωροῦνται οἱ ἀδελφοκτόνοι .

(132) *Στῶρ γ.λυκῶρ τῶρ στεραγμῶρ* . Ἐκφρασις κατὰ τὸ
λεγόμενον δξύμωρος σχῆμα — Διὰ τῆς ῥήσεως ταύτης προσφυ-
έστατα ἐκδηλωῦται τὸ πλῆρες στιγμῶν εὐφροσύνων καὶ ὠρῶν
πικρίας πάθος τοῦ ἔρωτος . Τὴν ἀντίθεσιν τῶν τοιούτων αἰσθη-
μάτων τοῦ ἰσχυροῦ πάθους τούτου ἴδου πόσον εὔστόχως καὶ ἐπι-
χαρίτως ἐκτυλίσσει ὁ *Σαιξπῆρος* .

Why then , O brawling love ! O loving hate !

O anything , of nothing first create !

O heavy lightness ! serious vanity !

Mis-shapen chaos of well-seeming forms !

Feather of lead , bright smoke , cold fire , sick

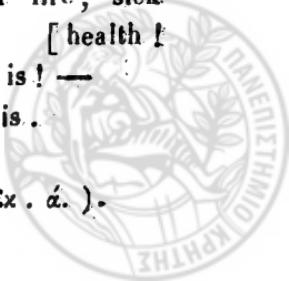
[health !

Still waking sleep , that is not what it is ! —

This love feel I , that feel no love in this .

Dost thou not laugh ?

(Ἐωμ : καὶ Ἰουλ : Πρ : Α'. Σε . ἀ .).

πῶς ἄναψε κ' ἔξαναψεν δὸς φλογερός σας ἕρως;

πῶς ἔδειξεν ἡ μιὰ ψυχὴ τὴν φλόγα τῆς στὴν ἀλληλούτην;

135 Κ' ἔκεινη μοῦπε· δὲν εἶναι μεγαλειτέρα θλίψη,

παρὰ σὲ 'μέραις; δυστυχιᾶς, εὐτυχισμέναις 'μέραις,

ποὺ ἀγύριγαις ἐφύγανε, ἡ ἐνθύμηση νὰ φέρῃ,

καθὼς ἔκειός, ποὺ σ' ὅδηγει, ἀλάθευτα γνωρίζει.

Μ' ἀν ἡ καρδιά σου ἡ τρυφερὴ τόσο ποθεῖ νὰ μάθῃ,

140 τὴν πρώτη σπίθα ποὺ ἄναψε τὴν φλόγα τοῦ ἔρωτά μας,

πικρὴ τέτοια διήγηση ἐγώ θὰ σου τὴν εἴπω,

καὶ λέγοντάς την, θὲ νὰ ἴδῃς ψυχὴ δυστυχισμένη,

ποὺ χύνει μαῦρα δάκρυα, καὶ λέει τὴν συμφορά της.

'Εξεφαντόναμε γλυκὰ μιὰ 'μέρα τῆς ζωῆς μας,

145 διαβάζοντες τοὺς ἔρωτας μαζῇ τοῦ Λαγοιλώτου.

ῆμαστ' οἱ δύο μοναχοί, καὶ λογισμὸς κάνενας

δὲν ἐμβαίνεις αἰτίας θαρρεταῖς, ζαΐς ἀνοιχταῖς καρδιαῖς μας.

Φευγάτ' ἀπὸ τὸ διάβασμα θερμὰ τὰ βλέμματά μας

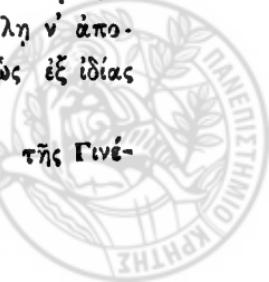
Ἐξ ἄλλου τοιαῦται ὁπωσοῦν περίεργοι κατ' ὀξύμωρογ ἐκφράσεις ἀπαντῶνται καὶ εἰς ἄλλους συγγραφεῖς, ἀν καὶ ὅχι τόσον συχναὶ, οἵνα περ' Ὁμήρῳ.

τεταρπωμέθαι χρυεροῖσι γόσιο.

καὶ περ' Οσσιάνῳ· της joy of grieſ.

(135) μεγαλειτέρα θλίψη δὲν εἶναι κτλ. Τὴν γνώμην ταύτην ὑποθέτουσί τινες ὅτι εἶναι τοῦ Βιργιλίου, ἀλλ' ἀπατῶνται, διότι εἶναι τοῦ Βοιωτίου. In omne adversitate fortunae infelicissimum genus infortunii est, suisce felicem. Ο δὲ συγγραφεὺς οὗτος προσφιλὴς ἡτον εἰς τὸν Δάντην. Δυνατὸν ὅμως ὁ Ποιητὴς νὰ μὴν ὑπαινίττεται βρητόν τι, ἀλλὰ νὰ θέλῃ ν' ἀπόδωσῃ τὴν γνῶσιν τοῦ τοιούτου εἰς τὸν Βιργίλιον, ώς ἐξ ιδίας τούτου πείρας ἀποκτηθεῖσαν.

(145) Λαγοιλώτος, παλαιαῖς μυθιστορίαις ἥρως, τῆς Γινέρας ἐραστής.

έσυγναπαντήθηκανε, κ' ἡ ὄψη μας ἐσδύσθη.

150 ἀλλὰ μιὰ ἡτον ἡ στιγμὴ τῆς συμφορᾶς μας, μία·
'σὰν εἰδαμε τὸν ἔραστη, τὸ φίλημα νὰ δώκῃ
στὸ ποθητὸ χαμόγελο τῆς φίλης του ἔρωμένης,
τὸ ταῖρι, ποῦ ἀπὸ μένανε ποτὲ νὰ μὴ γωρίσῃ!
ὅλος θερμότης μὲ φιλεῖ, καὶ ἀπὸ τὸ πάθος τρέμει.

155 Γαλεῶτος ἡτον ἡ πικρὴ ἔκεινη Ἰστορία,
Γαλεῶτος ἡτονε κ' ἔκειός ὅποῦ τὴν εἶχε γράψει.

(152) Στὸ ποθητὸ χαμόγελο (*disiato riso*) = τὸ προσφιλὲς μειδιῶν στόμα. Χαρίεσσα ἔκφρασις, κατὰ σχῆμα μετωνυμίας ἔκφερομένη, καθ' ἥν τίθεται ιδιότης, περίστασις (ὡς ἐνταῦθα), διάθεσις ἡ συμβοσῆκὸς, ἀντὶ τῆς εἰς ἥν ἀναφέρονταις ὑποστάσεως, καὶ τ' ἀνάπαλιν. Κατ' ἀντίστροφον λόγον ὁ Σοφοχλῆς μετεχειρίσθη τὴν λέξιν στόμα ἀντὶ τοῦ λόγου (Οἰδίπ. Τύρ. τ. 427. καὶ Αἴας Μαζ. 1006.), πτερὸν ἀντὶ τοῦ οἰωρὸς (αὐτ. Οἰδ.: ἐπὶ Κολ: σ. 96.), καὶ ἀλλα παρὰ Ποιηταῖς.

(155) Γαλεῶτος, ἐμπιστος, ὑποδοηθῶν τοὺς ἔρωτας τοῦ Λανσιλώτου καὶ τῆς Γινέβρας.

(156) Καὶ πλειὰ δὲ ἐδιαβάσαμερ ἔκεινη τὴν ἡμέρα·
τὸν ἀντίστοιχον πρὸς τοῦτον ἀφελῆ τοῦ πρωτοτύπου στίχον
ἰδοὺ πῶς μετέφρασεν ὁ Ρίσαρόλης· *nous laissâmes échapper le livre par qui nous fut révélé le mystère de l'amour.*
Τίς ἡ ἀνάγκη τοιούτων ἀπογυρίων;

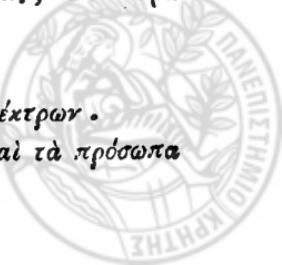
Πόσον σεμνῶς καὶ εὔσχήμως ἀπολήγει ἡ σύντομος ἀφήγησις
τοῦ ἀτυχοῦς ἔρωτος τῆς Φραγκίσκης, ἀφίνουσα τὸν ἀναγινώσκοντα νὰ συμπεράνῃ τοιαύτης συνεντεύξεως τὸ τέλος τὸ ἀπαίσιον.

Τοιαῦται λόγου ἀξιαι φιλοτησίων συντυχῶν περιγραφαὶ ἀπαντῶνται ὅχι σπάνιαι εἰς τοὺς Ἑλληνας ποιητὰς, οἷον παρὰ Θεοχρίτῳ·

'Ἐγώ δὲ οἱ ἀ ταχυπειθής

χειρὸς ἔγαψαμέρα μαλακῶν ἔκλιν' ἐπὶ λέκτρων.

Καὶ ταχὺ χρώς ἐπὶ χρωτὶ πεπαίνετο, καὶ τὰ πρόσωπα

καὶ πλειὰ δὲν ἐδιαβάσαμεν ἔκείνην τὴν ἡμέρα.

Κ' ἔκει ὅποῦ ἡ μιὰ ψυχὴ ἐτοῦτα διηγεῖτο,
ἡ ἄλλη ἀκουε σιμὰ, κ' ἔχυνε μαῦρα δάκρυα,

θερμότερ' ἦς ἡ πρόσθε, καὶ ἐψιθυρίσθομες ἀδύ.

Χ' ὡς κά τοι μὴ μαχρὰ φίλα θρυλέοιμι, Σελάρα,

ἐπράχθη τὰ μέγιστα, καὶ ἐς πόθον ἴγιομις ἀμφω.

(Φαρμακεύτρ. ἐτέλει.).

καὶ ἄλλαχοῦ.

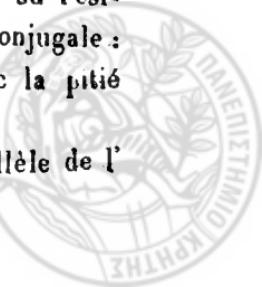
Ως οἱ μὲν χλοεροῖσιν λαιρόμενοι μελέσσοιν,
ἄλλα λοις ψιθύριζορ ἀριστατο φάριος εὐρά.

Χ' α μὲν ἀρεγρομέτρα γε διέστιχε μᾶλα τομεύσοιν,
ὅμμασοιν αἰδομέτρα, καρδία δὲ οἱ ἔρδοι ταρθη,
δὲ δ' ἐπὶ ταυρελας ἀγέλας, κεχαρημέτρος εὐρᾶς.

(Οαριστ. ἐτέλει.).

Περιγραφαὶ τοιαῦται ἀποπνέουσιν ἀπλότητα καὶ χάριν, ἃν
δ' ἔχωσί τι ἐλάττωμα, εἶναι φυσικότης ὑπερβάλλουσα. Παρὰ
τῷ δάντῃ, τὴν φυσικότητα ἀντικαθιστᾷ ἡ εὐγένεια καὶ ἡ σε-
μνότης, τὴν χάριν, τὸ πάθος τὸ βαθύτερον, καὶ ἡ ἀφέλεια τὴν
ἀπλότητα — Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σατρωβιάνδος δράσσει τὴν εὔκα-
ριαν δικαίῳ τῷ λόγῳ ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χριστι-
ανισμοῦ τοιαῦτα πλεονεκτήματα, λέγων· Quelle simplicité
admirable dans le récis de François, quelle délicatesse
dans le trait qui le termine ! Virgile n'est pas plus chaste
dans le quatrième livre de l' Énéide, lorsque Junon
donne le signal, d a n t s i g n u m . C'est encore au
Christianisme que ce morceau doit une partie de son pa-
thétique; Françoise est punie pour n'avoir pas su resi-
ster à son amour, et pour avoir trompé la foi conjugale :
la justice inflexible de la religion contraste avec la pitié
que l'on ressent pour une foible femme.

(Gen. de Chr. Tόμ. B'. Parallèle de l'
Enfer et du Tartare.).

160 τόσο θερμά, τόσο πικρά, πώφριτ' ή καρδιά μου,
κ' αἰσθάνθηκα νὰ σδύνωνται μὲς μιᾶς ή αἰσθησαίς μου,
καὶ σὸν Θυνάτου σύγνεφο τὰ μάτια μοῦ σκεπάζει,
καὶ κάτου πέφτω σὰν κορμὶ νεκρὸς, θαρὺ καὶ κρύο.

(163) Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τῆς Φραγκίσκης, ἀρχίζον ἀπὸ
τὸν στίχον, Τ' ἀγαπημένα γάματα κ. τ. λ., ὡς ἐπίσης καὶ τὸ
τὸ Οὐγγαλίνου εἰς τὸ ΛΒ. καὶ ΛΓ'. ἄτμα τοῦ Ἀδου, εἶναι οἱ δύο
ἀδάμαντες, οἵτινες διαλόρπουσι μεταξὺ τῶν κειμηλίων τῆς Θείας
Κωμῳδίας, τὸ μὲν διὰ τὴν τρυφερύτητα, τὸ δὲ διὰ τὸ ὅρασι-
κὸν αὐτοῦ καὶ τραγικόν.

Οἱ ἔκ Ζακύνθου Φώτικωλοις, τοῦ ὁποίουν τὰ ἔργα πρωτεύουσαι
θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι εἴναι κτῆμα μὲν τῆς Ἰταλικῆς, ιδιοκτησίας
δὲ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, ιδοὺ πῶς ἐκρράζεται περὶ τοῦ
τρυφεροῦ τούτου ἐπεισοδίου.

Η ἱστορία δῆλη τοῦ ἔρωτος μιᾶς γυναικὸς εἰς διλῆγας λε-
ξεις διαρ ζωηρῶς διαγεγραμμένη περιπλέεται. Οὕτως ἔχει
καὶ περὶ τῆς Ιου. Λιέττης εἰς τὴν τραγῳδίαν τοῦ Σαιξήρου.
Ἀνακεφαλαιών δὲ τρόπον τινὰ περιάνει· Τοιουτερόπως ἔτεν-
θεσται τὸ ἐπεισόδιον, ὥστε συνεργεῖ διάρτης τὴν συρῆ-
ψειαν μὲ τὴν συντομίαν, τὴν ἀρελεστέραν δὲ ἀπλότερα μὲ
τὴν βαθυτέραν γρῶσιν τῆς ἀρθρωτίης καρδίας.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Ε΄ ΑΣΜΑΤΟΣ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΕΦΤΗΣ

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ.

Σημ.: Ὁ πρῶτος ἀγρυπνὸς τῶν παραπομπῶν φανερόνει τὴν σελίδαν, ὁ δεύτερος, ὅταν ὑπάρχῃ, δηλοῖ τὸν στίχον, ὁ δ' ἐν παρενθέσει δεικνύει στριμίωσιν.

A.

- Ἄράπτιστοι 45.
- Ἄβαρη ἀπὸ καιρὸν ἀτμοσφραιρα 37—29.
- Ἀθικτορ θερμῆς ἀκτῖνος φόρος 40—σημ. (68).
- Ἀχόλαστοι 61.
- Ἀλάρθαστοι 25 σημ. (25.)
- Ἀλητέρης χέρι 49 Σημ. (57).
- Ἀριστοτέλης 57—142.
- Ἀρχιτεκτονικὴ ἀδ.
- Ἀγγονοστος ὁ ἀγαθὸς 11—80.
- Ἀλέρων 41—84.
- Ἀγιλλεὺς 64—70.

B.

- Βεστρίκη 17 σημ. (135) 28 — 80. — ρέ.
- Βερῶνα ρέ.
- Βιργίλιος 12—91.
- Βουβὸς ἀπὸ γῆς τόπος, 67: Τόπ.
- Βροννέτος Λατίνης ρέ.

Γ.

- Γιβελλινοὶ ργ'.
- Γκέμιμα ργ'.
- Γλυχοὶ στεραγμοὶ 69—132.
- Πλευτικὴ ἀδ'.
- Γλώσσας ἰγ', ιδ', ιέ', ιζ', ιτ'.
ιή', κά., κθ', κγ', κδ'.
— Δημοσικὴ ιθ'.
- Γλώσσαις 63—55.
- Γονέλγοις ργ'.
- Δάρτον βίος ρβ'.
- Δάσος — 3—2 — πυκνὸν ψυχῶν 50—74.
- Διδὼ — 64 σημ. (63.).

Δ.

- Ἐκεῖδες ποῦ ὅτι θέλει κάρει 42—101, 62—25.
- Ἐλένη 64—68.
- Ἐρτνούσαρε κορροθοῦντι χροσαῖς ἀχτίραις 5—19.

